

Nr 79.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående organisationen av forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område samt av trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök, m. m.; given Stockholms slott den 25 februari 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. E. Sträng.

Sammanfattning.

I propositionen föreslås en upprustning av dels forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område, dels trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök.

Statens mejeriförsök och den högre mejeriundervisningen anses böra kvarligga vid Alnarp. Beträffande båda dessa verksamhetsgrenar förordas en förstärkning av personalorganisationen, bland annat genom inrättande av tre laboratorstjänster.

Frågan om statligt stöd för uppförande av ett driftsförsöksmejeri anses ej nu böra avgöras.

Inrättande av en ny mejeriskola i Kroksta tillstyrkes. Ytterligare överläggningar angående formerna för drivandet av denna skola anses emellertid erforderliga.

I fråga om den lägre trädgårdsundervisningen förordas, att teoretisk lärlingsutbildning skall anordnas. Vidare föreslås en omläggning av undervisningen vid trädgårdsskolorna, innebärande att eleverna skola befrias från grov- och rutinarbeten samt att utbildningen i form av undervisning, övningar och demonstrationer skall utvidgas och specialiseras. Därigenom skulle kurstiden kunna förkortas från två år till ett år och fyra månader. Vid trädgårdsskolorna böra vidare anordnas kortare specialkurser av olika slag.

Av de nuvarande trädgårdsskolorna anses Alnarps trädgårdsskola, lantbruksakademiens trädgårdsskola samt Norrlands trädgårdsskola böra bibehållas. Däremot föreslås, att statligt stöd ej längre skall utgå till Adelnäs trädgårdsskola.

Statsbidragen till de statsunderstödda trädgårdsskolorna föreslås skola höjas.

I fråga om den högre trädgårdsundervisningen anföres, att dylik undervisning av högskolemässig karaktär bör anordnas vid Alnarp. Då möjlighet nu saknas att anskaffa erforderliga lokaler, uttalas emellertid, att förverkligandet av denna plan bör få anstå tills vidare.

Statens trädgårdsförsök anses böra behålla sin nuvarande organisationsform med en huvudstation och underlydande försöksstationer. En viss utvidgning av personalen vid trädgårdsförsöken föreslås, liksom också en förstärkning av försöksresurserna.

Genomförandet av förslagen beräknas medföra en årlig kostnadsökning av omkring 300 000 kronor samt därjämte kräva engångskostnader å tillhoppa omkring 800 000 kronor.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, följande.

Inledning.

I årets statsverksproposition (nionde huvudtiteln, punkterna 21, 25 och 82) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition för budgetåret 1949/50 beräkna dels följande anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, nämligen till avlöningar ett förslagsanslag av 633 000 kronor, till omkostnader ett förslagsanslag av 217 700 kronor, till materiel m. m. ett reservationsanslag av 25 000 kronor, till bokinköp och bokbindning för institutets bibliotek ett reservationsanslag av 6 000 kronor, till stipendier m. m. ett anslag av 8 300 kronor och till lokala trädgårdsförsök ett anslag av 10 000 kronor, dels till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Lägre mejeriskolor ett reservationsanslag av 12 100 kronor, dels ock till Befrämjande av mejerihanteringen m. m.: Bidrag till avlönande av mejerikonsulenter m. m. ett förslagsanslag av 118 100 kronor.

Jag torde nu ånyo få anmäla dessa frågor.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 juni 1945 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet genom beslut samma dag dels såsom utredningsman för att verkställa utredning rörande organisationen av forsknings- och försöksverksamheten samt undervisningen på mejerinäringens område numera överdirektören G. A. O. N. Bouveng, dels ock såsom sakkunniga att biträda vid utredningen direktören V. M. L. Aarøe, Stockholm, ledamoten av riksdagens första kammare H. R. Anderberg, Vollsjö, byråchefen i lantbruksstyrelsen O. A. P:son Arnegren, agronomen A. Hakelius, Enköping, ledamoten av riksdagens andra kammare B. S. B:son Norup, Knislinge, professorn N. Olsson, Uppsala, direktören I. Söderqvist, Östersund, professorn A. H. T. Theorell, Stockholm, och numera professorn K. E. Thomé, Akarp. Utredningsmannen har den 17 oktober 1947 avgivit betänkande med

förslag angående forsknings- och försöksverksamheten samt undervisningen på mejerinäringens område m. m. (SOU 1947: 59). De sakkunniga ha i huvudsak biträtt utredningsmannens förslag. Dock ha särskilda yttranden i vissa frågor avgivits dels av herrar Hakelius, Olsson, Söderqvist och Theorell, dels av herrar Anderberg och Arnegren.

Över betänkandet ha, efter remiss, utlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, riksräkenskapsverket, byggnadsstyrelsen, styrelserna för lantbrukshögskolan och Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens lönenämnd, statens livsmedelskommission, styrelserna för statens maskinprovningar och statens institut för folkhälsan, förvaltningsutskotten i Malmöhus, Kristianstads, Skaraborgs, Örebro, Södermanlands, Uppsala, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap, Västernorrlands läns landsting, norrlandskommittén, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk, styrelserna för Svenska smörprovningarna, Svenska mejeriernas riksförening, Svenska mejerikonsulentföreningen, Svenska mejeristföreningen, Örnköldsviksortens andelsmejeriförening, Örebroortens mejeriförening, Jämtlands mejeriförening, Västerbottens södra mejeriförening samt för Fellingsbro, Dvärsätts och Röbäcks mejeriskolor. Vidare ha på uppdrag av vissa norrländska mejerisammanslutningar med flera ledamoten av riksdagens första kammare O. L. Tjällgren, landstingsmannen C. Axling och mejerikonsulenten O. A. Andersson framfört vissa önskemål beträffande den lägre mejeriundervisningens ordnande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 juni 1946 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet den 5 juli 1946 sex sakkunniga att verkställa utredning angående trädgårdsundervisningens ordnande. De sakkunniga, vilka antagit namnet 1946 års trädgårdsundervisningskommitté, ha utgjorts av landshövdingen A. N. Thomsson, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare, trädgårdsodlaren J. T. Björck, Borås, trädgårdsdirektören S. G. Gréen, Stockholm, sekreteraren i Svenska lantarbetareförbundet E. Jansson, Stockholm, föreståndaren för statens trädgårdsförsök, professorn F. W. Nilsson samt framlidne redaktören S. Wetterberg, Ålsten. Kommittén har avgivit dels den 22 december 1947 betänkande med utredning och förslag rörande trädgårdsundervisningen (SOU 1948: 5), dels den 30 december 1947 betänkande rörande statens trädgårdsförsök (SOU 1948: 12). Till förstnämnda betänkande har sekreteraren Jansson avgivit särskilt yttrande angående trädgårdsskolornas äganderättsförhållanden. Kommittéledamoten Wetterberg, vilken avlidit den 21 december 1947, hade förklarat, att han vore ense med kommittén i övrigt beträffande förenämnda betänkan, dock att han instämde i Janssons särskilda yttrande.

Över båda betänkanena ha utlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, byggnadsstyrelsen, lantbruksakademien, vetenskapsakademien, överstyrelsen för yrkesutbildning, styrelserna för lantbrukshögskolan samt för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, hushållnings-

sällskapens förvaltningsutskott i Skaraborgs, Kronobergs och Kristianstads län, styrelserna för Adelsnäs trädgårdsskola och Norrlands trädgårdsskola, Sveriges pomologiska förening, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förbund, Föreningen svenska trädgårdsarkitekter, Stockholms trädgårdsanläggareförening, Centralorganisationen för examinerade trädgårdsmästare, Svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Svenska lantarbetareförbundet, Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter, Sveriges hortonomförbund, Skånes trädgårdsanläggareförening, Föreningen Sveriges kyrkogårdsföreståndare, Jordbrukareungdomens förbund samt Riksförbundet landsbygdens folk.

Härjämte ha yttranden avgivits över enbart betänkandet rörande trädgårdsundervisningen av riksmarskalksämberet och Djurgårdsnämnden samt över enbart betänkandet rörande statens trädgårdsförsök av domänstyrelsen, jordbrukets forskningsråd, Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation, styrelserna för Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Svenska trädgårdsfröfirmornas förening, Sveriges utsädesförening och Sveriges fröhandlareförening samt av J. E. Olsens Enke A. B., Otto J. Olsson & sons AB samt Algot Holmberg & söner AB. Vidare har till jordbruksdepartementet ingivits protokoll från sammanträde med styrelsen för Norrlands trädgårdsskoleförbund, vid vilket styrelsen behandlat betänkandet rörande trädgårdsundervisningen.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har med skrivelse den 27 augusti 1948 överlämnat förslag till inkomst- och utgiftsstaten för institutet för budgetåret 1949/50. Vidare har institutsstyrelsen den 20 september 1948 gjort framställning om att Alnarps mejeri skulle få övertaga mjölkleveranserna till Kävlinge mejeri. I samband därmed har styrelsen hemställt om anslag till viss utökning av Alnarpsmejeriets maskinella utrustning samt till tillbyggnad av mejeriets lagerlokaler.

Över förslagen till inkomst- och utgiftsstaten ha remissutlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen samt styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. De båda förstnämnda myndigheterna ha även yttrat sig över institutsstyrelsens framställning angående mjölkleveranserna.

Då jag i det följande behandlar de i betänkandena framlagda förslagen kommer jag att inledningsvis lämna en kortfattad översikt av huvuddragen i dessa för att därefter något utförligare redogöra för innebörden av förslagen ävensom yttrandena över dessa. Beträffande nuvarande förhållanden och den närmare motiveringen för förslagen ävensom i fråga om vissa detaljfrågor, som icke äro av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen, torde jag få hänvisa till betänkandena.

I. Försök, forskning och undervisning på mejerinäringens område.

Huvuddragen av utredningsmannens förslag och av yttrandena.

Utredningsmannen. I betänkandet angående forsknings- och försöksverksamheten samt undervisningen på mejerinäringens område konstateras, att ifrågavarande verksamhet behöver utbyggas i olika avseenden, om den skall kunna fylla sina uppgifter.

Vid statens mejeriförsök föreslås i första hand en betydande förstärkning av personalorganisationen. Sålunda skulle professorn och föreståndaren för mejeriförsöken erhålla tre vetenskapliga medhjälpare genom inrättande av laboratoriefattningar för ledningen av olika grenar av verksamheten. Motsvarande förstärkningar skulle även ske i fråga om assistent- och biträdespersonal m. m. Härigenom skulle antalet befattningar vid statens mejeriförsök ökas från 8 till 19. Förslaget innefattar även en betydande materiell upprustning av försöksinstitutionen.

Den statliga försöksverksamheten förutsättes liksom för närvarande skola avse laboratoriemässiga försök och försök i mindre teknisk skala. Utredningsmannen anser emellertid, att ett särskilt driftsförsöksmejeri bör komma till stånd för försök i driftsmässig skala. Detta mejeri skulle drivas av Svenska mejeriernas riksförening, men statsbidrag skulle utgå till anläggningskostnaderna. Mejeriet beräknas behöva en daglig mjölkinvägning om 60 000 kilogram och anses därför endast kunna komma till stånd i Skåne.

Under förutsättning att de mejerivetenskapliga institutionerna med tillhörande mejeri kvarbliva vid Alnarp, bör vidare enligt förslaget husdjursförsöksanstalten vid Ultuna utrustas med ett mindre försöksmejeri. Detta mejeri skulle tillgodose behovet av samordnade husdjursförsök och mejeriförsök.

Den högre mejeriundervisningen bör enligt utredningsmannens mening även i fortsättningen kvarbliva vid Alnarp. Han har emellertid även övervägt möjligheten att förlägga denna undervisning till lantbrukshögskolan vid Ultuna och utfört kostnadsberäkningar för detta alternativ. Bland annat av den anledningen, att en överflyttning av den högre mejeriundervisningen till Ultuna skulle fordra, att även statens mejeriförsök och statens maskinprovningars mejeriavdelning förlades dit, ställer sig Ultunaalternativet betydligt kostsammare än Alnarpsalternativet. Även andra olägenheter tala enligt utredningsmannens uppfattning mot en överflyttning av de mejerivetenskapliga institutionerna till Ultuna. Han anser icke heller fördelarna ur allmänt vetenskaplig synpunkt med en förläggning till Ultuna vara så påtagliga, att de uppväga olägenheterna därav. Fyra av de nio sakkunniga, som deltagit i utredningen, ha emellertid i särskilt yttrande uttalat sig för Ultunaalternativet.

Den högre mejerikursens vetenskapliga institutioner föreslås skola erhålla

personalförstärkningar. Bland annat skulle en lektorsbefattning i mejeriekonomi och en laboratorbefattning i mejerikemi eller mejeribakteriologi inrättas. I övrigt avse de föreslagna förstärkningarna assistent- och biträdespersonal. Enligt förslaget skulle antalet befattningshavare vid institutionerna sammanlagt ökas från 5 till 15.

I samband härmed föreslår utredningsmannen, att en laboratorbefattning i juvrets fysiologi och allmän galaktologi inrättas vid lantbrukshögskolans djurfysiologiska institution för forskning rörande mjölkbildningens fysiologi.

Mejeriskoleutbildningen föreslås skola ske vid två skolor, nämligen Alnarps mejeriskola och en ny mejeriskola. Var och en av de båda skolorna skulle organiseras för en utbildning av 30—33 elever årligen. Undervisningen skulle vid den nya skolan anordnas på samma sätt som den nuvarande undervisningen vid Alnarps mejeriskola. Vidare föreslås, att den nya skolan skall vara helt statlig. Då skolan förutsatts skola förläggas till ett enskilt mejeri, ha dock två sakkunniga i särskilt yttrande förordat, att skolan skall inrättas såsom en statsunderstödd skola med en för ändamålet bildad stiftelse såsom huvudman.

Den nya mejeriskolan skall enligt förslaget förläggas till Örnsköldsviks-ortens andelsförenings nya mejeri i Kroksta. Härigenom skulle Norrlands speciella behov i fråga om mejeriskoleutbildning kunna tillgodoses.

De nuvarande s. k. mindre mejeriskolorna i Fellingsbro, Dvärsätt och Röbäck anses icke uppfylla nutida utbildningskrav och därför icke böra användas för nuvarande ändamål. Däremot föreslås att de bibehållas under namn av mejeripraktikantskolor för meddelande under skolmässiga former av mejeripraktisk utbildning. I samband härmed föreslås, att tiden för den för inträde vid mejeriskola och vid den högre mejerikursen föreskrivna praktiska utbildningen nedsättes till hälften för sökande, som genomgått fullständig kurs vid mejeripraktikantskola.

Den tekniska utvecklingen inom osttillverkningen anses motivera, att för specialutbildning av osttillverkare inrättas en särskild osttillverkarkurs. Denna skulle förläggas till Alnarps mejeriskola och organiseras såsom en helårskurs för 10 à 12 elever per år. Däremot har utredningsmannen icke funnit behov föreligga att inrätta fasta kurser för föreståndare för större mejerier, mejerimaskinister och mejerimontörer. Nuvarande fortbildningskurser för mejeripersonal avses skola bibehållas vid oförändrad organisation.

Vad slutligen beträffar mejerikonsulentverksamheten bör denna enligt utredningen liksom nu handhavas av Svenska mejeriernas riksförening. Därvid uttalas dock, att specialkonsulenternas antal successivt bör ökas, under det att distriktskonsulenternas antal successivt bör minskas. Statsbidraget till specialkonsulenternas grundlön föreslås höjt från 6 200 kronor till 8 400 kronor per år.

Ett genomförande av Alnarpsalternativet enligt föreliggande förslag skulle innebära en ökning av statens årliga utgifter för mejeriförsöksverk-

samheten och den högre mejeriundervisningen med i runt tal 260 000 kronor. Ultunaalternativet innebär en motsvarande ökning av omkring 280 000 kronor. Om samtidigt — såsom utredningsmannen föreslår — det nuvarande till 90 000 kronor uppgående statsbidraget åt Svenska mejeriernas riksförening för organisationsverksamhet, teknisk verksamhet och driftsanalys indrages, kommer ökningen av statens utgifter på detta område att inskränka sig till omkring 170 000 kronor enligt Alnarpsalternativet och 190 000 kronor enligt Ultunaalternativet. Ett genomförande av utredningsmannens förslag i övrigt innebär en ökning av statens årliga utgifter på området med omkring 94 000 kronor.

Genomförandet av byggnadsprogrammet för statens mejeriförsök och den högre mejeriundervisningen kräver enligt Alnarpsalternativet engångsanslag av 4 892 000 kronor och enligt Ultunaalternativet 6 350 000 kronor. Den staten åvilande engångskostnaden för Krokstaskolans byggnader uppgår till omkring 657 000 kronor.

Vad angår engångskostnaderna för utrustning bliva dessa för Alnarpsalternativet 155 000 kronor och för Ultunaalternativet 505 000 kronor. Motsvarande kostnader för utrustningen av Krokstaskolan uppgå till omkring 130 000 kronor och för utrustning till lantbrukshögskolans djurfysiologiska institution till 15 000 kronor.

Yttranden. I remissyttrandena har allmänt understrukits behovet av en förbättrad organisation samt ökade personella och materiella resurser för försöksverksamhet, forskning och undervisning på mejerinäringens område. Utredningsmannens förslag härom har också som helhet betraktat i det övervägande flertalet yttranden ansetts kunna ligga till grund för en lösning av frågan.

Statskontoret har dock framfört principiella erinringar mot en omorganisation av den omfattning, som föreslagits. Statskontoret har därvid anfört följande.

Enligt de för utredningen meddelade direktiven böra kostnaderna för de verksamhetsområden, varom här är fråga, icke tillåtas överstiga vad som oundgängligen erfordras för att arbetsuppgifterna skola inordnas i den lämpligaste organisationsformen. Ett genomförande av utredningsmannens förslag i dess helhet, innebärande bland annat en tredubbling av personalorganisationen för såväl statens mejeriförsök som de till den högre mejeriundervisningen knutna forskningsinstitutionerna, skulle enligt verkställda beräkningar medföra en högst väsentlig ökning av statens årliga utgifter på mejerinäringens område.

I betraktande härav vill det förefalla statskontoret, som om såväl omfattningen av den av utredningsmannen föreslagna personalorganisationen som kostnaderna för dess genomförande fått en betydligt vidare ram än som avsetts. Ämbetsverket anser sig därför böra ifrågasätta, om icke vissa inskränkningar i organisationen kunna vidtagas utan att det ur statsnyttans synpunkt önskvärda arbetsresultatet därför skulle behöva bli lidande. Statskontoret måste nämligen för sin del finna det uteslutet att i nuvarande statsfinansiella läge genomföra en så kostnadskrävande omorganisation, som föreslagits.

Med hänsyn till rådande ekonomiska läge har även riksräkenskapsverket ansett sig böra hänvisa till de betydande kostnadsökningar för statsverket, som utredningsmannens förslag skulle innebära.

I fråga om enskilda punkter i utredningsmannens förslag ha även i andra yttranden en del kritiska synpunkter framförts. Särskilt ha därvid skilda meningar gjort sig gällande beträffande den lämpligaste förläggningssorten för den högre mejeriundervisningen samt beträffande organisationsformen för en ny mejeriskola.

Mejeriförsöksverksamheten.

Utredningsmannen. I betänkandet erinras till en början, att enligt 1943 års mejeriförsöksutredning grundforskningen på mejerinäringens område borde handhavas av professorerna vid den högre mejerikursen vid Alnarpsinstitutet, medan målforskningen borde utföras vid den av utredningen föreslagna svenska mejeriförsöksanstalten. Denna skulle därvid i sig upptaga nuvarande statens mejeriförsök.

Utredningsmannen framhåller häremot, att det icke är möjligt att göra en skarp skillnad mellan grundforskning och målforskning på förevarande område. Den forskningsverksamhet, som utövas vid en mejeriförsöksanstalt, måste i stort sett taga sikte på att lösa vissa bestämda problem, vare sig dessa äro på förhand angivna i en försöksplan eller aktualiseras genom framställningar till anstalten. Inom mejeriförsöksverksamheten kommer därför utrymmet för den grundläggande vetenskapliga forskningen att begränsas till vissa uppkommande behov. Annorlunda förhåller det sig enligt utredningsmannens mening med den forskning, som bedrivs av lärarna vid den vetenskapliga undervisningen, alltså den högre mejerikursen. Denna forskning bör nämligen, liksom grundläggande vetenskaplig forskning på andra områden, vara helt fri. Man kan emellertid för mejeriförsöksverksamhetens behov av grundläggande vetenskaplig forskning icke alltid lita till den forskning, som bedrivs i samband med den högre mejeriundervisningen. Ehuru de olika forsknings- och försöksinstitutionerna på förevarande område böra ha ett nära samarbete, måste därför likväl mejeriförsöksverksamheten förfoga över en sådan personell och materiell utrustning, att förekommande behov av grundforskning kan tillgodoses inom ramen för denna verksamhet.

På grundval av de erfarenheter, som gjorts vid statens mejeriförsök och som vitsordats av dansk och finsk expertis på området, finner utredningsmannen, att en rationellt bedriven mejeriförsöksverksamhet bör kunna arbeta i dels laboratorieskala, dels halvt teknisk skala, dels helt teknisk eller driftsmässig skala. För att kunna tillgodose dessa krav bör försöksanstalten vara utrustad med laboratorier, vilka giva möjlighet till både rent vetenskapliga undersökningar och analysarbeten i rätt stor omfattning för kontroll av utförda försök. Anstalten bör vidare innehålla ett försöksmejeri med mindre apparater för arbeten i halvt teknisk skala. Slutligen bör anstalten förfoga över ett stort driftsmejeri, i vilket dels de i laboratorieskala och halv-

teknisk skala gjorda försöken kunna överföras i helteknisk skala, dels rent driftsmässiga och maskintekniska studier kunna bedrivas. Härför fordras en omfattande utbyggnad av den nuvarande försöksverksamheten.

Försöksverksamheten i laboratoriemässig och halvteknisk skala bör enligt betänkandet även i fortsättningen bedrivas i statlig regi. Statens mejeriförsök böra emellertid utbyggas i såväl personellt som materiellt hänseende. Det till statens mejeriförsök hörande mejeriet bör ha en daglig mjölkinvägning av 20 000 kilogram, om det kvarbliver vid Alnarp, och 25 000 kilogram om det förlägges till Ultuna. Mejeriet är avsett att tjäna även såsom undervisningsmejeri för den högre mejeriundervisningen och såsom provningsmejeri för statens maskinprovningar, varjämte det beräknas skola stå till förfogande såsom forskningsinstitution för professorn i mejerilära. Om mejeriet skall kvarligga vid Alnarp, bör det även liksom nu utgöra läro-mejeri för Alnarps mejeriskola.

För mejeriförsöken i driftsmässig skala bör ett särskilt driftsförsöksmejeri med en daglig mjölkinvägning av omkring 60 000 kilogram inrättas. Beräkningen av den erforderliga mjölmängden har skett med utgångspunkt från att mejeriet skall vara inrättat för parallellförsök vid framställning av samtliga vanliga produkter, således ost, smör och konsumtionsmjölk, samt att kärnings- och ystningsförsöken skola utföras med användning av de största i praktisk mejeridrift förekommande maskinerna. Ett dylikt mejeri kan enligt utredningsmannens uppfattning på grund av den erforderliga mjölmängden endast komma till stånd i Skåne. Svenska mejerierernas riksförening bör tillhandahålla detta driftsförsöksmejeri. Då ett intimt samarbete bör förekomma mellan statens mejeriförsök och driftsförsöksmejeriet och då statens maskinprovningar böra ha möjlighet att utnyttja driftsförsöksmejeriet för provning av mejerimaskiner med större kapacitet, bör emellertid det allmänna beredas ett visst inflytande på verksamheten vid detta mejeri. Såsom motprestation bör det allmänna lämna bidrag till anläggningskostnaderna. Därest staten ställer ett dylikt driftsförsöksmejeri till mejerinäringens förfogande, bör å andra sidan nu utgående statsbidrag till Svenska mejeriernas riksförening för organisationsverksamhet, teknisk verksamhet och driftsanalys kunna indragas.

I betänkandet understrykes vikten av den forsknings- och försöksverksamhet, som avser utfodringens och ladugårdshygienens inverkan på mjölkens näringsvärde och användbarhet ur mejeritekniska synpunkter. Hithörande problem böra lösas i samarbete med husdjursförsöksanstalten. Vid tillgodoseendet av detta behov har man enligt utredningsmannens uppfattning att välja mellan att förlägga statens mejeriförsök till Ultuna och att utrusta husdjursförsöksanstalten med ett försöksmejeri. En förflyttning av statens mejeriförsök till Ultuna anses dock icke motiverad enbart av detta skäl. I stället föreslås att husdjursförsöksanstalten, om mejeriförsöken skola kvarbliva vid Alnarp, skall utrustas med ett försöksmejeri, avsett för en daglig invägning av 1 500 kilogram mjölk.

Någon ändring av Svenska smörprovningarnas organisation och verksam-

het föreslås ej i betänkanDET. Den av Svenska mejeriernas riksförening drivna mejeriförsöksstationen i Kroksta bör likaså enligt förslaget alltjämt upprätthållas och understödjas med årliga statsbidrag.

I fråga om organisationen av statens mejeriförsök föreslås, att institutionen liksom för närvarande skall ledas av en föreståndare med professors ställning. Då föreståndarens arbetsuppgifter kunna förutses taga i anspråk ganska mycken tid, bör till föreståndarens förfogande ställas ett antal vetenskapligt kvalificerade befattningshavare i ställning motsvarande den, som tillkommer statsagronomerna vid jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna. Tre sådana befattningshavare, benämnda laboratorer, böra finnas såsom närmaste ledare för respektive de kemiska, bakteriologiska och produkttekniska undersökningarna. Vidare bör en förste assistent finnas för vart och ett av nämnda tre arbetsområden samt dessutom en assistent för de bakteriologiska undersökningarna och två assistenter för de produkttekniska undersökningarna. Den väsentligt utökade försöksverksamhet, som utredningsmannens förslag förutsätter, beräknas i övrigt kräva en förste försöksmejerist, en försöksmejerist, en maskinist, tre laboratoriebiträden, ett kanslibitråde, ett kontorsbitråde och en institutionsvaktmästare. I förhållande till den nuvarande personalen vid statens mejeriförsök innebär förslaget en utökning med tre laboratorer, en förste assistent, tre assistenter, en förste försöksmejerist, en maskinist och två laboratoriebiträden.

Beträffande personalstaten vid statens mejeriförsök ha fyra av de nio sakkunniga på en punkt anfört avvikande mening. *Agronomen A. Hakelius, professorn H. Olsson, direktören I. Söderqvist och professorn A. H. T. Theorell* ha nämligen i särskilt yttrande anfört, att både ekonomiska skäl och bristen på kompetenta forskare tala för att antalet laboratorer minskas till två och att föreståndaren själv får leda en avdelning, såsom praxis är inom övrig försöksverksamhet.

Vad angår tjänste- och löneställningen för befattningshavarna vid statens mejeriförsök föreslår utredningsmannen, att laboratorerna skola jämföras med statsagronomer, d. v. s. sättas i lönegrad Ca 29. Assistentpersonalen föreslås erhålla i princip samma placering som motsvarande personal vid statens jordbruks- och husdjursförsök, således för förste assistenter lönegrad Ce 24 och för assistenter lönegrad Ce 22. Inplacering av assistent i sistnämnda lönegrad anses dock i allmänhet böra ifrågakomma först efter ett års tjänstgöring i lägre lönegrad. För övrig personal föreslås följande lönegradsplacering: förste försöksmejerist Ce 22, försöksmejerist Ce 20, maskinist Ce 12, laboratorie- och kanslibiträden samt institutionsvaktmästare Ce 11.

Vad angår organisationen av det föreslagna driftsförsöksmejeriet förordar utredningsmannen, att detta mejeri skall ställas under ledning av en särskild styrelse bestående av sex ledamöter. I denna böra såsom självskrivna medlemmar ingå föreståndaren för statens mejeriförsök och ytter-

ligare en person, som representerar de statliga intressena på området, exempelvis ordföranden i mejerimaskinprovningarnas provningsnämnd eller företrädaren för den mejeriekonomiska forskningen vid Alnarpsinstitutet. Övriga styrelsemedlemmar böra utses av Svenska mejeriernas riksförening. En av dessa bör representera de lokala mjölkleverantörerna.

Eftersom driftsförsöksmejeriet bör vara en mejerinäringens egen angelägenhet och kostnaderna för dess drift icke böra bestridas av staten, har utredningsmannen icke ansett sig böra närmare ingå på mejeriets organisation och personella utrustning. Om statens mejeriförsök kvarligga vid Alnarp, anses driftsförsöksmejeriet icke behöva förses med särskild laboratorierustning eller vetenskapligt utbildad personal i högre ställning för produkttekniska försök. Driftsförsöksmejeriets uppgifter på detta område förutsättas nämligen kunna ledas av personal från statens mejeriförsök. Förläggas däremot statens mejeriförsök till Ultuna, måste enligt utredningsmannens mening driftsförsöksmejeriet organiseras såsom försöksstation och utrustas med kemiska, bakteriologiska och analytiska laboratorier samt tilldelas en ledare och biträden med vetenskaplig kompetens.

För driftsförsöksmejeriets andra huvuduppgift, nämligen maskintekniska försök, erfordras enligt betänkandet i vart fall två ingenjörutbildade tjänstemän med laborators löneställning och en mekaniker.

Yttranden. Den organisatoriska ram, som utredningsmannen föreslagit för mejeriförsöksverksamheten och som innebär att denna verksamhet skulle fördelas mellan statens mejeriförsök och ett nytt driftsförsöksmejeri, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *samtliga remissinstanser* med undantag av *styrelsen för lantbrukshögskolan*. Denna styrelse har uttalat som sin uppfattning, att problem av driftsekonomisk art borde studeras vid praktisk mejeridrift och att tillräckliga skäl icke förebragts för inrättandet av det föreslagna driftsförsöksmejeriet. Till motivering av denna uppfattning har styrelsen åberopat följande uttalande av lantbrukshögskolans lärarråd.

För forskningen och försöksverksamheten på mejeriområdet torde gälla enahanda normer som för övrig naturvetenskaplig forskning och försöksverksamhet. Detta betyder, att först sedan problemen ur alla väsentliga synpunkter belysts i laboratorieskala utföras experimenten i halvteknisk skala. Genom omfattande försök i halvteknisk skala vinnes sedan sådan säkerhet, att försöken kunna överföras till stordrift. De justeringar, som därvid måste införas för överförandet till stordrift, kunna knappast längre räknas höra till målforskningsproblemen. De höra fastmer till området driftstudier och böra i enlighet härmed upptagas vid de olika fabriker, mejerier eller övriga verk, som skola handha produktionen. Av grundväsentlig betydelse för målforskningen är däremot, att verkligen bärande nya idéer kunna presteras av forskare och att dessa idéer genom laboratorieförsök och försök i halvteknisk skala kunna föra fram till nya värdefulla produktionsmetoder. De halvstatliga institut för målforskning, som på senare år upprättats inom vårt land, ha också organiserats och utrustats i enlighet med dessa principer. Det har sålunda exempelvis aldrig varit tal om att träforskningsinstitutet skulle bedriva sin forskning beträffande tillverkning av pappersmassa och papper i fabriksmässig skala.

Att mejeriindustrien har stor tillverkningsvolym ställer den på intet sätt i särklass. Tillverkningsvolymen är ett problem, som är gemensamt för alla industrier. Likväl har för ingen annan industri rests kravet på att ett centralt försöksorgan skall kunna arbeta i stor fabrikationsmässig skala. Helt naturligt förläggas dessa försök till några vanliga fabriker. Anmärkas bör här till också att, när det gäller verklig målforskning och ej endast driftstudier, kommer kanske på 1 000 laboratorieförsök förslagsvis 50 halvt tekniska försök och 5 försök i fabriksmässig skala.

Däremot ha bland andra *lantbruksstyrelsen*, *statens livsmedelskommision*, *styrelserna för Alnarpsinstitutet* och *statens maskinprovningar* samt *Riksförbundet landsbygdens folk* särskilt uttalat, att den uppdelning av mejeriförsöksverksamheten på statens mejeriförsök och ett driftsförsöksmejeri, som utredningsmannen föreslagit, utgjorde en tillfredsställande lösning av frågan.

I fråga om den föreslagna utbyggnaden av statens mejeriförsök ha i yttrandena endast framkommit vissa erinringar rörande några detaljfrågor.

I likhet med vad fyra av de sakkunniga anfört i ett särskilt yttrande har *styrelsen för Alnarpsinstitutet* framhållit, att föreståndaren för statens mejeriförsök jämsides med ledningen av dessa borde förestå en av de tre försöksavdelningarna, varigenom en av de föreslagna laboratoriefattningarna skulle kunna inbesparas. I gengäld erfordrades dock ytterligare en förste assistent för rutinmässiga arbeten av olika slag å föreståndarens avdelning. Styrelsen har vidare framhållit, att anslag till arbetshjälp vid försöksmejeriet syntes erfordras samt att det belopp, som utredningsmannen beräknat till publikationstryck, syntes vara väl knappt med hänsyn till de faktiska kostnaderna för tryckning av försöksredogörelser.

Beträffande lönegradsplaceringen av försöksmejeristerna vid mejeriförsöken har *statskontoret* uttalat, att för dessa högst 19 respektive 16 lönegraden borde ifrågakomma. Statskontoret har också i fråga om laboratoriebiträdenas tjänstebenenämning och lönegradsplacering anfört, att dessa frågor borde upptagas till prövning först i samband med en allmän reglering av denna personalgrupps ställning.

Riksförbundet landsbygdens folk har framfört vissa erinringar mot vad utredningsmannen förordat i fråga om ledningen av det föreslagna driftsförsöksmejeriet. Statens representation i mejeriets styrelse borde enligt förbundet begränsas till en ledamot, lämpligen föreståndaren för statens mejeriförsök. Däremot borde de lokala leverantörernas representation i styrelsen utökas från en till minst två ledamöter, så att både större och mindre leverantörer skulle kunna bli företrädade.

Svenska mejeriernas riksförening har i sitt yttrande anfört följande beträffande riksföreningens ekonomiska åtaganden i fråga om det föreslagna driftsförsöksmejeriet.

Riksföreningen är villig att tillhandahålla och utrusta det efter Alnarpslinjen förordade driftsförsöksmejeriet under förutsättning att statsmakterna åtaga sig den i betänkandet därför angivna motprestationen. Vidkommande

storleken av engångsanslaget till anläggningskostnaderna för detta mejeri finner sig riksföreningen emellertid med hänsyn till ovissheten om den framtida kostnadsutvecklingen böra reservera sig såtillvida, att riksföreningen utgår ifrån att, därest dessa kostnader skulle stiga på grund av förskjutningar i prisnivån eller eljest i förhållande till vad utredningsmannen beräknat, riksföreningen beredes ett häremot svarande högre anslag.

I några yttranden har berörts frågan om inrättande av ett mindre försöksmejeri i anslutning till statens husdjursförsök, därest statens mejeriförsök skulle kvarbliva i Alnarp. *Styrelsen för lantbrukshögskolan* har anmärkt, att utredningsmannens kalkyler icke upptog några personalkostnader eller andra kostnader för detta mejeri. Enligt styrelsens mening måste ett sådant mejeri bland annat ha en väl kvalificerad föreståndare, som samtidigt kunde meddela undervisning i mjölkhushållning vid lantbrukshögskolan. *Riksförbundet landsbygdens folk* har, med understrykande av behovet av ett sådant mejeri, uttryckt en önskan att forskning rörande mjölkens produktion också kunde komma till stånd vid husdjursförsöksanstaltens filial i Alnarp i samarbete med statens mejeriförsök, om dessa komme att kvarligga därstädes. I bilaga till det yttrande, som avgivits av Alnarpsinstitutets styrelse, har en ledamot av styrelsen, *direktören Ture Bergman*, i samband med ett förslag att förlägga en ny mejeriskola till Ultuna i stället för Kroksta anfört, att en till ett skolmejeri i Ultuna knuten försöksstation, lydande under statens mejeriförsök, skulle bättre än på det av utredningsmannen föreslagna sättet fylla husdjursförsöksanstaltens behov av ett försöksmejeri och säkerställa den önskade kontakten mellan husdjursförsök och mejeriförsök. En dylik samordning av skolmejeri och husdjursförsök i Ultuna har även ifrågasatts i ett av *styrelsen för Skaraborgs läns mejeriförbund* avgivet utlåtande, vilket bifogats yttrandet från Skaraborgs läns hus-hållningssällskaps förvaltningsutskott.

Försöksverksamhetens och den högre mejeriundervisningens förläggning.

Utredningsmannen. Vid utredningen angående den framtida organisationen av mejeriförsöksverksamheten och den högre mejeriundervisningen har utredningsmannen bland annat haft att taga ställning till frågan om ifrågavarande institutioners förläggning. Frågan har i första hand gällt, huruvida den högre mejeriundervisningen bör kvarbliva vid Alnarp såsom en självständig institution eller inordnas under lantbrukshögskolan i Ultuna. Utredningsmannen har emellertid vid sina överväganden av ifrågavarande spörsmål till en början ansett sig kunna konstatera, att såväl mejeriförsöksverksamheten som den högre mejeriundervisningens intressen bäst befordras om statens mejeriförsök och undervisningsinstitutionerna äro så förlagda, att omedelbar personlig kontakt mellan försöksmännen och forskarna kan uppehållas och att eleverna vid den högre undervisningen få tillfälle att kontinuerligt följa och såvitt möjligt även delta i arbetet vid mejeriförsöken. Om undervisningen skulle flyttas till Ultuna, böra alltså enligt utred-

ningsmannens mening även statens mejeriförsök och statens maskinprovningars mejeriavdelning förläggas dit eller till någon närliggande ort.

Utredningsmannen har funnit, att båda de nämnda alternativen i fråga om förläggningen av den högre mejeriundervisningen äro förbundna med såväl fördelar som nackdelar.

Ur undervisningssynpunkt har enligt utredningsmannens mening icke framkommit något belägg för att standarden skulle ha påverkats i ogynnsam riktning av den nuvarande förläggningen vid Alnarp. Fördelarna ur denna synpunkt av att den högre mejeriundervisningen förlägges till Ultuna bestå enligt utredningsmannen huvudsakligen i den tillgång för eleverna, som vistelsen vid en högskola kan utgöra. Häremot framhåller han dock det värde, som koncentrationen till en ort av såväl försöksverksamheten som forskningen samt högre och lägre undervisning på mejerinäringens område redan nu visat sig äga och vilket kan förväntas bliva än mer påtagligt, om den föreslagna förbättringen av de tekniska och vetenskapliga resurserna genomföres.

För forskningen vid de institutioner, som äro knutna till den högre mejeriundervisningen, anser utredningsmannen, att vissa fördelar skulle vara att vinna vid en överflyttning till lantbrukshögskolan. Särskild vikt tillmäter han därvid de ökade möjligheter, som mejeriforskarna skulle få att etablera en omedelbar kontakt med sådana institutioner i Stockholm och Uppsala, där verksamheten har beröringspunkter med mejeriforskningen, t. ex. äggvitieforskningen och vitaminforskningen. Han anför emellertid samtidigt, att betydelsen härav icke bör överdrivas.

I betänkandet framhålles vidare att, om Ultunaalternativet väljes, kommer det förhållandet att mejeriförsöksverksamheten och mejerimaskinprovningen måste förläggas till samma plats som den högre mejeriundervisningen och de till denna hörande forskningsinstitutionerna, att medföra olägenheter i fråga om mjölktilförseln. Huvuddelen av den för försöksverksamheten m. m. erforderliga mjölmängden måste nämligen inköpas genom det storföretag, som behärskar så gott som hela mjölkmarknaden i denna del av landet och som dessutom bedriver forsknings- och försöksverksamhet för egen del. Ett sådant arrangemang finner utredningsmannen icke tillfredsställande. Vidare anföres, att det föreslagna driftsförsöksmejeriet måste förläggas till en i förhållande till den statliga försöks- och forskningsverksamheten avlägsen ort, varigenom samarbetet mellan ifrågavarande institutioner skulle avsevärt försvåras. Slutligen kan man enligt utredningsmannens mening ej bortse från de högre byggnadskostnader, som en överflyttning till Ultuna av statens mejeriförsök, det egentliga försöksmejeriet, mejerimaskinprovningarna, den högre mejerikursen och dess forskningsinstitutioner skulle medföra.

Utredningsmannen behandlar även ett par skäl som i olika sammanhang framhållits mot mejeriförsökens och mejeriforskningens förläggning till Alnarp. Sålunda har påpekats, att det skulle vara en olägenhet, att hela den statliga verksamheten på detta område förlagts till landets sydligaste del,

där kreatursras, fodermedel och utfodringsmetoder vore andra än inom riket i övrigt. I betänkandet erinras med anledning härav att försöksverksamheten numera lokalt sett utvidgats genom inrättandet av mejeriförsöksstationen i Kroksta i Västernorrlands län. Vidare framhålles, att om det i betänkandet framlagda förslaget att utrusta husdjursförsöksanstalten med ett försöksmejeri genomföres, skulle möjlighet öppnas att utföra mejeritekniska undersökningar av mjölk, producerad med användande av olika utfodringsmetoder.

Det andra av de åsyftade skälen mot Alnarpsalternativet är, att fara kunde uppstå för vetenskaplig stagnation av försök och forskning på grund av att de fåtaliga vetenskapsmännen i denna verksamhet komme att känna sig i viss mån isolerade. Utredningsmannen vill icke förneka det principiellt befogade i sådana farhågor, men finner att verksamheten bedrivs i fullt ut den omfattning, som befintliga personella och materiella resurser tillåta. Att det i fråga om dessa resurser föreligger väsentliga brister är, anföres i betänkandet, ett annat spörsmål, vilket bör lösas oberoende av valet av förläggningssort.

Utredningsmannen har beträffande förläggningsfrågan kommit till det resultatet, att de vinster, som främst ur allmänt vetenskaplig synpunkt otvivelaktigt stå att vinna med Ultunaalternativet, icke uppväga de olägenheter ur mejerinäringens synpunkt, som en organisation enligt detta alternativ för med sig. Han anser ej heller Alnarpsalternativets nackdelar ur allmänt vetenskaplig synpunkt så påtagliga, att de väga tyngre än sistnämnda alternativs fördelar ur mejerinäringens synpunkt. Med hänsyn till dessa omständigheter finner utredningsmannen, att Alnarpsalternativet måste givas ett visst försteg framför Ultunaalternativet och förordar därför, att den högre mejeriundervisningen bibehålles förlagd till Alnarpsinstitutet.

Av de nio sakkunniga ha fyra, nämligen *agnonomen A. Hakelius, professorn N. Olsson, direktören I. Söderqvist* och *professorn A. H. T. Theorell* i särskilt yttrande anmält avvikande mening i frågan om den högre mejeriundervisningens förläggning. Dessa sakkunniga förorda Ultunaalternativet och anföra såsom skäl härför bland annat mjölkproduktionens betydelse för jordbrukets ekonomi, vilket enligt deras mening talar för att mejeriforskning och mejeriundervisning böra förenas med lantbrukshögskolan. Vidare anföres, att utredningsmannen tydligen ansett det falla utanför uppdragets ram att skärskåda vådan av att utbilda agronomer vid lantbrukshögskolan utan att giva dessa någon möjlighet till samtidig utbildning beträffande handhavandet av den ojämförligt viktigaste av lantbrukets produkter, mjölken.

De fördelar, som skulle vinnas av att mejeriforskningen inklusive den högre mejeriutbildningen anknötes till en befruktande vetenskaplig miljö, tala även enligt dessa sakkunnigas mening bestämt för en förläggning till Ultuna.

Vidare hävdas, att driftsmejeriet mycket väl kan förläggas till Skåne

utan att därför statens mejeriförsök och den högre mejeriundervisningen behöva förläggas till Alnarp. I det särskilda yttrandet av dessa sakkunniga anföres härjämte bland annat följande.

Enligt utredningsmannen kunna försök i helteknisk skala och med användande av apparatur av en storlek, som mera överensstämmer med den inom det övervägande flertalet svenska mejerier för närvarande och troligen även framdeles använda, med fördel göras i ett mejeri av exempelvis Alnarps mejeris storlek, alltså med en dagskapacitet av 10—12 000 kg.

Mjölcentralens erbjudande att tillförsäkra staten erforderligt tomtutrymme för ett försöksmejeri på 10—15 000 liters dagsinvägning inom samma tomtområde i Uppsala, varest föreningen ämnar uppföra ett stort driftsmejeri, samt ställa 10—15 000 liter mjölk dagligen att uttagas i hela billaster till försöksmejeriets förfogande för försök, i samma utsträckning som andra mejerier vilka ägas av medlemmar i SMR-organisationen, torde vara till synnerlig nytta. Enligt utredningsmannens mening skulle erfordras en daglig kvantitet av 25 000 kg mjölk. Skulle detta visa sig vara riktigt, så förutsätta vi, att den felande mängden måste på ett eller annat sätt kunna ställas till förfogande.

I betänkandet anföres bland annat »att därest man vill flytta den högre mejeriutbildningen till annan förläggningsort än den nuvarande, man nödgas flytta även statens mejeriprovnings mejeriavdelning till samma ort». Detta bör ju ej vålla några olägenheter, eftersom nybyggnad för ändamålet ändå föreslås. Det skulle tvärtom vara till stort gagn för statens maskinprovningars mejeriavdelning att bliva förlagd till samma plats som statens övriga maskinprovningar.

Som ett argument för Alnarpsalternativet anföres, att »om den högre mejeriutbildningen förflyttas till lantbrukshögskolan måste sålunda en särskild befattning såsom föreståndare för Alnarps mejeriskola inrättas». Utredningsmannen har alltså tänkt sig, att om den högre mejeriundervisningen och forskningen kvarligger vid Alnarp, så skall professorn i mejerilära och mejeriekonomi tillika vara föreståndare för Alnarpsinstitutets mejeriavdelning och för dess läromejeri. Han skall sålunda leda arbetet inom mejeriet vid den lägre utbildningen, som pågår praktiskt taget året om. Vi tillåta oss tvivla på möjligheten av att finna en person så beskaffad, att han kan medhinna att utöver dessa uppgifter bedriva vetenskaplig forskning. Det synes oss därför knappast vara ett hållbart skäl för Alnarpsalternativet att åberopa inbesparandet av en föreståndarbefattning för Alnarps mejeriskola, om Alnarpsalternativet förverkligas.

Sammanfattande få vi alltså som vår mening framhålla, att utredningsmannens allsidiga och grundliga utredning icke synes oss motbevisa den allvarliga kritik, som framfördes mot 1943 års mejeriutrednings förslag, samt att övervägande skäl synas oss tala för att mejeriforskning och högre mejeriutbildning nu anknytas till lantbrukshögskolan.

Yttranden. Såsom förut nämnts ha i yttrandena skilda meningar framkommit beträffande frågan om den högre mejeriundervisningens förläggning. Härvid har dock i samtliga yttranden godtagits utredningsmannens ståndpunkt, att den högre mejeriundervisningen, statens mejeriförsök och statens maskinprovningars mejeriavdelning borde vara förlagda till samma plats och att därför en förflyttning av undervisningen även borde medföra en förflyttning av de båda sistnämnda institutionerna till samma ort. I ytt-

randena ha vidare ej heller framförts några andra alternativ i fråga om förläggningssort än Alnarp och Ultuna.

För verksamhetens kvarblivande vid Alnarp ha följande myndigheter och organisationer uttalat sig, nämligen *lantbrukstyrelsen, statens livsmedelskommission, Alnarpsinstitutets styrelse, styrelsen för statens maskinprovningar, förvaltningsutskottet i Malmöhus, Kristianstads, Skaraborgs och Örebro läns hushållningssällskap, Sveriges lantbruksförbund, Svenska mejeriernas riksförening, Riksförbundet landsbygdens folk, Svenska mejerikonstulentföreningen och Svenska mejeristföreningen*. Inom livsmedelskommissionen har dock ledamoten *G. Carlsson* och inom Sveriges lantbruksförbund styrelsemedlemmarna *A. Hakelius* och *E. von Heland* reserverat sig till förmån för Ultunaalternativet.

En överflyttning av den högre mejerit utbildningen till lantbrukshögskolan i Ultuna har förordats i de yttranden, som inkommit från *lantbrukshögskolans styrelse, statskontoret, statens institut för folkhälsan* samt *hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Uppsala, Södermanlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län*.

I de yttranden, där Alnarpsalternativet förordats, har till förmån för detta alternativ anförts i huvudsak samma skäl som de, vilka åberopats i betänkandet. Särskilt har härvid i yttrandena framhållits dels att bättre mjölk-tillgång kunde påräknas vid Alnarp än vid Ultuna, dels att det innebure en fördel, om å ena sidan den högre undervisningen och den statliga försöksverksamheten samt å andra sidan det föreslagna driftsförsöksmejeriet kunde förläggas till närbelägna orter.

Styrelsen för Alnarpsinstitutet har emellertid i sitt yttrande närmare ingått på de synpunkter i förläggningsfrågan, som framlagts av fyra av de sakkunniga. Styrelsen har därvid anført bland annat följande.

Vad samförläggning av mejeriforskning med andra institutioner på jordbruksområdet etc. beträffar önskar styrelsen anføra, att det viktigaste synes vara, att forskare vid mejeriförsöksanstalt och mejeriu ndervisning stå i direkt kontakt med varandra, emedan vid den relativt lilla grupp det här är fråga om, som arbetar med närstående problem, den dagliga kontakten är av största betydelse. Detta har också påpekats av utredningsmannen. Där emot är det enligt styrelsens mening av sekundär betydelse att en samförläggning av mejeriforskning med andra, i förhållande till denna forskning mera perifera forskningsområden äger rum. I praktiken spelar nämligen den personliga faktorn en avgörande roll då det gäller dylika ämnesområden, och till dessa måste man ur mejerisympunkt räkna flertalet av lantbrukshögskolans institutioner. I själva verket är, såsom utredningsmannen påpekat, mejeriforskningen så speciellt inriktad — även tekniskt — att den alltid i hög grad måste vara hänvisad till att med egna resurser lösa sina problem. De kontakter med andra forskningsinstitutioner, som befinnas nödvändiga, kunna enligt styrelsens mening lätt uppnås utan att någon obligatorisk, för staten dyrbar samförläggning med lantbrukshögskolan äger rum. Om så ej vore fallet, skulle ju exempelvis varje internationellt samarbete vara uteslutet.

Alnarp har en synnerligen god kontakt med alla våra nordiska grannländer, och det bör kanske här framhållas, att professorerna i mejerikemi

och mejeribakteriologi i Danmark och Norge, delvis respektive till största delen, meriterat sig för sina befattningar just genom de arbeten de utfört i Alnarp. Detta torde vara ett gott bevis på kvaliteten av den »vetenskapliga miljön» vid våra mejeriforskningsanstalter. Någon känsla av isolering ha förvisso varken mejeriforskarna själva eller deras in- och utländska gäster erfärut här i Alnarp. Reservanternas framhållande av Ultunamiljön torde därför, vad mejeriforskningen angår, sakna reell grund.

Beträffande förlägningsfrågan anser styrelsen, att av skäl som nu nämnts statens mejeriförsök böra ligga det planerade driftsförsöksmejeriet så nära som möjligt. Arbetsmöjligheterna bliva avsevärt sämre, om dessa institutioner förläggas så långt skilda åt som i Skåne och i Uppland. Vidare kan påpekas den även av utredningsmannen betonade vikten av att eleverna i den högre mejerikursen beredas tillfälle att studera och följa försök i driftsförsöksmejeriet. De torde icke råda något som helst tvivel om att dylika studier, helt enkelt av kostnadsskäl, blott i undantagsfall skulle komma att bedrivas med den av reservanterna föreslagna anordningen med driftsförsöksmejeriet i Skåne och övriga mejeriinstitutioner i Ultuna. En sådan försämring av elevernas utbildningsmöjligheter kan heller icke godtagas.

Statens livsmedelskommission har som motivering för att kommissionen föredragit Alnarpsalternativet bland annat framhållit, att upprättandet av ett större försöksmejeri vid Ultuna sannolikt skulle komma att undandraga Stockholms avsättningsområde en icke obetydlig kvantitet konsumtionsmjölk.

För genomförande av Ultunaalternativet har å andra sidan *lantbrukshögskolans styrelse* i sitt yttrande framlagt en utförlig motivering. I denna ha bemötts de synpunkter, som utredningsmannen framfört såsom skäl för sitt ståndpunktstagande i förlägningsfrågan. Med avseende på lämpligheten ur utbildningssynpunkt av att anknyta den högre mejeriundervisningen till lantbrukshögskolan har styrelsen sålunda anfört bland annat följande.

Utredningsmannen har vitsordat det stora värdet för eleverna i den högre mejerikursen av att inplaceras i lantbrukshögskolan. Styrelsen kan icke underlåta att i detta sammanhang uttrycka stora farhågor för att den isolering från högre undervisning, forskning och försöksverksamhet på jordbrukets område i allmänhet, som skulle medfölja en förläggning till Alnarp, skulle bliva till allvarlig skada för såväl lärare som elever.

Enligt styrelsens uppfattning torde man lättare finna överensstämmelse mellan den högre mejeriundervisningen och undervisningen för agronomexamen (första delen) än med undervisningen vid exempelvis tekniska högskolan. Egendomligt nog synes utredningsmannen anse den omständigheten, att huvudämnena vid den högre mejerikursen äro mejerikemi och mejeribakteriologi samt mejerilära och mejeriekonomi, vara en god exemplifiering på att denna undervisning framför allt vore av maskinell-teknisk karaktär. Vad de övriga ämnena beträffar anför redan utredningsmannen själv att de ha anknytning till motsvarande undervisning vid lantbrukshögskolan och i flera fall förekomma på lantbrukshögskolans kursplaner.

Styrelsen måste med skärpa framhålla, att den undervisning, som den högre mejerikursen under första året för närvarande åtnjuter, i väsentliga avseenden icke kan anses ha högskolemässig karaktär. Med undantag för timmarna i matematik och fysik är undervisningen nämligen avsedd att vara densamma som i mejeriskolan, där inträdesfordringarna utgöras av

folkskola jämte kunskaper i vissa ämnen svarande mot huvudkurs vid lantmanna- eller folkhögskola. Som en orimlig anordning måste sålunda betecknas, att under första året en sådan gemensam undervisning meddelas i mejerikemi, medan undervisningen i allmän kemi och lanbrukskemi, vilken måste anses grundläggande för undervisningen i mejerikemi, meddelas först under andra året. Den omständigheten att man vid lanbrukshögskolan för undervisningen i ett flertal ämnen kan erhålla personer med professors kompetens ger fullständiga garantier för att denna undervisning vid Ultunaalternativet kommer att få högskolemässig karaktär, vilket däremot icke är fallet vid Alnarpsalternativet.

Beträffande kostnaderna för den högre mejeriundervisningen har styrelsen gjort gällande, att utredningsmannens kostnadskalkyl vore missvisande och att en riktig kalkyl skulle utvisa att Ultunaalternativet skulle bli icke oväsentligt billigare än Alnarpsalternativet, bland annat genom besparingar i fråga om ersättningar till speciallärare.

Med hänsyn till mejeriforskningen och försöksverksamheten har styrelsen till förmån för Ultunaalternativet anfört bland annat följande.

Beträffande uttalandet, att mejeriforskningen till stor del är tekniskt betonat, vill styrelsen framhålla, att denna omständighet icke gärna kan sägas tala mot en anknytning av mejeriforskningen till den allmänna jordbruksforskningen, där den ju även enligt utredningsmannen hör hemma. Däremot göra mejeriforskningens beröringspunkter med industriteknisk forskning det nödvändigt, att mejeriförsöken förläggas till en sådan plats, att kontakten med industriforskningen på bästa sätt tillgodoses. Det torde vara uppenbart, att den intima kontakt, som vid en förläggning av mejeriförsöken till lanbrukshögskolan kan upprätthållas med tekniska högskolan, metallografiska institutet, statens provningsanstalt, jordbrukstekniska institutet, statens maskinprovningar, AB Separators med flera mejerimaskinindustriens forskningsavdelningar erbjuda fullgoda garantier i detta avseende. Någon motsvarighet härtill torde icke tillnärmelsevis erhållas vid en förläggning till Alnarp.

Utredningsmannen utsäger klart, att undersökningar över utfodringens inflytande på mjölkens sammansättning utfördes i samarbete mellan husdjurs- och mejeriavdelningarna på den tid dessa voro förlagda tillsammans vid centralanstalten, och att forskningsområdet icke vederligen bearbetats sedan denna samförläggning brutits. Olämpligheten av att förlägga husdjursförsöken och mejeriförsöken till två skilda platser (Ultuna—Alnarp) kan väl knappast skarpare belysas.

Sedan utredningsmannen sålunda klart vitsordat betydelsen och i vissa fall nödvändigheten av en samförläggning av mejeriforskningen och lanbrukshögskolan, vidare betydelsen av den direkta kontakten med viss annan forskning och slutligen värdet för mejeriförsöken att ha tillgång till lanbrukshögskolans välutrustade analyslaboratorium och välförsedda vetenskapliga bibliotek, kan man fråga sig, vilka omständigheter man skall kunna åberopa, som skulle vara av sådan vikt att en samförläggning mellan lanbrukshögskolan och mejeriforskningen likväl ej borde komma till stånd.

Styrelsen delar givetvis helt utredningsmannens uppfattning, att den personliga beredvilligheten hos de olika forskarna är en nödvändig förutsättning för åstadkommandet av ett gott samarbete men menar att de yttre förutsättningarna för samarbetet kunna gynnsamt påverkas av organisatoriska åtgärder såsom lämplig samförläggning av olika forskningsorgan och att det endast är denna senare fråga, som utredningsmannen haft att ta

ställning till. Det mindre tidsenliga i utredningsmannens uppfattning torde utan vidare framgå av de exempel på betydelsen av »team work», som på senare tid lämnats från ett stort antal viktiga forskningsområden.

En förflyttning av även statens maskinprovningars mejeriavdelning till Ultuna har styrelsen vidare ansett icke innebära någon nackdel utan i stället vara fördelaktig. Mejerimaskinprovningarna i Ultuna skulle nämligen i så fall vinna direkt kontakt med statens maskinprovningar och jordbruks-tekniska institutet samt nära kontakt med tekniska högskolan och materialprovningstanstalten m. m.

Styrelsen har vidare ifrågasatt, om icke utredningsmannen räknat med större mjölmängd än erforderligt vid en till Ultuna förlagd försöksverksamhet och om en sådan mjölmängd kunde erhållas till rimligt pris å någon ort. Såsom tidigare anförts i annat sammanhang, har styrelsen därjämte ifrågasatt, om det föreslagna driftsförsöksmejeriet över huvud taget skulle erfordras.

I detta sammanhang torde även böra anföras den motivering för Ultunaalternativet, som lämnats av *styrelsen för statens institut för folkhälsan*. Institutets styrelse har anført bland annat följande.

Utredningsmannen har icke kunnat vederlägga de synpunkter, som framlades av professor Ragnar Nilsson i hans reservation till 1943 års mejerikutredning samt vad remissinstanserna i detta avseende framhållit. Av betänkandet framgår även att mejeriförsöksverksamheten samt den högre utbildningen på mejeriområdet ingenstädes organiserats på det sätt, som utredningsmannen förordat, utan i stället överallt på det sätt, som reservationsvis förordats såväl i anslutning till 1943 års utredning som nu. Nämnas bör även, att efter 1943 års utredning svenska mejeriernas riksförenings förvaltningsutskott uttalat sig för en samförläggning av forsknings- och försöksverksamheten och den högre utbildningen på mejeriområdet med motsvarande verksamhet på lantbruksområdet, vilket innebär ett förordande av Ultunaalternativet. Mot detta ha i betänkandet huvudsakligen anförts vissa ekonomiska skäl, bland annat att vissa nybyggnader måste komma till stånd. I kalkylerna har man emellertid icke räknat med att den nuvarande mejeriverksamhetens i Alnarp lokaler representera ett värde, då de kunna användas t. ex. för den dubblerade driftsledarkursen och även för mejeriskolan. Vissa av dem torde därjämte kunna användas, därest en blivande trädgårdshögskola kommer att förläggas till Alnarp.

Statskontoret har ansett, att utredningsmannens kostnadsberäkningar icke övertygade om att Ultunaalternativet i längden skulle visa sig kostsammare än Alnarpsalternativet. Ämbetsverket har i detta sammanhang framhållit, att en förläggning till Alnarp kunde befaras så småningom medföra krav på ytterligare utvidgning av den dit förlagda mejeriundervisningen och sålunda i viss utsträckning föranleda en dubblering av den högre lantbruksundervisningen, vilken skulle medföra kostnader utöver de av utredningsmannen beräknade.

Vidare må bland de skäl, som anförts till förmån för Ultunaalternativet, nämnas att bland andra *förvaltningsutskotten i Gävleborgs och Jämtlands läns hushållningssällskap* framhållit, att utvecklingen tydde på att mjölk-

produktionen i Skåne komme att minska, under det att mjölkproduktionen i mellersta Sverige och Norrland komme att öka. Det kunde ifrågasättas, om ej mejeriförsöken skulle bliva mera utslagsgivande för landets mejerihantering, om de förlades till mellersta Sverige, där en för landets förhållanden mera typisk utfodring förekomme än om de förlades till Skåne, som i stor utsträckning hade specialutfodring och därmed förknippade särskilda problem.

Slutligen må nämnas, att *Skaraborgs läns hushållningssälls-kaps förvaltningsutskott* i sitt yttrande visserligen förordat Alnarpsalternativet i fråga om förläggningen av den högre mejeriundervisningen och de statliga mejeriförsöken, men ansett att frågan om driftsförsöksmejeriets förläggning borde ytterligare övervägas med tanke på förefintligheten av andra överskottsområden för mjölk än Skåne, t. ex. Skaraborgs län.

Den högre mejerikursen och forskningsinstitutionerna.

Utredningsmannen. I betänkandet framhålles, att några anmärkningar av mera väsentlig art icke kunna riktas mot det sätt, varpå den högre mejeriundervisningen för närvarande är ordnad. Det anses dock angeläget, att elevernas ekonomiska kunnande skall fördjupas. I detta syfte bör institutionen för mejerilära och mejeriekonomi förstärkas.

I inträdesfordringarna till den högre mejerikursen föreslås endast den ändringen, att ett år av den stadgade förpraktiken vid auktoriserat elevmejeri bör kunna utbytas mot genomgång av fullständig kurs vid sådana mejeripraktikantskolor, som ifrågasättas skola inrättas i stället för de nuvarande s. k. mindre mejeriskolorna.

Beträffande professuren i mejerilära och mejeriekonomi framhåller utredningsmannen, att innehavaren av denna befattning för närvarande har alltför omfattande arbetsuppgifter. Han har sålunda att dels bestrida undervisning i ifrågasatt ämnen i den högre mejerikursen, dels leda övningar i dessa ämnen i nämnda kurs ävensom den praktiska utbildningen vid såväl den högre mejerikursen som mejeriskolan samt är dessutom föreståndare för Alnarpsinstitutets mejeriavdelning och dess lärmejeri. En förstärkning av institutionen för mejerilära och mejeriekonomi anses därför vara ofrånkomlig. Hur denna förstärkning bör ske är enligt utredningsmannens mening beroende av om den högre mejeriundervisningen förlägges till Ultuna eller Alnarp.

Väljes Ultunaalternativet bör till någon av de båda nybildade ekonomiska institutionerna vid lantbrukshögskolan knytas även en forskare i mejeriekonomi.

Väljes åter Alnarpsalternativet bör den nuvarande institutionen förstärkas med en lektorstjänst i lönegrad Ce 29. Innehavaren av denna tjänst förutsättes skola ha undervisnings- och examinationsskyldighet i ämnet mejeriekonomi samt även bedriva forskning på detta ämnesområde.

I övrigt föreslås, att den nuvarande arvodesbefattningen såsom assistent

i mejerilära skall utbytas mot en förste assistentbefattning i lönegrad Ce 24. Vidare böra inrättas två befattningar som assistent i lönegrad Ce 22. Av dessa assistenter bör den ene biträda professorn i mejerilära och den andre biträda lektorn i mejeriekonomi. Slutligen föreslås, att personalen skall ökas med ett laboratoriebiträde i lönegrad Ce 11 och ett kontorsbiträde.

Även institutionen för mejerikemi och mejeribakteriologi bör enligt betänkandet utbyggas. Detta bör lämpligen ske så, att vid institutionen inrättas en laboratoriefattning, inriktad på det av huvudämnena, som ligger utanför professorns specialitet. I övrigt föreslås, att såväl professorn som laboratorn skall erhålla biträde av en förste assistent i lönegrad Ce 24 och ett laboratoriebiträde i lönegrad Ce 11, och att institutionen skall förfoga över ett årligt anslagsbelopp av 4 200 kronor för tillfällig assistenthjälp. Institutionen beräknas vidare böra ha tillgång till en institutionsvaktmästare i Ce 11 och ett kontorsbiträde.

Beträffande de delar av undervisningen, som ombesörjas av speciallärare, anses inga ändringar erforderliga om den högre mejerikursen fortfarande skall vara förlagd till Alnarp. Skulle åter den högre mejerikursen inordnas under lantbrukshögskolan i Ultuna uppkomma, enligt vad som framhålles i betänkandet, åtskilliga spörsmål i här berörda avseenden. I vissa ämnen bör då undervisningen omhänderhavas av vederbörande institutioner vid lantbrukshögskolan, medan för andra ämnen speciallärare alltjämt erfordras.

Liksom för närvarande böra enligt betänkandet vid högre mejerikursen finnas två elevstipendier, vilka dock i betraktande av penningvärdets fall föreslås höjda från 600 kronor till 840 kronor.

Yttranden. I fråga om utredningsmannens förslag angående personalorganisationen vid de till den högre mejeriundervisningen knutna forskningsinstitutionerna har i några yttranden särskilt betonats angelägenheten av att ämnet mejeriekonomi skulle erhålla en särskild företrädare. *Styrelsen för Alnarpsinstitutet* har i denna fråga uttalat, att styrelsen helst såge, att en professur i mejeriekonomi omedelbart skulle inrättas. Om detta icke kunde ske, förordade styrelsen, att en befattning såsom biträdande lärare i lönegrad Ce 29 skulle inrättas. Inrättande av en lektorsbefattning i ämnet ansåge styrelsen icke vara lämpligt. *Statskontoret* har funnit tjänstebenenämningen lektor olämplig och i stället föreslagit benämningen laborator. *Lantbruksstyrelsen* har med understrykande av behovet av den ifrågavarande befattningen förordat, att densamma skulle inrättas snarast möjligt, oberoende av huruvida utredningsmannens förslag i övrigt genomfördes.

I syfte att bereda professorn i mejerilära möjlighet att odelat ägna sig åt sina undervisnings- och forskningsuppgifter har *styrelsen för Alnarpsinstitutet* förordat, att denne befattningshavare skulle befrias från uppgiften

att vara föreståndare för Alnarps mejeri. Detta kunde lämpligen ske genom inrättande av en särskild befattning såsom mejeriföreståndare. Innehavaren av denna befattning borde avlönas av Alnarps mejeri. I lönehänseende borde han sättas i paritet med mejeriföreståndare vid andelsmejeri med 30 000 kilogram daglig mjölmängd. Befattningen borde vara förenad med pensionsrätt. Samtidigt skulle den nuvarande befattningen som förste mejerist kunna indragas. Slutligen har såsom önskvärt framhållits, att benämningen »högre mejerikursen» skall utbytas mot benämningen »mejerihögskolan». Såsom skäl härför har anförts, att undervisningen vid den högre mejerikursen från början planlagts och även i praktiken utformats fullt högskolemässigt.

I fråga om själva undervisningen vid den högre mejerikursen har *Svenska mejerikonsulentföreningen* framlagt följande önskemål.

Föreningen biträder utredningsmannens uppfattning, att kursplanen i mejeriekonomi bör utökas. Undervisningen i fråga om smör- och osttillverkning synes väl uppfylla alla rimliga krav. Det vore emellertid önskvärt, att antalet undervisningstimmar i mejerilära ökades, så att eleverna i större utsträckning än hittills bereddes tillfälle att inhämta grunderna i beredningen av sådana produkter som torrmjolk, kondenserad mjölk, mesvaror, sterilgräde, kasein, smältost och glace. Därjämte vill föreningen föreslå att, sedan mejerihanteringen nu i stor utsträckning övergått från hantverksmässig till mera industriell drift och därmed behovet av allmän maskinteknisk utbildning blivit större, denna utbildning utökas. En viktig del i undervisningen utgör tillgången till demonstrationsmaterial. Eleverna böra under övningsstimmarna ha större tillgång än hittills till olika mejeriapparater samt el-anläggningar och verkstadsutrustning. Så betydelsefull som utbildningen i maskinlära nu är, bör detta ämne vara betygsämne vid den högre mejerikursen. Vidare vill föreningen framhålla önskvärdheten av att vid undervisningen i rättslära, lagbestämmelser och förordningar rörande mejerihantering, ekonomiska föreningslagar, yrkesinspektionens föreskrifter och föreningsorganisation ges ett ökat utrymme i kursplanen.

Riksförbundet landsbygdens folk har beträffande såväl den högre som den lägre undervisningen uttryckt önskemål om att föreningsrörelsen och dess grundidéer skulle ingå i undervisningsplanerna.

Forskning och försök rörande mjölkbildningens fysiologi.

Utredningsmannen anser det angeläget, att forskning på området för mjölkbildningens fysiologi upptages i Sverige. Då denna forskning mera har samband med forskningen rörande den allmänna djurfysiologien samt med det teoretiska och praktiska försöksarbetet på utfodringslärans område än med den egentliga mejeriförsöksverksamheten, föreslås, att en forskningsavdelning för juvrets fysiologi och allmän galaktologi skall inrättas vid lantbrukshögskolans djurfysiologiska institution. Såsom föreståndare för avdelningen föreslås en befattningshavare med ställning såsom laborator i lönegrad Ca 29. Frågan om medhjälpare åt denne befattningshavare anser utredningsmannen böra hållas öppen i avbidan på närmare erfarenhet angående behovet av sådan personal.

Mejeriskoleutbildningen.

Utredningsmannen. Mejeriskoleutbildningen beräknas i betänkandet böra avse ett behov av 60 à 65 mejeriskoleutbildade personer per år.

De nuvarande s. k. mindre mejeriskolorna i Fellingsbro, Dvärsätt och Röbäck anses icke uppfylla de krav, som numera böra ställas på den utbildning, för vilken de äro avsedda. Då det bland annat av kostnadsskäl och med hänsyn till det påräknade elevantalet icke heller anses försvarligt att giva dessa skolor större personella och materiella resurser, förordas, att de icke längre skola användas för nu avsett ändamål.

Då mejeriskolan vid Alnarp icke ensam kan svara för utbildningen av erforderligt antal personer och då dessutom förutsättningarna för mejerihanteringen äro väsentligt olika i de södra och norra landsdelarna, föreslås emellertid, att en ny mejeriskola av i huvudsak samma storlek och typ som Alnarpsskolan skall inrättas. Denna skola anses böra förläggas till Örnsköldsviks sortens andelsmejeriförenings nya mejeri i Kroksta.

Den nya skolan bör enligt betänkandet anordnas såsom en statlig skola under ledning av en särskild styrelse, bestående av skolans föreståndare, Krokstamejeriets tekniske ledare, föreståndaren för Alnarpsinstitutets mejeriavdelning och två av Kungl. Maj:t särskilt utsedda ledamöter.

Till kostnader för uppförande av erforderliga byggnader beräknas statsmedel endast böra tagas i anspråk efter de grunder, som gälla för statsbidrag till byggnader vid lantmannaskolor, d. v. s. med 75 procent av kostnaderna. För återstående 25 procent påräknas anslag från Örnsköldsviks sortens andelsmejeriförening. Därjämte beräknas bidrag kunna erhållas från Själevads kommun dels i form av ett engångsbelopp av 25 000 kronor, motsvarande inköpskostnad för skoltomt, dels i form av ett årligt belopp av 3 000 kronor under 25 år till underhåll av skolans byggnader. Övriga kostnader för inredning, utrustning m. m. böra betalas av staten.

Undervisningen vid Krokstaskolan bör anordnas efter mönster av Alnarps mejeriskola och handhavas av en heltidsanställd föreståndare och två heltidsanställda ämneslärare samt speciallärare för vissa ämnen. Föreståndaren föreslås placerad i lönegrad Ca 31 och ämneslärarna i lönegrad Ca 27. Speciallärare anses kunna erhållas från lärarkårerna vid högre allmänna läroverket i Örnsköldsvik och lantmannaskolan i Tvillingsta. Föreståndaren bör mot särskilt arvode även handhava ledningen av mejeriförsöksstationen i Kroksta.

Såsom läromejeri för skolan bör andelsmejeriet i Kroksta användas, varvid statsbidrag bör utgå med 20 000 kronor per år till andelsföreningens utgifter i samband med skolverksamheten.

Mot utredningsmannens förslag i fråga om organisationen av den nya mejeriskolan i Kroksta ha två av de sakkunniga, ledamoten av riksdagens första kammare *H. R. Anderberg* och *byråchefen O. A. P:son Arnegren*, anmält avvikande mening. Dessa sakkunniga ha i särskilt yttrande anfört följande.

Då vi av flera skäl icke kunna finna det lämpligt att till ett mejeri, som äges av enskild eller förening, förlägga en rent statlig skola, vilja vi föreslå, att vid Kroksta inrättas en statsunderstödd mejeriskola och att huvudmannskapet för skolan ordnas på sätt lantbruksstyrelsen i sin den 16 november 1944 avgivna utredning med förslag till organisation av den lägre mejeriundervisningen föreslagit, nämligen att för mejeriskolans inrättande och upprätthållande bildas en särskild stiftelse med av Kungl. Maj:t godkända stadgar, enligt vilka stiftelsens uppgift skall vara att bland annat låta uppföra för skolan erforderliga byggnader, stå såsom ägare för desamma och ansvara för byggnadernas vård och underhåll.

Vi förutsätta dock, att skolan med hänsyn därtill, att Krokstaskolan, liksom ock Alnarps mejeriskola äro så att säga riksskolor, må komma i åtnjutande av de engångsanslag och årliga bidrag av statsmedel, som utredningsmannen föreslagit.

Därest mejeriskolan och mejeriet skola ha var sin chef, torde — även om i avtal mellan skolstyrelsen och mejeriföreningen finnes angivet den omfattning, vari mejeriet får tagas i anspråk för undervisningen — tvister lätt kunna uppkomma mellan skolans föreståndare såsom ledare av elevernas utbildning och mejeriets chef såsom bevakare av mejeriets ekonomiska intressen.

Vi anse därför, att mejeriskolans föreståndare jämväl bör vara chef för mejeriet.

Någon ändring av Alnarps mejeriskolas organisation har utredningsmannen icke funnit påkallad. Om den högre mejeriundervisningen skulle flyttas till lantbrukshögskolan, borde dock en särskild befattning i lönegrad Ca 31 såsom föreståndare för mejeriskolan inrättas.

Utredningsmannen framhåller vidare, att vissa önskemål gjort sig gällande om förändringar av elevmejeriverksamheten. Han har emellertid funnit det vara för tidigt att vidtaga en allmän omorganisation av denna verksamhet. I avvaktan på ytterligare erfarenheter på detta område föreslås emellertid, att de nuvarande tre statsunderstödda mindre mejeriskolorna i Fellingsbro, Dvärsätt och Röbbäck skola bibehållas under namn av mejeripraktikantskolor för meddelande av mejeripraktikantutbildning under skolmässiga former. Någon egentlig omorganisation av skolorna eller någon ändring av grunderna för statsbidrag till skolorna anses icke erforderlig för detta ändamål. För sådan inträdessökande vid mejeriskola och vid den högre mejeriundervisningen, som genomgått fullständig kurs vid mejeripraktikantskola, bör den föreskrivna praktiska utbildningstiden vid auktoriserat elevmejeri kunna nedsättas till hälften.

Utredningsmannen har slutligen i samband med utbildningsfrågorna även behandlat vissa spörsmål beträffande fortbildnings- och specialkurser av olika slag. I betraktande av den tekniska utvecklingen inom osttillverkningen har han härvid ansett skäl föreligga, att för utbildning av osttillverkare inrättas en särskild fast kurs, osttillverkarkurs. Kursen bör utgöra en helårskurs, omfattande 10 å 12 elever, samt hållas vid Alnarps mejeriskola. För inträde vid kursen bör fordras bland annat genomgång av Alnarps eller

Kroksta mejeriskola samt därefter ett års praktisk erfarenhet av osttillverkning. För denna kurs erfordras en ny ämneslärarbefattning i lönegrad Ca 27 samt två nya tjänster såsom instruktionsmejerister.

I en år 1944 avgiven utredning om den lägre mejeriundervisningen har lantbruksstyrelsen föreslagit, att en särskild mejeriföreståndarkurs skulle inrättas vid Alnarpsinstitutet. Denna kurs skulle avse att giva en utvidgad och fördjupad undervisning i mjölkhushållning för personer, som genomgått mejeriskola och som komme att bliva ledare för större mejerier. Kursen skulle omfatta en tid av sex månader. Utredningsmannen anser emellertid, att de, som genomgått mejeriskola, i regel icke äro i behov av ytterligare skolmässig utbildning för att kunna antagas till driftsledare inom mejerihanteringen, även om fråga är om anställning vid stora driftsenheter. Vidare framhåller han, att de speciella personliga egenskaper, som fordras för att med framgång vara driftsledare vid ett större mejeriföretag, bäst torde ådagaläggas och utvecklas under en tids praktik som driftsledare vid ett mindre företag. Om behov skulle uppkomma att såsom ledare för ett större företag förvärva en person med fylligare utbildning, finnes också möjligheten att till befattningen förvärva en mejeriingenjör. Utredningsmannen biträder därför icke lantbruksstyrelsens förslag att inrätta fasta mejeriföreståndarkurser. Han vill dock icke utesluta, att tillfälliga specialkurser i exempelvis mejeriekonomi och arbetsledning kunna bliva behöfliga. Anordnandet av dylika kurser bör emellertid ankomma på Svenska mejeriernas riksförening och framställning om statsbidrag för ändamålet göras i varje särskilt fall.

Vidare har 1943 års mejerikutredning föreslagit, att fasta maskin- och monterkurser skulle inrättas. Utredningsmannen anser det icke till fyllest visat, att tillfredsställande utbildningsmöjligheter icke finnas på området. Eventuellt uppträdande behov att ordna särskild specialutbildning av detta slag bör tills vidare tillgodoses genom att erforderliga kurser försöksvis anordnas genom försorg av Svenska mejeriernas riksförening. Om statsbidrag skulle erfordras för ändamålet, bör även i fråga om dessa kurser framställning härom göras i varje särskilt fall.

Nuvarande fortbildningskurser för mejeripersonal skola enligt utredningsmannens förslag bibehållas.

Yttranden. Beträffande utbildningsbehovet har *Svenska mejeristföreningen* anfört, att under senaste åren visserligen efterfrågan på skolad mejeripersonal stundom varit större än tillgången, men att den pågående centraliseringen av mejerihanteringen torde komma att medföra minskat personalbehov. Föreningen har därför ansett, att utbildningens omfattning borde inom vissa gränser tid efter annan regleras med hänsyn till det föreliggande behovet.

Någon invändning mot förslaget om inrättande av ytterligare en mejeriskola har ej gjorts i yttrandena. I flertalet yttranden har även förslaget att förlägga den nya mejeriskolan till Kroksta tillstyrkts eller lämnats utan erinran. I några yttranden har dock framförts tanken, att skolan borde förläg-

gas till Ultuna. Detta har, såsom förut i annat sammanhang omnämnts, förordats dels av *styrelsen för Skaraborgs läns mejeriförbund*, dels av ledamoten i Alnarpsstyrelsen, *direktören T. Bergman*. I båda yttrandena har bland annat åberopats att en sådan lösning av skolans förläggning samtidigt skulle tillgodose husdjursförsökens behov av att ha tillgång till ett försöksmejeri. Direktören Bergman har därtill anfört, att mejerihanteringen i Norrland för närvarande icke hade så stor omfattning, att detta motiverade en förläggning av en mejeriskola till denna del av landet. En uppdelning av landet i två lika delar beträffade antal mejerier, mjölk mängd och behov av skolad personal skulle enligt Bergmans uppfattning utvisa, att en mejeriskola i Norrland skulle behöva rekrytera elever från och med Västergötland och Östergötland i söder. Den skulle därför sannolikt komma att föra en tynande tillvaro i brist på elever.

Vidare ha *styrelserna för Jämtlands läns mejeriförening* och *Dvårsätts mejeriskola* i gemensamt yttrande förordat, att i besparingssyfte jämte den högre mejerikursen en av mejeriskolorna borde förläggas till Ultuna. *Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har anfört, att utskottet icke velat förordna någon annan lösning än den, som utredningsmannen föreslagit, men dock gärna hade sett, att en mejeriskola för mellersta Sverige hade kunnat komma till stånd.

Olika meningar ha framkommit beträffande frågan om den nya mejeriskolan borde upprättas såsom en helt statlig skola.

En helt statlig skola har förordats av *styrelsen för Alnarpsinstitutet*, *Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, *Svenska mejerikonsulentföreningen*, *Svenska mejeristföreningen*, *Örnsköldsviks sortens mejeriförening* samt av *styrelserna för Röbbäcks mejeriskola* och *Västerbottens södra mejeriförening*. Såsom skäl för denna ståndpunkt har i allmänhet särskilt anförts, att en statlig skola skulle erhålla en starkare ställning bland annat i fråga om rekryteringen av såväl lärarkrafter som elever.

Styrelsen för Alnarpsinstitutet har emellertid samtidigt uttalat, att den av utredningsmannen föreslagna kombinationen vid Kroksta av statlig skola, statsunderstödd försöksstation och enskilt mejeri icke syntes vara lämplig. *Svenska mejerikonsulentföreningen*, *Svenska mejeristföreningen* samt *styrelserna för Röbbäcks mejeriskola* och *Västerbottens södra mejeriförening* ha därtill såsom en förutsättning för sitt ställningstagande i frågan angivit, att staten skulle inköpa eller arrendera mejeriet vid Kroksta, så att föreståndarbefattningarna vid skolan och mejeriet kunde förenas. Skulle detta icke låta sig göra, borde enligt de förstnämnda föreningarna skolan förläggas till annan ort och enligt de både sistnämnda styrelserna skolan inrättas som statsunderstödd skola.

Med hänsyn till att mejeriet vid Kroksta icke vore statligt och att föreståndarbefattningarna för mejeriet och skolan lämpligen borde förenas ha *lantbruksstyrelsen*, *statskontoret* och *Riksförbundet Landsbygdens Folk* helt an-

slutit sig till tanken på att skolan borde ha karaktären av statsunderstödd skola.

Utän att taga ställning till de föreliggande alternativen beträffande skolans organisation har *norrlandskommittén* framfört vissa principiella synpunkter med avseende på skolans finansiering. Kommittén har därvid anfört följande.

Skolan är avsedd att ge samma utbildning som nuvarande skola i Alnarp, för vilken det icke ifrågasatts att den skall finansieras på annat sätt än med statsmedel. Lika väl som kommittén finner det föga tilltalande, att en industri lokaliserar med hänsyn tagen till de förmåner som erbjudas av olika kommuner, synes icke heller staten böra låta förläggningen av en allmän institution bestämmas av vilka lokala prestationer som erbjudas. Härvid kan dock bortses från sådana prestationer som bestå i upplåtelse av lämplig tomtmark eller dylikt eller som motsvara den direkta fördel, som respektive ort har av institutionen i fråga framför andra orter, eller som eljest utgöra ett naturligt led i att ett lokalt organ åtager sig vissa uppgifter i fråga om institutionen. Då det ur objektiva grunder befunnits, att den nya mejeriskolan bör förläggas till Kroksta, bör så ske utan att staten i högre grad än som följer av det sagda flyttar över det allmännas kostnader på kommunala eller andra institutioner.

I finansieringsfrågan har vidare *Örnsköldsviks sortens andelsmejeriförenings styrelse* gjort följande förtydliganden beträffande de lokala åtaganden, varmed utredningsmannen räknat.

Det har aldrig avsetts, att mejeriföreningen ensam skulle svara för 25 procent av byggnadskostnaderna, utan detta bidrag skulle tillföras den ifrågasatta stiftelsen, som skulle uppföra och äga byggnaderna, från de norrländska mejerierorganisationerna, Svenska mejeriernas riksförening, de norrländska hushållningssällskapen, landsting, kommuner och i orten verksamma industriföretag. Mejeriföreningen skulle endast tillskjuta en mindre del av beloppet. Detta framgår även av lantbruksstyrelsens utredning om den lägre mejeriundervisningen av den 16 oktober 1944. Av nämnda utredning framgår även att byggnadskostnaderna inklusive erforderlig utrustning men exklusive tomt för den nya skolan beräknats till 515 000 kronor, varför ortsintressenternas del skulle bli i runt tal 129 000 kronor. Mejeriföreningens andel härav, som aldrig preciserats, avsågs dock endast utgöra en viss, skälig, proportionell del av beloppet och uppskattades av mejeriföreningen vid detta tillfälle till ca 25 000 kronor eller något mera.

Uttalandet i betänkandet »utredningsmannen har inhämtat, att föreningen alltjämt står fast vid sina nyssnämnda utfästelser», måste sålunda ses mot bakgrunden av att föreningens dels utgick ifrån att skolan skulle ägas av en stiftelse, till vilken ortsintressenter m. fl. skulle tillskjuta medel, dels att byggnadskostnaderna m. m. stannade vid av lantbruksstyrelsen beräknat belopp. Några andra kostnadskalkyler hade ej förelagts mejeriföreningen.

Styrelsens delar helt utredningsmannens uppfattning att det är i hög grad angeläget, att den nya skolan i görligaste mån blir jämställd med mejeriskolan i Alnarp. Det synes styrelsen därför på grunder, som klart angivits i utredningen, nödvändigt att skolan organiseras som en helt statlig skola enligt i huvudsak samma riktlinjer som Alnarpsskolan. När dessa frågor diskuteras mellan utredningsmannen och representanter för föreningen, fingo föreningens representanter den uppfattningen, att om det gällde att organisera skolan såsom en helt statlig sådan, skulle också staten i sin helhet åtaga sig kostnaderna för skolans uppförande och mejeriföreningens åtagande in-

skränka sig till övriga gjorda utfästelser, d. v. s. upplåtande av mejeriet för den praktiska undervisningen och att ställa tomt till förfogande.

Med den synnerligen begränsade tid, som stått till förfogande för avgivande av detta yttrande, har det icke varit styrelsen möjligt att inhämta uppgifter från de parter, som tänkts såsom mejeriintressenter i den tidigare föreslagna stiftelsen. Styrelsen vill dock framhålla, att förutsättningarna för att skaffa medel från ortsintressenterna enligt utredningsmannens förslag äro helt andra och enligt styrelsens mening sämre än enligt tidigare förslag, då det gällde delägarskap i en stiftelse. Vidare har det allmänna ekonomiska läget försämrats i mycket hög grad, varför det, oavsett om staten eller en stiftelse skall äga skolan, måste framstå såsom en betydande skillnad för ortsintressenterna att år 1944 anskaffa ca 130 000 kronor mot nu ett ca 100 000 kronor större belopp.

Den ersättning till mejeriföreningen, 20 000 kronor, som angivits för upplåtande av mejeriet till den praktiska skolundervisningen, beräknades år 1944 såsom ersättning till två instruktionsmejerister och en maskinist med ca 15 000 kronor och resten till uppskattad nettoförlust på grund av minskat utbyte och lägre kvalitet på mejeriprodukterna. Denna beräkning var redan år 1944 i underkant och är nu med hänsyn till den starka löneökning, som sedan dess har skett för avsedd personal, och den prisstegring, som skett såväl å driftsförnödenheter som mejeriprodukter, alldeles för låg. Med hänsyn till en eventuellt fortsatt liknande utveckling eller annan förändring av penningvärdet synes det styrelsen riktigt, att denna ersättning ej utgår med ett på förhand fixerat belopp utan i stället med högsta avtalsenliga lön för angivna befattningar, jämte ett visst belopp, som kan beräknas motsvara mejeriets ökade kostnader för värme, kraft, maskinslitage, förbrukningsartiklar samt minskat utbyte och lägre kvalitet å produkterna. Enligt nu gällande löne- och prisnivå kunna kostnaderna för angiven personal uppskattas till ca 20 000 kronor och övriga mejeriets nettoförluster till ca 10 000 kronor per år.

Jag torde i detta sammanhang även få anmäla en av *ledamoten av riksdagens första kammare L. Tjällgren, landstingsmannen C. Axling* och *mejerikon-sulenten O. A. Andersson* såsom representanter för mejeriorganisationer i Norrland den 13 december 1948 gjord framställning. I nämnda framställning har bland annat anförts följande.

Beträffande frågan om mejeriskolans finansiering ansluta vi oss till de synpunkter, som norrlandskommittén i sitt remissvar anført. Då det ur objektiva grunder befunnits att den nya skolan bör förläggas till Kroksta, bör så ske utan att staten i högre grad flyttar över det allmännas kostnader på kommunala eller enskilda institutioner. Skall skolan organiseras som helt statlig, synes det skäligt att staten bestrider alla kostnader härför, möjligen med undantag av kostnaderna för upplåtelse av tomt. Sedan lantbruksstyrelsens förslag avlämnades ha byggnadskostnaderna stigit betydligt. Samtidigt torde det numera icke vara möjligt, att från hushållningssällskap, industrier m. fl. erhålla bidrag i den omfattning, som ursprungligen avsetts, varför förutsättningarna för en mejeriskolestiftelse försvårats. Om skolan skall organiseras och finansieras genom en stiftelse, böra därför villkoren och förutsättningarna härför närmare undersökas. Frågan om skolans ledning, enligt reservanternas allmänt tillstyrkta förslag, bör genom underhandlingar med mejeriföreningen bringas till fullt samförstånd. Ersättning till mejeriföreningen för extra instruktionspersonal, två mejerister och en maskinist, bör fastställas i förhållande till lönekostnaderna och rådande priser på mejeriförnödenheter och produkter.

Vad angår den inre organisationen av den föreslagna nya mejeriskolan har *statskontoret* gentemot utredningsmannens förslag, att i skolstyrelsen skulle ingå bland andra avdelningsföreståndaren vid Alnarpsinstitutets mejeriavdelning, anfört, att det vore mera rationellt och framför allt mindre kostnadskrävande, om styrelsens ledamöter utsåges bland personer bosatta på närmare håll.

Lantbruksstyrelsen, som förordat att en gemensam föreståndare skulle finnas för mejeriskolan och mejeriet vid Kroksta, har härvid avsett, att chefskapet för mejeriet skulle gälla den tekniska driften, under det att den affärsmässiga sidan — mellanhavandena med leverantörer, försäljningen av produkter m. m. — skulle handhas av mejeriföreningens egna befattningshavare. *Örnsköldsviks sortens andelsmejeriförening styrelse* har å andra sidan framhållit, att den tekniska och ekonomiska ledningen av ett mejeri intimt sammanhänge med varandra, samt att redan den tekniska ledningen av ett mejeri av ifrågakavande storlek vore så arbetskrävande, att den icke lämpligen kunde förenas med ledarskapet av en mejeriskola.

Med avseende på lönegradsplaceringen av föreståndaren och ämneslärarna vid mejeriskolan i Kroksta har *Alnarpsinstitutets styrelse* uttalat, att samma placering borde beräknas som för lärarna vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter med motsvarande tjänstgöring. I enlighet därmed borde föreståndaren placeras i lönegrad Ca 30 och ämneslärarna i lönegrad Ca 26.

Beträffande den mejeripraktiska förutbildningen har utredningsmannens förslag, att de nuvarande s. k. mindre mejeriskolorna vid Dvärssätt, Fellingsbro och Röbbäck skola omändras till mejeripraktikantskolor, tillstyrkts av *styrelsen för Alnarpsinstitutet, Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, Svenska mejerikonsulentföreningen, Örebroortens, Jämtlands läns och Västerbottens södra mejeriföreningar samt styrelserna för Dvärssätts och Röbbäcks mejeriskolor.*

Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, Örebroortens och Jämtlands läns mejeriföreningar samt Fellingsbro och Dvärssätts mejeriskolor ha dessutom förordat, att praktikantskoleutbildning skulle vara obligatorisk fordran för inträde vid mejeriskola. För detta ändamål borde ytterligare ett antal praktikantskolor inrättas. *Styrelsen för Alnarpsinstitutet och Svenska mejerikonsulentföreningen* ha ansett det önskvärt, att minst en praktikantskola skulle inrättas även i södra delen av landet. Alnarpsstyrelsen har vidare ansett namnet mejerielevskolor vara att föredraga, eftersom lärjungarna vid dessa skolor komme att närmast kunna jämföras med mejerieleverna vid de auktoriserade elevmejerierna. *Svenska mejerikonsulentföreningen* har däremot föreslagit benämningen elevstation. Sagda förening har vidare förordat en uppläggning av förpraktiken, som något avviker från vad utredningsmannen angivit. Enligt föreningens mening borde praktiken omfatta till en början ett halvt års tjänstgöring vid mejeri, därefter ett halvt års utbildning vid elevstation och slutligen ett och ett halvt års praktik vid elevmejeri och samtidigt därmed studier per korrespondens.

Statskontoret har ansett skäl knappast föreligga att inrätta statsunderstödda praktikantskolor vid sidan av den auktoriserade elevmejeriverksamheten. *Svenska mejeristföreningen* har likaledes ställt sig avvisande till en sådan anordning och därtill, för den händelse sådana skolor skulle inrättas, avrått från att dylik utbildning skulle få inräknas i praktiktiden.

Beträffande den föreslagna särskilda utbildningen av osttillverkare har *lantbruksstyrelsen* anfört, att möjligheterna att komma till rätta med de olikheter i mjölkens egenskaper i olika delar av landet, som vållade osttillverkarna svårigheter, icke syntes kunna inläras vid en kurs av ifrågavarande slag. Styrelsen ansåge därför, att detta utbildningsbehov skulle bättre kunna tillgodoses genom kortare specialkurser i olika delar av landet, varvid särskild hänsyn skulle kunna tagas till de ostsorter, som allmänt tillverkades inom respektive områden. Enligt styrelsens mening borde dylika kurser lämpligen anordnas på initiativ av Svenska mejeriernas riksförening och kostnaderna därför bestridas från statsanslaget för fortbildningskurser för mejeripersonal. I samband därmed borde enligt styrelsens åsikt de nuvarande kurserna upphöra.

Svenska mejeristföreningen har däremot tillstyrkt de föreslagna osttillverkarkurserna. Föreningen har dock ansett det vara tillräckligt, om en sådan kurs anordnades vart annat år. Alternanderande med dessa kurser borde emellertid mejeriföreståndarkurser anordnas. Föreningen har vidare ansett behov föreligga av specialkurser för mejerimaskinister och montörer. Sådan utbildning borde förläggas till det föreslagna driftsförsöksmejeriet. Även *Svenska mejerikonsulentföreningen* har förordat inrättande av mejerimaskinistkurser, ehuru förlagda till mejeriskolan vid Alnarp eller den föreslagna nya mejeriskolan.

Mejerikonsulentverksamheten.

Utredningsmannen. I betraktande av mejeridriftens fortgående centralisering föreslås, att vissa förändringar av mejerikonsulentverksamheten successivt skola vidtagas. Distriktskonsulenttjänsterna böra indragas, allteftersom de bliva lediga genom nuvarande innehavares avgång. Även de till mejerikonsulentverksamheten knutna assistentbefattningarna böra avvecklas på samma sätt. Specialkonsulenternas antal bör å andra sidan efter hand ökas från nuvarande tre till åtminstone sex eller sju. Mejerikonsulentverksamheten förutsättes även för framtiden skola handhavas av Svenska mejeriernas riksförening. Hur konsulentkåren organisatoriskt skall infogas i Svenska mejeriernas riksförening anser utredningsmannen vara riksföreningens sak att avgöra. För egen del finner han åtskilligt tala för att konsulenterna på ett eller annat sätt skola knytas till det föreslagna driftsförsöksmejeriet. Med hänsyn till den allmänna löneutvecklingen bör statsbidraget till grundlön åt specialkonsulent höjas från nu 6 200 till 8 400 kronor för år. Grunderna för statsbidrag till mejerikonsulentverksamheten föreslås i övrigt förbli oförändrade.

Yttranden. *Lantbruksstyrelsen* och *Svenska mejerikonsulentföreningen* ha beträffande konsulentverksamheten understrukt värdet av att specialkonsulenterna bleve knutna till det föreslagna driftsförsöksmejeriet. Beträffande statsbidragen till konsulentverksamheten har mejerikonsulentföreningen anförd att det vore önskvärdt, att även distriktskonsulenterna och assistenterna skulle erhålla en löneökning motsvarande den, som utredningsmannen föreslagit beträffande specialkonsulenterna.

Kostnadsberäkningar och byggnadsfrågor.

Utredningsmannen. Utredningsmannen anger de årliga kostnaderna vid genomförande av hans förslag rörande statens mejeriförsök och den högre mejeriundervisningen till 422 000 kronor, om verksamheten kvarbliver i Alnarp, och till 442 000 kronor, om överflyttning sker till Ultuna. Detta skulle innebära en ökning av statens årliga utgifter för ändamålet med i runda tal enligt Alnarpsalternativet 260 000 kronor och enligt Ultunaalternativet 280 000 kronor. Då emellertid samtidigt föreslagits, att det nuvarande statsbidraget å 90 000 kronor till Svenska mejeriernas riksförening för organisationsverksamhet, teknisk verksamhet och driftsanalys skulle indragas skulle ökningen inskränka sig till omkring 170 000 kronor enligt Alnarpsalternativet och 190 000 kronor enligt Ultunaalternativet.

Den årliga kostnaden för övriga i betänkandet framlagda förslag beräknas till 229 700 kronor. Av detta belopp belöpa tillhoppa 124 300 kronor på nya utgiftsändamål, nämligen utvidgning av lantbrukshögskolans djurfysiologiska institution 17 700 kronor, för mejeriskola i Kroksta 90 800 kronor samt för osttillverkarkurs 15 800 kronor. Å andra sidan skulle vid fullt genomförd omorganisation av mejerikonsulentverksamheten uppstå en minskning av denna post med 30 100 kronor. Den sammanlagda årliga kostnadsökningen för här berörd verksamhet begränsas därför till 94 200 kronor.

De i betänkandet framlagda organisationsförslagen innefatta, såsom förut nämnts, även vissa engångskostnader för byggnadsarbeten. De kostnader härför, som skulle ankomma på staten, ha angivits till följande belopp.

	Alnarps- alternativet	Ultuna- alternativet
Statens mejeriförsök och den högre mejeriundervisningen	1 580 000	3 150 000
Försöksmejeri vid husdjursförsöksanstalten ..	312 000	—
Driftsförsöksmejeri	3 000 000	3 200 000
Mejeriskola i Kroksta	657 000	657 000
	<hr/>	<hr/>
Summa kronor	5 549 000	7 007 000.

Vid utbyggnad av statens mejeriförsök och den högre mejeriundervisningen beräknas vidare följande engångsanslag för utrustning vara erforderliga.

	Alnarps- alternativet	Ultuna- alternativet
Statens mejeriförsök	100 000	100 000
Institutionen för mejerilära och mejeriekonomi	20 000	360 000
Institutionen för mejerikemi och mejeribakterio- logi	35 000	45 000
	Summa kronor 155 000	505 000.

För utrustning av den föreslagna avdelningen för forskning rörande juvrets fysiologi och allmän galaktologi vid lantbrukshögskolans djurfysiologiska institution upptages därjämte ett engångsanslag av 15 000 kronor. Vad slutligen angår mejeriskolan i Kroksta beräknas engångskostnaden för inredning, laboratorieutrustning m. m. uppgå till omkring 130 000 kronor.

Yttrandet. I det föregående har i samband med frågan om den högre mejerikursens förläggande till Alnarp eller Ultuna redogjorts för vissa i yttrandena framställda erinringar mot utredningsmannens kostnadsberäkningar. Därutöver torde böra nämnas att *byggnadsstyrelsen* gjort vissa erinringar rörande kostnadsberäkningarna och förslagen i fråga om nybyggnader. Kostnaderna för den föreslagna byggnaden för mejeriskolan vid Kroksta har styrelsen sålunda funnit väl lågt beräknade. Styrelsen har dock uttalat, att det icke vore uteslutet, att byggnadsföretagets omfattning skulle kunna minskas genom en viss ekonomisering i planlösningen. Även de av utredningsmannen ifrågasatta byggnadsarbetena vid Alnarp eller Ultuna har styrelsen ansett böra ytterligare bearbetas, om de skulle komma till utförande.

Förslag om övertagande av mjölkleveranserna till Kävlinge mejeri.

Jag torde i detta sammanhang få anmäla en från *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* den 20 september 1948 inkommen skrivelse angående tillstånd att övertaga mjölkleveranserna till Kävlinge mejeri. Styrelsen anför däri bland annat följande.

Före sista världskriget invägs Alnarps mejeri omkring 7 000 kg mjölk per dag från omkring 40 leverantörer. Vid Fjellie mejeriförenings upplösning år 1940 erhöll Alnarp därifrån 80 leverantörer med en beräknad mjölmängd av 6 000 kg i medeltal per dag. Hela den beräknade kvantiteten, 13 000 kg per dag från tillsammans 120 producenter, erhöles emellertid icke vid mejeriet, emedan mjölkproduktionen vid denna tid började gå tillbaka inom mejeriets tillförselområde. Mjölmängden har därefter minskats undan för undan och uppgår för närvarande till endast 6 000 kg. Antalet leverantörer har samtidigt minskats till omkring 80. Då möjligheterna att förse mejeriet med tillräckliga mängder överskottsmjölk från andra håll äro ovissa och då sådan mjölk för övrigt ofta är av för mejeriet okänt ursprung, har styrelsen sedan flera år tillbaka sökt utvidga mejeriets eget tillförselområde. Detta blev särskilt angeläget, sedan utredningsmannen av forsknings- och försöksverksamheten samt undervisningen på mejerinäringens område föreslagit en utvidgning av statens mejeriförsöks verksamhet, vil-

ken skulle kräva en ökad mjölk mängd om 6 000 kg per dag. Utredningsmannen har vidare för Svenska mejeriernas riksförening framhållit, att det för förslaget realiserande vore nödvändigt, att Alnarp tillfördes tillräcklig mängd mjölk direkt från producenter. På grund härav uppdrog riksföreningen åt Sydvästra Skånes mejeriförbund, inom vars verksamhetsområde Alnarp är beläget, att ordna saken. Förbundet och styrelsen för Alnarpsinstitutet inledde så först underhandlingar med Löddeköpinge mejeriförening, vars mjölk tillförselområde gränsar intill Alnarps mejeris. Då emellertid dessa icke ledde till något resultat upptogs förhandlingar med Kävlinge mejeriförening, som därefter var det enda angränsande mejeriföretag, som kunde tänkas vara möjligt att få övertaga.

Vid underhandlingar med styrelsen för Kävlinge mejeriförening angående eventuellt nedläggande av Kävlinge mejeri och överförande av mejeriets mjölk till Alnarp träffades preliminär överenskommelse om bl. a. följande villkor.

1. Mjölken skulle till leverantörerna betalas med samma pris som leverantörerna till Lundaortens mejeriförening erhålla, d. v. s. samma pris som Alnarp betalar sina övriga leverantörer.

2. Alnarpsinstitutet skulle övertaga Kävlinge mejeris inventarier efter värdering enligt gängse normer, som på senare tid allmänt tillämpats vid sammanslagning av mejerier.

3. Alnarpsinstitutet skulle övertaga mejeriföreningens pensionsförpliktelser till disponent V. Jacobsson med 2 500 kronor per år efter uppnådda 65 år.

Då Kävlinge mejeriförening meddelat, att den icke vore beredd att vänta med sitt ställningstagande till nedläggandet av mejeridriften i Kävlinge till dess statsmakternas beslut föreläge, har mellan Kävlinge mejeriförening och Svenska mejeriernas riksförening preliminärt överenskommit att riksföreningen, om Alnarps mejeri övertog mjölken den 1 oktober 1948, skulle garantera mjölkpriset till leverantörerna intill den 1 augusti 1949, då statsmakternas beslut väntades kunna föreligga, och bevilja Kävlinge mejeriförening ett organisationsanslag å 25 000 kronor. Härvidlag skulle Kävlinge mejeriförening själv realisera sina inventarier.

Sedermera har med Kävlinge mejeriförening likaledes preliminärt överenskommit, att mejeristyrelsen skulle övertagas den 1 januari 1949, varvid driften skulle fortgå i Kävlingemejeriets lokaler, tills statsmakterna fattat beslut i frågan och Alnarps mejeri erhållit nödig utrustning för mjölkens förarbetning.

Vid Kävlinge mejeri inväges för närvarande 19 000 kg mjölk pr dag, vilket tillsammans med mejeriets egen mjölk utgör 25 000 kg. Den mjölk mängd, som härigenom erhålles utöver vad som erfordras för verksamheten vid Alnarp, är avsedd att användas som konsumtionsmjölk. Styrelsen har nämligen räknat med att också övertaga Kävlinge mejeris försäljning av mjölk och mejeriprodukter, emedan denna är ekonomiskt fördelaktig.

Beträffande de ekonomiska driftsresultaten vid Alnarps mejeri dels under nuvarande förhållanden, dels under förutsättning av att Kävlinge mejeris mjölk övertages har Alnarpsmejeriets föreståndare, *professor E. Samuelson*, i bilaga till styrelsens skrivelse uppgivit bland annat följande.

Vid 6 000 kg daglig invägning visar det ekonomiska resultatet av mejeridriften vid ett fastlagt mjölkpris av 24,5 öre per kg en brist av 127 kr per dag. Inkomsterna räcka nämligen endast till att betala 22,4 öre per kg för 3,5 procentig mjölk.

Vid 25 000 kg daglig invägning förbättras det ekonomiska resultatet avsevärt, i det att den beräknade inkomsten räcker till att betala 24,0 öre per kg 3,5 procentig mjölk. Vid denna större invägning äro driftskostnaderna per 100 kg mjölk avsevärt lägre och ungefär lika stora som medeltalet för ett stort antal mejerier av samma storlek med blandad produktion eller respektive 263 och 257 öre. Mejeriet utnyttjas nämligen bättre och den kvalificerade personalen blir i lika grad erforderlig för driften som för den praktiska undervisningen.

Inkomsterna räcka dock icke till full betalning av det fastlagda mjölkpriset 24,5 öre per kg, utan 0,5 öre per kg invägd mjölk återstår fortfarande, vilket utgör 125 kronor per dag. Den totala dagliga bristen blir således i detta fall lika stor som i det föregående. Mejeriets och mejeriförsökens behov av mjölk blir emellertid helt och hållet fyllt med samma tillskottsbelopp som det vilket vid 6 000 kg daglig invägning erfordrades för att uppehålla driften med otillräcklig mjölktilförsel.

Att en brist över huvud taget måste uppkomma även vid den större invägningen beror, eftersom driftskostnaderna vid denna äro ungefär lika stora som medeltalet av dessa kostnader vid blandade mejerier med lika stor invägning, icke på några speciella driftsförhållanden vid mejeriet utan på att mjölkpriset är fastlagt till det pris, som lämnas vid Lundaortens mejeri. Sistnämnda mejeri förarbetar huvudsakligen konsumtionsmjölk och det är ett känt förhållande att det för närvarande är ekonomiskt fördelaktigare att använda mjölk till direkt konsumtion än till framställning av produkter.

Genom den ökade mjölkinvägningen kommer sålunda, förutom att mjölmängden blir tillräcklig för de arbeten som skola utföras, mejeriets ekonomi att förbättras avsevärt så att driftskostnaderna per 100 kg mjölk bli fullt normala. Mejeriet skulle kunna betala ett mjölkpris av 24,0 öre per kg mot 22,4 öre per kg vid den mindre invägningen och det statliga bidrag, som måste tillföras på grund av det fastlagda mjölkpriset 24,5 öre per kg, skulle icke bli större än tidigare.

Beträffande de kalkylerade driftskostnaderna vid en utvidgning av mejeriet torde böra nämnas, att beräkningarna bland annat upptaga en ersättning av 5 000 kronor till mejeriförståndaren för ökat arbete och ansvar.

Under hänvisning till vad som anförts i den förut nämnda skrivelsen har styrelsen för Alnarpsinstitutet hemställt om tillstånd att övertaga mjölkleveranserna till Kävlinge mejeri på villkor att dels leverantörerna erhålla samma pris för mjölken som leverantörerna till Lundaortens mejeriförening, dels Alnarps mejeri övertager Kävlinge mejeris pensionsförpliktelser mot disponent V. Jacobsson med 2 500 kronor årligen efter uppnådda 65 år. Då efter övertagandet av Kävlinge mejeris mjölk en viss utökning av Alnarpsmejeriets maskinella utrustning samt tillbyggnad av mejeriets lagerlokaler för ost erfordras, har styrelsen vidare hemställt, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen att för nämnda ändamål anvisa (137 000 + 95 000 =) 232 000 kronor.

Över framställningen om övertagande av Kävlinge mejeri ha yttranden avgivits av *lantbruksstyrelsen* och *statskontoret*. *Lantbruksstyrelsen* har tillstyrkt densamma med hänsyn till betydelsen för forsknings- och under-

visningsverksamheten av ökad mjölktilförsel till Alnarps mejeri. Lantbruksstyrelsen har dock erinrat om att mjölkproduktionen inom berörda del av landet under senare år visat en utpräglad tendens att avtaga, beroende på övergång till kreaturslös jordbruksdrift. Samtidigt hade mjölkkonsumtionen inom området avsevärt stegrats. Alnarpsmejeriet låge således inom ett område som redan nu hade och kanske i än högre grad i framtiden komme att få karaktären av ett utpräglat konsumtionsmjölksområde. Beträffande de ekonomiska kalkylerna för den föreslagna utvidgningen av Alnarps mejeri har lantbruksstyrelsen vidare anfört följande.

Av vid ansökningen fogade ekonomiska kalkyler framgår, att Alnarps mejeri för närvarande uppvisar ett driftsunderskott av 127 kronor per dag eller cirka 46 000 kronor per år. Efter sammanslagningen med Kävlinge mejeri skulle driften giva ungefär samma driftsunderskott. Härvid är att märka, att minutpriset för konsumtionsmjölk i Alnarp och angränsande städer är 33 öre per liter, medan minutpriset i Kävlinge stannar vid 30 öre per liter. Då minutpriset för konsumtionsmjölk lär bestämmas av det på mejeriets förläggningssort fastställda priset, kommer minutpriset i Kävlinge att efter sammanslagning av de båda mejerierna stiga med 3 öre per liter. Där-
för en dylik prisstegring icke inräknas skulle driftsunderskottet vid Alnarpsmejeriet vid en beräknad mjölkförsäljning i Kävlinge av 5 000 liter per dag ha ökat med 150 kronor per dag eller cirka 55 000 kronor per år.

Enligt lantbruksstyrelsens mening synes det icke lämpligt att vid en utökning av mejeriets drift i nu ifrågasatt omfattning kombinera befattningarna såsom professor och mejeriföreståndare. Vederbörande professor torde böra befrias från de arbetsuppgifter, som föreståndarbefattningen medför, för att helt kunna ägna sig åt sina egentliga arbetsuppgifter och en särskild mejeriföreståndare anställas. Styrelsen vill emellertid icke motsätta sig att som ett provisorium mejeriföreståndarfrågan löses på föreslaget sätt. Mejeriföreståndarens arvode synes därvid böra utgå med förslagsvis 3 000 kronor.

Statskontoret har i sitt remissutlåtande erinrat om att såväl statskontoret som lantbruksstyrelsen tidigare uttalat, att frågan om tillförseln av mjölk till mejeriet och mejerirörelsens ekonomi borde utredas närmare. Inför ett ekonomiskt så vittgående förslag, som nu framlagts, gjorde sig kravet på en allsidig utredning av hithörande spörsmål ännu starkare gällande än tidigare. Statskontoret kunde därför icke tillstyrka, att åtgärder vidtoges i framställningens syfte, innan en dylik utredning kommit till stånd.

Departementschefen.

De förslag, som utredningsmannen framlagt, syfta till att få till stånd en omfattande utbyggnad såväl av forsknings- och försöksverksamheten på mejerinäringens område som av den högre och lägre mejeriundervisningen. En sådan utbyggnad synes även påkallad. Med hänsyn till den dominerande ställning, som produktionen av mjölk och mejeriprodukter intager inom jordbruket, är det uppenbarligen av stor betydelse, att forsknings- och försöksverksamheten även här skall ha sådana resurser, att den på ett till-

fredsställande sätt kan fylla sina betydelsefulla uppgifter. Det är vidare likaledes angeläget, att mejeripersonalen skall ha möjlighet att få den utbildning, som erfordras för att ett fullgott resultat av mejeridriften skall kunna ernås.

Såsom även understrukits i åtskilliga yttranden kunna förhållandena på dessa områden för närvarande icke anses tillfredsställande. Bland annat är den personal, som nu finnes tillgänglig för mejeriforskning och mejeriförsök, uppenbart otillräcklig. Även utbildningsmöjligheterna på mejeribanan lämna rum för erinringar. I anslutning till den allmänna upprustning av forsknings-, försöks- och undervisningsverksamheten inom lantbrukets olika grenar, som delvis redan beslutats och varom förslag i övrigt torde komma att föreläggas årets riksdag, anser jag det önskvärt, att en sådan upp- rustning nu skall komma till stånd även på förevarande område. Vissa frågor, vilka för sin lösning fordra mera omfattande byggnadsföretag, torde emellertid härvid böra ställas på framtiden. Även i övrigt måste självfallet en betydande återhållsamhet iakttagas.

Vad först angår mejeriförsöksverksamheten anser jag i likhet med utredningsmannen, att den grundläggande verksamheten i laboratorieskala och i mindre teknisk skala även i fortsättningen bör vara en statlig uppgift och — i överensstämmelse med nuvarande organisation — handhavas av statens mejeriförsök. Likaså kan jag i huvudsak ansluta mig till vad i betänkandet anförts angående avgränsningen av den verksamhet, som bör bedrivas av statens mejeriförsök. Inom försöksverksamhetens organisatoriska ram bör sålunda kunna bedrivas även erforderlig grundläggande vetenskaplig forskning. Produktkontroll bör ej ingå i försöksverksamheten, utan denna kontroll bör liksom för närvarande ombesörjas av Svenska smörprovningarna. Ekonomiska undersökningar samt byggnads- och maskintekniska försök böra likaså i princip anses falla utanför institutionens verksamhetsområde. I övrigt bör däremot all försöksverksamhet rörande mejerinäringens problem — i den mån den bedrivs i laboratorieskala eller i mindre teknisk skala — inrymmas inom statens mejeriförsöks arbetsuppgifter. Driftsförsök i stor skala synas åter i princip böra anses vara en mejerinäringens egen angelägenhet. Denna ståndpunkt utesluter väl ej att det allmänna, där så befinnes lämpligt, kan böra ekonomiskt stödja även sådana driftsförsök som sist nämnts. Även om dylika försök otvivelaktigt kunna giva resultat av stort värde finner jag det emellertid tveksamt, huruvida staten bör åtaga sig att lämna understöd till ett driftsförsöksmejeri, i vart fall i den omfattning, som utredningsmannen förordat. Då dessutom inrättandet av ett dylikt mejeri förutsätter omfattande byggnadsarbeten, vilka icke torde kunna komma till stånd under de närmaste åren, synes det icke erforderligt att nu taga ställning till sistnämnda fråga.

En fråga som behandlats ingående såväl i betänkandet som i åtskilliga yttranden är valet av förläggningsort för mejeriförsöksverksamheten även för den högre mejeriundervisningen och den därmed förbundna mejeri-

forskningen. Rörande denna fråga vill jag först framhålla, att jag i överensstämmelse med den uppfattning, som kommit till uttryck såväl i betänkandet som i flertalet yttranden, anser det angeläget, att en nära anknytning även i fortsättningen skall finnas mellan dessa verksamhetsgrenar. Olika förläggningsplatser för desamma synas därför om möjligt böra undvikas. Av de båda förläggningssalternativ, som varit på tal, nämligen Alnarp och Ultuna, förutsätter det senare oundgängligen omfattande nybyggnader. Där- est verksamheten även i fortsättningen skall vara förlagd till Alnarp, synes det däremot vara möjligt att med allenast begränsade ombyggnader skapa utrymme för en behövlig personalförstärkning.

Eftersom de byggnadsarbeten, som Ultunaalternativet förutsätter, i nuvarande läge torde vara uteslutna, kan en förflyttning dit icke anses aktuell. Även bortsett härifrån är jag emellertid av den uppfattningen, att tillräckligt bärande skäl icke anförts för en dylik överflyttning av den högre mejeriundervisningen och mejeriförsöksverksamheten. De fördelar, som det ur undervisnings- och forskningssynpunkter kan innebära, att denna verksamhet lokalt får anknytning till lantbrukshögskolans vetenskapliga institutioner, uppväga nämligen enligt min mening icke de påtagliga olägenheter, vilka synas vara förenade med detta alternativ.

Såsom en av dessa olägenheter vill jag beteckna den avsevärda merkostnaden för genomförande av Ultunaalternativet. I några yttranden har visserligen gjorts gällande, att utredningsmannens kalkyler skulle på ett missvisande sätt tala mot Ultunaalternativet bland annat därigenom att utredningsmannen icke räknat med de besparingar, som kunde vinnas om de nuvarande lokalerna i Alnarp användes för vissa andra ändamål. Enligt min uppfattning kunna emellertid ifrågavarande utrymmen, som till stor del utgöras av mejeri- och lagerlokaler, endast i begränsad utsträckning eller efter betydande ombyggnader utnyttjas för andra ändamål än de nuvarande. Invändningen synes alltså icke på något avgörande sätt rubba det resultat i kostnadsfrågan, till vilket utredningsmannen kommit.

Jag vill även tillägga, att enligt mitt förmenande lantbrukshögskolan med den till denna knutna försöksverksamheten nu nått en sådan omfattning, att en viss återhållsamhet vid utvidgningen av dess verksamhetsram är tillräddig. Detta gäller icke minst därför att de markutrymmen, som stå till högskolans förfogande, numera äro relativt begränsade.

I betänkandet har anförts att, om statens mejeriförsök och den högre mejeriundervisningen skulle kvarbliva vid Alnarp, borde försöksverksamheten utbyggas med ett särskilt försöksmejeri vid husdjursförsöksanstalten i Ultuna. Ehuru jag i och för sig anser det önskvärt, att kombinerade utfodrings- och mejeriförsök skola komma till stånd, kan jag dock ej för närvarande förorda, att ett särskilt försöksmejeri skall inrättas för detta ändamål.

Utredningsmannens förslag rörande mejeriförsöksverksamheten torde däremot kunna läggas till grund för omedelbara åtgärder i de delar, som avse en förstärkning av personalorganisationen vid statens mejeriförsök. Genom åtgärder av detta slag synas också de mest trängande reformkraven

på området kunna tillgodoses. Jag anser mig dock nu kunna förorda inrättande av nya befattningar endast i den mån detta kan ske utan att nybyggnadsarbeten eller mera omfattande utrustningsanslag påfordras. Vidare måste en viss avvägning göras mellan personalbehovet vid försöksinstitutionen, å ena sidan, och personalbehovet vid de till den högre mejerikursen hörande forskningsinstitutionerna, å andra sidan. Från mejeriinstitutionerna vid Alnarp har jag under hand inhämtat vissa upplysningar om hur en på dylikt sätt begränsad personalförstärkning lämpligen bör ske. De förslag, som framläggas i det följande, äro även utformade med hänsyn till dessa synpunkter.

Vad beträffar de av utredningsmannen föreslagna tre laboratorstjänsterna vid statens mejeriförsök torde jag få erinra om att 1948 års riksdag icke framställt någon erinran mot att en sådan tjänst i lönegrad Ce 29 skulle inrättas vid mejeriförsöken från och med den 1 juli 1949 (prop. nr 167; r. skr. nr 308). Enligt vad jag under hand inhämtat torde för närvarande endast denna laboratorstjänst behöva inrättas vid statens mejeriförsök. Enligt beslut av 1948 års riksdag skola emellertid motsvarande tjänster inom andra försöks- och forskningsinstitutioner på jordbrukets område placeras å ordinarie stat. Någon anledning att behandla ifrågavarande laboratorstjänst på annat sätt synes ej föreligga. Jag vill därför föreslå, att även denna skall placeras i lönegrad Ca 29. Innehavaren av tjänsten bör ha att leda arbetet vid mejeriförsökens kemiska och bakteriologiska laboratorier. Befattningen bör därför gälla ämnesområdena kemi och bakteriologi. I syfte att dels giva de mejeristuderande en bättre kontakt med försöksverksamheten, dels bättre utnyttja de vetenskapliga personalresurserna för mejeriundervisningen vill jag vidare förorda, att ifrågavarande laboratorstjänst skall förenas med en viss undervisningsskyldighet. Eftersom jag i det följande kommer att föreslå att vid institutionen för mejerikemi och mejeribakteriologi skall inrättas en laboratorstjänst i mejerikemi, synes undervisningsskyldigheten för laboratorn vid mejeriförsöken företrädesvis böra avse ämnet mejeribakteriologi.

Inrättas den nu föreslagna laboratorstjänsten, bör föreståndaren för statens mejeriförsök befrias från den direkta ledningen av de analyser och laboratorieundersökningar, som åtfölja en produktframställningsserie. Han bör dock alltjämt själv vara arbetsledare för försöksmejeriets produkttekniska arbeten. För närvarande har han till biträde vid dessa arbeten endast en försöksmejerist. I betraktande av sina övriga arbetsuppgifter synes han emellertid behöva hjälpkraft för mera kvalificerade rutinarbeten på den produkttekniska avdelningen. Jag vill därför förorda, att avdelningen för detta ändamål tilldelas en förste assistent. Denne bör i likhet med de två förste assistenter, som redan finnas vid mejeriförsökens kemiska och bakteriologiska laboratorier, placeras i lönegrad Ce 24.

Vid statens mejeriförsök finnes för närvarande endast ett laboratoriebiträde. Även biträdespersonalen torde emellertid böra förstärkas så att de

kemiska och bakteriologiska laboratorierna kunna förfoga över ett laboratoriebiträde var. Antalet laboratoriebiträden torde alltså böra ökas med ett.

Jag biträder utredningsmannens förslag, att den nuvarande arvodesbefattningen såsom försöksmejerist omändras till en extra ordinarie tjänst. Denna befattning torde, såsom statskontoret föreslagit, böra placeras i 16 lönegraden. Däremot anser jag mig icke kunna förorda förslaget att inrätta en tjänst såsom institutionsvaktmästare vid mejeriförsöken i lönegrad Ce 11.

Den av utredningsmannen föreslagna ytterligare personalökningen vid mejeriförsöken med tre assistenter, en förste försöksmejerist, en maskinist, ett laboratoriebiträde och ett kanslibiträde kan jag i vart fall för närvarande icke tillstyrka.

Även de till den högre mejerikursen hörande institutionerna behöva, såsom framhållits i betänkandet, förstärkas med såväl nya vetenskapliga befattningar som hjälpkrafter av olika slag. Jag vill därför förorda, att sådana personalförstärkningar nu skola genomföras i viss utsträckning. Såsom redan understrukits måste emellertid utvidgningen begränsas bland annat så att nybyggnader icke behöva företagas.

För institutionen för mejerilära och mejeriekonomi synes det särskilt angeläget, att ämnet mejeriekonomi erhåller en särskild företrädare. Såsom utredningsmannen föreslagit torde detta böra ske i den formen, att institutionen tillföres en speciellt på detta ämne inriktad vetenskaplig befattningshavare, vilken skall bedriva forskning samt handhava undervisnings- och examinationsskyldigheten i ämnet. Denne bör, i överensstämmelse med vad statskontoret uttalat, erhålla ställning som laborator och placeras i lönegrad Ca 29.

Professorn i mejerilära har för närvarande till sitt förfogande endast en arvodesavlönad assistent, vars arbetstid främst tages i anspråk för undervisningen i ämnet. Kvalificerad assistenthjälp torde även i fortsättningen vara erforderlig för ifrågavarande uppgifter. Jag vill därför förorda, att den nuvarande arvodesbefattningen utbytes mot en befattning såsom förste assistent i lönegrad Ce 24. Om en regelbunden forskning i mejerilära skall kunna bedrivas, torde dessutom behövas en assistent, vilken kan biträda vid undersökningsarbeten. För detta ändamål vill jag föreslå, att en assistentbefattning skall inrättas. Innehavaren av denna befattning bör tills vidare placeras i samma lönegrad som assistenter vid lantbrukshögskolans forskningsinstitutioner, d. v. s. i lönegrad Cg 17 med uppflyttning till lönegrad Cg 20 efter ett och ett halvt års tjänstgöring. I likhet med vad som gäller vid lantbrukshögskolan bör dock studerande, som ej avlagt examen och som förordnas till assistent, endast uppbära arvode med 6 900 kronor för år.

Frågan om assistent åt laboratorn i mejeriekonomi bör prövas först sedan denne varit i verksamhet någon tid. För att behovet av biträdespersonal vid institutionen för mejerilära och mejeriekonomi skall tillgodoses vill jag däremot förorda, att medel skola beräknas för avlönande av ett laboratoriebiträde och ett skrivbiträde.

Institutionen för mejerikemi och mejeribakteriologi omfattar, såsom utredningsmannen framhållit, synnerligen vidsträckta ämnesområden. Jag tillstyrker därför förslaget, att verksamheten vid denna institution skall fördelas på två forskare genom att till institutionen knytes en laborator i lönegrad Ca 29. Denne laborator bör vara kemist. Jag torde här få erinra om att jag i det föregående förordat att innehavaren av en av de föreslagna laboratorstjänsterna vid mejeriförsöksverksamheten skall ha viss undervisningsskyldighet, främst i mejeribakteriologi.

Jag har ingen erinran mot förslaget att institutionens båda forskare skola erhålla var sin assistent såsom medhjälpare. Det är emellertid enligt min mening till fyllest om institutionen får en förste assistent i lönegrad Ce 24 och en assistent med samma löneställning, som föreslagits för assistenten å institutionen för mejerilära och mejeriekonomi. Vid bifall härtill bör den nuvarande arvodesavlönade assistentbefattningen vid institutionen indragas. Av utredningsmannen föreslagna medel för tillfällig assistenthjälp vid institutionen torde, enligt vad jag under hand inhämtat, tills vidare icke erfordras.

I fråga om biträdespersonal vill jag tillstyrka, att medel beräknas för ett laboratoriebiträde å vardera kemiska och bakteriologiska laboratoriet vid institutionen. Något biträde för kontorsgöromål torde däremot icke erfordras vid denna institution. Förslaget att för institutionen skall avses en vaktmästartjänst i lönegrad Ce 11 kan jag icke för närvarande biträda.

Utredningsmannens förslag om höjning av de båda elevstipendier, som finnas för studerande vid högre mejerikursen, vill jag biträda såtillvida, att jag förordar, att dessa stipendier skola utgå med samma belopp som motsvarande stipendier vid lantbrukshögskolan eller med 800 kronor för år.

Att, såsom styrelsen för Alnarpsinstitutet ifrågasatt, ändra benämningen »högre mejerikursen» till »mejerihögskolan» finner jag icke motiverat.

Vad härefter angår utredningsmannens förslag om utvidgning av lantbrukshögskolans djurfysiologiska institution vill jag erinra om att de personalförstärkningar vid lantbrukshögskolan som beslötos av 1948 års riksdag bland annat avsågo att utrusta ett flertal av högskolans institutioner med laboratorstjänster. Dylika befattningar inrättades dock icke vid institutionerna för djurfysiologi, husdjurens avels- och raslära samt husdjurens utfodring och skötsel. Jag har icke heller ansett mig böra förorda de förnyade förslag om inrättande av sådana tjänster vid husdjursinstitutionerna, som lantbrukshögskolans styrelse framställt i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1949/50. Enligt min uppfattning bör det under dessa omständigheter icke komma i fråga att inrätta den laboratorstjänst i juvrets fysiologi och allmän galaktologi som utredningsmannen föreslagit. En befattning på ett så speciellt forskningsområde synes nämligen mindre angelägen än de i annat sammanhang föreslagna laboratorstjänsterna på husdjursforskningens område.

I fråga om mejeriskoleutbildningen finner jag utredningsmannen ha anført bärande skäl för att de mindre mejeriskolorna i Fellingsbro, Dvärsätt och Röbbäck icke längre skola användas för egentlig mejeriskoleutbildning och att i stället en ny mejeriskola skall inrättas. Det synes vidare ur olika synpunkter vara lämpligt att, såsom föreslagits i betänkandet, denna skola förläggas i anslutning till Örnsköldsviks sortens andelsmejeriförenings mejeri i Kroksta. Däremot kan jag icke biträda förslaget, att skolan skulle ha karaktären av en helt statlig skola. Särskilt det förhållandet, att skolan skulle vara anknuten till ett enskilt mejeri och i viss mån även till en försöksstation i enskild organisations ägo, gör det enligt min mening lämpligare, att skolan anordnas såsom statsunderstödd skola. Jag anser därför, att frågan om den föreslagna nya mejeriskolans organisation bör bli föremål för fortsatta underhandlingar med intresserade parter. Härvid böra enligt min mening beaktas de synpunkter, som framförts av norrlandskommittén och representanter för norrländska mejerierorganisationer, nämligen att skolan i egenskap av riksskola icke bör för sin tillkomst och verksamhet bli beroende av lokala åtaganden och ekonomiskt belasta lokala myndigheter och organisationer. Enligt vad jag inhämtat finnes även hos Svenska mejeriernas riksförening intresse för att ställa sig som huvudman för skolan. Då det under alla förhållanden är uteslutet att nu påbörja uppförandet av de erforderliga skolbyggnaderna, torde det närmaste steget därför böra vara att undersöka möjligheterna att få till stånd en godtagbar överenskommelse om de villkor, på vilka riksföreningen kan vilja åtaga sig huvudmannaskapet för skolan. Frågan torde därefter få underställas riksdagen.

Då jag sålunda icke är beredd att nu framlägga något definitivt förslag om den form, i vilken den nya mejeriskolan bör anordnas, torde icke heller med skolans inre organisation sammanhängande spörsmål rörande skolans ledning, lärarkrafter m. m. nu behöva upptagas till prövning.

Intill dess den nya skolan kommit till stånd torde det vara nödvändigt att bibehålla de nuvarande mejeriskolorna i Fellingsbro, Dvärsätt och Röbbäck. Jag har vidare ingen erinran mot utredningsmannens förslag att dessa skolor därefter skola omläggas för meddelande av mejeripraktikantutbildning under skolmässiga former. De nuvarande statsbidragen till dessa skolor torde i så fall böra bibehållas. Denna form av praktikantutbildning bör dock ha försökskaraktär. Innan närmare erfarenhet vunnits böra därför inga ytterligare praktikantskolor utöver de tre nämnda inrättas.

Enligt betänkandet skulle vid Alnarp årligen anordnas särskilda osttillverkarkurser. Däremot har utredningsmannen icke upptagit ett tidigare framfört förslag om anordnande av mejeriföreståndarkurser. Osttillverkarkurser av det slag, som utredningsmannen angivit, synas kunna bli av värde för mejerinäringen. Samtidigt anser jag det emellertid även önskvärt att den, som genomgått mejeriskola, skall kunna erhålla fortsatt utbildning, vilken gör honom bättre rustad att tjänstgöra som driftsledare. För detta ändamål böra därför enligt min mening även anordnas särskilda driftsle-

darkurser. Anmärkas må att dessa kurser givetvis icke kunna giva en så omfattande utbildning, att de kunna ersätta den högre mejerikursen.

Ifrågavarande kurser böra förläggas till Alnarp. Lämpligen kunna därvid en osttillverkarkurs och en driftsledarkurs anordnas alternerande vart annat år. Alnarpsinstitutets nuvarande undervisningslokaler och elevbostäder räcka emellertid för närvarande icke till härför. Frågan om anordnandet av dylika kurser kan därför i vart fall icke bliva aktuell under budgetåret 1949/50.

Förslag har även tidigare framställts om anordnande av särskilda specialkurser för maskinister och montörer. I likhet med utredningsmannen anser jag emellertid några dylika kurser icke böra anordnas för närvarande. Däremot bör möjlighet även i fortsättningen finnas att lämna statsbidrag till anordnande av fortbildningskurser för mejeripersonal.

Den av riksföreningen med statligt stöd bedrivna mejerikonsulentverksamheten har otvivelaktigt varit av mycket stor betydelse för den tekniska och ekonomiska utvecklingen av mejerihanteringen. Det synes därför vara av vikt, att denna verksamhet skall fortsättas och anpassas efter de förändringar, som ske inom näringsgrenen. I anslutning till den fortgående centraliseringen av mejeridriften torde sålunda specialkonsulenternas arbete efter hand böra utvidgas allt mer och antalet distriktskonsulenter i stället böra minskas successivt.

Ifrågavarande verksamhet torde även i fortsättningen böra handhas av riksföreningen och det bör även ankomma på riksföreningen att besluta om dess organisation. Det skulle kunna ifrågasättas, om ej kostnaderna för densamma helt borde bäras av riksföreningen. Med hänsyn till den betydelse, som verksamheten har för det ekonomiska resultatet av jordbruksdriften, vill jag emellertid i likhet med utredningsmannen förorda, att statsbidrag till densamma skall utgå även i fortsättningen.

Emellertid bör enligt min mening bidragssystemet omläggas. Jag anser sålunda att bidraget — i likhet med vad som gäller beträffande statsbidrag till vissa andra grenar av föreningens verksamhet — i fortsättningen bör utgå med ett bestämt årligt totalbelopp. Detta synes lämpligen kunna bestämmas till ungefärligen samma belopp som det, vilket beräknats för innevarande budgetår, eller i runt tal 120 000 kronor. Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksföreningens sammanlagda utgifter för konsulentverksamheten under sagda budgetår betydligt överstego den angivna summan. Det torde kunna förutsättas, att riksföreningen även i fortsättningen skall bedriva konsulentverksamhet i minst samma omfattning som hittills.

Den nedgång, som ägt rum i mjölkleveranserna till Alnarps mejeri, gör det redan med nuvarande organisation ofrånkomligt, att åtgärder vidtagas för att trygga den mjölkstillförsel, som behövs för att försök, forskning och undervisning skola kunna bedrivas i avsedd omfattning. Behovet av dylika

åtgärder blir än större, därest den av mig förordade utbyggnaden av försöks- och forskningsinstitutionerna genomföres. Det från Alnarpsinstitutets styrelse inkomna förslaget, att Alnarps mejeri skulle övertaga de mjölkleveranser som nu ske till Kävlinge mejeri, synes i huvudsak utgöra en tillfredsställande lösning. Beträffande villkoren för övertagandet vill jag dock anmärka, att det enligt min mening icke är lämpligt att det i det preliminära avtalet angivna pensionsåtagandet skall vara helt oberoende av om mjölkleveranserna minskas. Skulle de mjölkleveranser som nu avses skola övertagas, komma att nedgå mera avsevärt, bör enligt min mening pensionsåtagandet jämkas i motsvarande mån. Jag tillstyrker sålunda, att styrelsen för Alnarpsinstitutet skall bemyndigas att fullfölja det preliminära avtalet med den jämkning som nu angivits. Med hänsyn till de ekonomiska förpliktelser, som avtalet innebär, torde riksdagens medgivande härtill böra inhämtas.

Jag vill i detta sammanhang upptaga frågan, hur ledningen av Alnarps mejeri bör ordnas. För närvarande är professorn i mejerilära även föreståndare för mejeriet. Utredningsmannen har icke räknat med någon ändring i detta avseende, om den högre mejerikursen skulle kvarbliva i Alnarp. Däremot ha fyra av de sakkunniga, med vilka utredningsmannen överlagt, liksom även styrelsen för Alnarpsinstitutet ansett, att en särskild mejeriföreståndare borde anställas. Enligt min mening är det ur de principiella synpunkter, som varit vägledande vid den under senare år företagna upp rustningen av vetenskapliga institutioner, väl motiverat att professorn i mejerilära avlastas från den omedelbara ledningen av mejeriets skötsel. Inrättas en särskild föreståndarbefattning skulle vidare en förste mejeristjänst på mejeriets stat kunna indragas. Dessutom har nu i samband med frågan om övertagandet av Kävlinge mejeri ifrågasatts, att ett särskilt föreståndararvode skulle utgå till professorn i mejerilära, vilket i och för sig torde kunna anses skäligt. Under dessa förhållanden synas icke heller ur ekonomisk synpunkt några allvarigare betänkligheter kunna resas mot att i stället en särskild mejeriföreståndare anställs. Jag föreslår därför, att medel för en mejeriföreståndarbefattning upptagas på utgiftsstaten för Alnarps mejeri.

I samband med förslaget om övertagande av mjölkleveranser från Kävlinge mejeri har styrelsen för Alnarpsinstitutet vidare hemställt att till maskinell utrustning av Alnarps mejeri måtte anvisas ett belopp av 137 000 kronor och för tillbyggnad av mejeriets lagerlokaler för ost 95 000 kronor. Dessa engångsutgifter torde vara en ofrånkomlig konsekvens av den planerade utvidgningen av mejeriets drift. Jag har icke heller någon erinran mot beräkningarna av dessa belopp och ämnar därför vid anslagsberäkningarna i det följande förorda, att till utrustning av Alnarps mejeri skall anvisas ett belopp av 137 000 kronor samt att för tillbyggnad av mejeriet skall anvisas ett investeringsanslag av 95 000 kronor.

II. Trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök.

Huvuddragen av 1946 års trädgårdsundervisningskommittés förslag.

Kommittén föreslår en rad åtgärder i syfte att förbättra och utvidga trädgårdsundervisningen samt forsknings- och försöksverksamheten på trädgårdsnäringens område. Kommittén behandlar härvid till en början den praktiska och teoretiska lärlingsutbildningen. Frågan om den praktiska lärlingsutbildningen bör enligt kommitténs mening i huvudsak regleras av parterna på arbetsmarknaden utan statens mellankomst. Statsbidrag bör ej heller utgå till denna utbildning. Däremot böra genom det allmännas försorg anordnas teoretiska utbildningskurser för trädgårdslärlingar. Kurserna böra antingen läggas in i trädgårdsskolornas¹ ordinarie undervisningsprogram eller förläggas till de statsunderstödda yrkesskolorna. Dylika kurser böra även kunna anordnas vid andra därtill lämpade utbildningsanstalter. De lärlingar, som icke kunna bevista utbildningskurs vid fast skola, böra beredas tillfälle att inhämta motsvarande kunskapsmätt genom korrespondensstudier, kompletterade med kortare muntliga repetitionskurser. De skolor, som anordna utbildningskurser, böra erhålla statsbidrag härför. Likaså bör statsbidrag utgå till kostnader för kursavgifter samt för resor till och från skolan ävensom till stipendier åt lärlingar, som bedriva korrespondensstudier m. m.

I fråga om undervisningen vid trädgårdsskolorna föreslås betydande förändringar. Kommittén framhåller att trädgårdsskolornas uppgift bör vara att meddela undervisning i grunderna för trädgårdsskötsel samt övning i trädgårdsarbetenas ordnande och ledning. Färdighet i olika trädgårdsarbeten bör däremot ha förvärvats redan före inträdet. Eleverna böra därför ej, som nu i viss utsträckning sker, utföra grov- och rutinarbete vid skolorna.

Huvudkurs vid trädgårdsskola föreslås skola omfatta 2 160 lektions- och demonstrationstimmar, vilket innebär en betydande ökning i förhållande till det timal, som nu i allmänhet användes för ändamålet. Eftersom grov- och rutinarbetet avses skola bortfalla kan emellertid enligt förslaget kurs-tiden begränsas från två år till 60 läsveckor. Kurstiden bör förläggas så att huvudkurs börjar den 1 november och slutar under senare delen av februari andra året efter det, då den började.

Trädgårdsskolornas undervisning bör specialiseras på olika linjer, nämligen en linje för växthus- och bänkodling, en linje för frukt- och bärödling med plantskoleskötsel samt en trädgårdsanläggarlinje. Härjämte bör dock även finnas en allmän linje med särskild inriktning på norrländska förhål-

¹ Med trädgårdsskola avses i det följande, såvida ej annat särskilt angives, allenast statlig eller statsunderstödd trädgårdsskola.

landen. Med hänsyn till det beräknade utbildningsbehovet böra årligen anordnas två huvudkurser enligt växthus- och bänkodlingslinjen samt en huvudkurs enligt var och en av de övriga linjerna. Varje huvudkurs bör omfatta lägst 15 och högst 25 elever. Vid trädgårdsskolornas huvudkurser skulle i så fall varje år kunna nyintagas lägst 75 och högst 125 elever.

Alnarps statliga trädgårdsskola bör bibehållas och vid denna böra organiseras en växthus- och bänkodlingslinje samt en frukt- och bärödlingslinje med plantskoleskötsel. Av de tre nu befintliga statsunderstödda trädgårdsskolorna böra allenast två bibehållas, nämligen lantbruksakademiens trädgårdsskola vid Experimentalfältet samt Norrlands trädgårdsskola i Söråker. Till den tredje, Adelsnäs trädgårdsskola, bör däremot statsbidrag ej utgå i fortsättningen. Vid lantbruksakademiens trädgårdsskola böra finnas en växthus- och bänkodlingslinje samt en trädgårdsanläggning. Vid Norrlands trädgårdsskola bör finnas en allmän linje. Frågan om inrättande av en trädgårdsskola i västra Sverige bör ställas på framtiden.

Vid trädgårdsskolorna böra, förutom huvudkursen, anordnas lärlingskurser samt specialkurser för olika områden av trädgårdsodlingen. Undervisningen vid trädgårdsskolorna bör bestridas av föreståndare, ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare och speciallärare samt, i viss utsträckning, av särskilda instruktörer. Föreståndare vid trädgårdsskola bör leda skolträdgården och dess handelsrörelse. Ämneslärare och extra ordinarie ämneslärare böra i regel svara för var sin fackavdelning inom skolträdgården. Där trädgårdsekonomisk byrå finnes, bör läraren i ekonomi leda denna. Undervisningsskyldigheten bör bestämmas för föreståndare till minst 12, för ämneslärare med fackavdelning till minst 20 och för ämneslärare utan fackavdelning till minst 30 timmar i veckan.

Föreståndare och lärare vid trädgårdsskola böra vara årsanställda och åtnjuta semester i den ordning och enligt de regler, som gälla för motsvarande befattningshavare i statens tjänst.

Som arbetsledare i skolträdgården och biträde vid övningar och demonstrationer böra instruktörer anställas. Dessa instruktörer böra, såsom nyss nämnts, i viss utsträckning även biträda vid undervisningen. För deras avlönande bör vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna statsbidrag utgå med hälften av instruktörens lön.

Bestämmelserna om statsbidrag föreslås skola ändras dels så, att statsbidrag skall kunna utgå även för uppförande av växthus- och andra ekonomitrymmen, som skola stå i undervisningens tjänst, dels så, att statsbidraget till driftkostnader skall kunna täcka $\frac{3}{4}$ av de verkliga kostnaderna.

Vad den lägre trädgårdsundervisningen angår, har kommittén även behandlat vissa frågor om fruktodlarskolor. Kommittén har här till en början ansett att erfarenheter från verksamheten vid den fruktodlarskola, som enligt beslut av 1946 års riksdag skall inrättas i Urshult, böra avvaktas, innan beslut fattas om upprättande av ännu en sådan skola. Huvudkurs vid fruktodlarskola bör förläggas till tiden 15 februari—15 december. Kursen

bör omfatta lägst 15 och högst 25 elever. En ny kurs bör anordnas varje år. Statsbidrag till fruktodlarskola bör utgå enligt i huvudsak samma bestämmelser som de, vilka kommittén förordat beträffande statsbidrag till trädgårdsskola.

I fråga om den högre trädgårdsundervisningen föreslår kommittén, att en trädgårdshögskola skall upprättas. Vid denna högskola bör meddelas på vetenskaplig grund vilande undervisning i syfte att utbilda befattningshavare och enskilda företagare inom trädgårdsnäringen. Vid trädgårdshögskolan bör därjämte forskning bedrivas och vetenskapsmän utbildas. Trädgårdshögskolan och statens trädgårdsförsök böra organiseras som skilda institutioner. Trädgårdshögskolan bör förläggas till Alnarp. För denna böra användas vissa av de lokaler, som nu disponeras av statens trädgårdsförsök. Sistnämnda institution bör flyttas till någon lämplig plats i Skåne och nya lokaler för densamma uppföras där. Undervisningen vid trädgårdshögskolan bör organiseras enligt två linjer, en odlingsteknisk linje och en trädgårdsanläggarlinje. Utbildningen bör vara treårig vid båda linjerna. Undervisningen bör bestridas av professorer, laboratorer, docenter, biträdande lärare och förste assistenter. Bland annat böra inrättas fyra professorer, nämligen en i trädgårdsodling, en i trädgårdsbotanik (växtsystematik med ärtföreläring), en i trädgårdsanläggning (trädgårdsarkitektur) samt en i trädgårdsekonomi (trädgårdsnäringens driftsekonomi med trädgårdsbokföring). På den odlingstekniska linjen bör avläggas hortonomexamen och på trädgårdsanläggarlinjen trädgårdsarkitektexamen.

Med hänsyn till de vidgade uppgifter, som styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut skulle erhålla vid ett genomförande av kommitténs förslag angående trädgårdsundervisningen, förordas en viss utvidgning och omorganisation av sagda styrelse.

Statens trädgårdsförsök böra enligt kommittén liksom nu vara organiserade med en huvudstation jämte underlydande stationer, fasta försöksfält och lokala försök. Trädgårdsförsöken böra omfatta följande grenar, nämligen försök med köksväxter på friland och under glas, försök med prydnadsväxter på friland och under glas samt försök med fruktträd och bärväxter. Verksamheten bör inriktas efter trädgårdsnäringens aktuella läge. Försök med kulturer under glas böra därför ägnas avsevärt större uppmärksamhet än tidigare. Även försök med prydnadsväxter — såväl på friland som under glas — böra i framtiden ingå som ett permanent led i verksamheten. Grunderna för de klassificerande sort- och stamförsöken böra vidare ändras så att ökat utrymme kan beredas s. k. kulturförsök.

Huvudstationen bör, såsom redan nämnts, flyttas från Alnarp till annan egendom. Kommittén har i första hand förordat att densamma skall förläggas till kronoegendomen Hjerup nr 2 och 7 i Uppåkra socken, Malmöhus län. Huvudstationen bör omfatta tre fackavdelningar, nämligen en för frukt och bär, en för köksväxter och en för prydnadsväxter. Härjämte bör perso-

nal beräknas för upplysning och administration. De underlydande stationerna böra förläggas så, att skilda odlingsområden tillgodoses. De nuvarande försöksstationerna vid Rånna, Ekerum, Tosemarken och Öjebyn böra upprätthållas och erhålla förstärkt organisation. Nyckelby försöksstation bör likaså bibehållas och användas företrädesvis för försök med växthus och bänkgårdskulturer. Försöksstationen vid Söråker bör ersättas av en ny försöksstation på annan plats för södra Norrland. Vidare bör en försöksstation upprättas vid den planerade centrala försöks- och forskningsinstitutionen vid Röbbäcksdalen i Västerbottens län. Slutligen bör en mindre försöksstation upprättas i samband med att Stenstugu gård på Gotland tages i anspråk för försök. Då Källstorps Södergård i södra Kalmar län organiseras som en statens försöksgård, bör slutligen en substation till Ekerum upprättas där.

Genomförandet av den av kommittén föreslagna upprustningen av undervisningen samt forsknings- och försöksverksamheten på trädgårdsnäringens område förutsätter betydande byggnadsarbeten. Sålunda erfordras bland annat uppförande av nya lokaler för statens trädgårdsförsök på dess nya förlägningsplats samt avsevärda ändringar och utvidgningar av lokalerna vid Alnarp för inrymmande av trädgårdshögskolan och för att möjliggöra en utvidgning av antalet elever vid trädgårdsskolan m. m. Även vid lantbruksakademiens trädgårdsskola och vid Norrlands trädgårdsskola föreslås åtskilliga nybyggnads- och ombyggnadsarbeten. Slutligen föreslår kommittén ett flertal nybyggnader vid statens trädgårdsförsöks lokala försöksstationer.

Ett förverkligande av kommitténs förslag skulle komma att medföra betydande kostnader för statsverket.

Sålunda beräknas totala engångskostnaderna för undervisningsanstalterna uppgå till cirka 3 370 000 kronor. Därav skulle på Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut falla 2 252 000 kronor, nämligen för trädgårdshögskolan 1 016 000 kronor, för trädgårdsskolan 568 000 kronor, för upprustning av växthusbeståndet 582 000 kronor och för administrativa utgifter 86 000 kronor. De båda statsunderstödda trädgårdsskolorna beräknas kräva en engångskostnad av statsmedel på 1 118 000 kronor.

Statsverkets årliga merutgifter för trädgårdsundervisningen beräknas av kommittén till lägst 423 000 kronor och högst 500 000 kronor. Därav skulle på lärlingsutbildningen komma omkring 78 000 kronor, på Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut lägst 277 000 och högst 325 000 kronor samt på de båda statsunderstödda trädgårdsskolorna lägst 68 000 och högst 97 000 kronor.

För statens trädgårdsförsök har kommittén beräknat engångskostnaderna till omkring 4 miljoner kronor samt de årliga merutgifterna till lägst 353 000 kronor och högst 423 000 kronor.

A. Den lägre trädgårdsundervisningen.

Lärlingsutbildningen.

Kommittén. Kommittén framhåller, att två olika uppfattningar finnas rörande formerna för utbildningen av lärlingar på arbetsplatsen, d. v. s. den praktiska lärlingsutbildningen. Enligt den ena bör hela lärlingsförhållandet regleras av det allmänna och statsbidrag utgå för lärlingsutbildningen. Enligt den andra, vilken företrädes av arbetsmarknadens huvudorganisationer, äro de flesta frågor, som stå i samband med lärlingsförhållandet, nämligen spörsmålen om lärlings anställande, lärotid, lön och övriga arbetsvillkor, i huvudsak arbetsmarknadsfrågor och böra lösas genom frivilliga överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden. Som en konsekvens av detta senare betraktelsesätt ha Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen utarbetat och antagit normer för en frivillig reglering av lärlingsförhållandet.

I proposition (I: VIII, s. 479 f) till 1946 års riksdag framhöll dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att han för sin del icke kunde förorda, att en lärlingslagstiftning då skulle genomföras. I vart fall borde man avvakta resultatet av de nämnda strävandena att åstadkomma tillfredsställande förhållanden på frivillighetens väg, innan lagstiftningsåtgärder tillgrepes. Ett verksamt stöd till främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare vore dock enligt departementschefens mening de statliga bidrag, som sedan länge utgått till dessa mästare. Eftersom det allmänt vitsordats, att bidragsbeloppen dittills varit för låga, föreslog han, att de skulle höjas till högst 900 kronor för lärling. Detta blev även riksdagens beslut. Då antalet dylika mästarbidrag maximerades till 300 skulle statsverkets kostnader för den praktiska lärlingsutbildningens främjande komma att uppgå till högst 270 000 kronor för år.

Då kommittén övervägt formerna för den praktiska lärlingsutbildningen, har den först haft att taga ställning till frågan, om icke trädgårdsskötseln borde betraktas som hantverk och trädgårdsmästarna följaktligen anses berättigade att erhålla sådana mästarbidrag som nyss nämnts. Kommittén har emellertid funnit, att ett jakande svar på denna fråga kommer att sakna praktisk betydelse för näringen på grund av det ringa antalet mästarbidrag. Däremot har kommittén ansett, att undervisning i trädgårdsskötsel bör likställas med annan undervisning vid statsunderstödda lärlings- och yrkesskolor och att stadgan för dessa skolor bör ändras så, att de skola äga anordna undervisningskurser av det slag, som föreslås av kommittén.

Kommittén har hyst den uppfattningen, att den praktiska lärlingsutbildningen bör ordnas efter de normer, som uppställts av arbetsmarknadens huvudorganisationer. Kommittén har därför vänt sig till trädgårdsnäringens arbetsmarknadsparter med förfrågan, om dessa vore villiga att träffa en lär-

lingsöverenskommelse enligt sagda normer. Sedermera har även mellan dessa parter träffats överenskommelse angående lärlingsutbildningen för trädgårdsfacket. Denna överenskommelse, vilken är avsedd att erhålla kollektivavtals form, innebär bland annat följande.

Till lärling skall normalt kunna antagas den som fyllt 16 men ej 22 år. Lärotiden skall i regel vara fyra år. De två första åren skall lärling tillbringa på en och samma arbetsplats. Tredje och fjärde åren bör han däremot söka anställning på andra arbetsplatser. Rätt att anställa lärlingar skall tillkomma envar företagare, som i sin verksamhet har möjlighet att under den fastställda lärotiden bibringa lärlingen tillfredsställande kunskaper och färdigheter samt sysselsätter minst två yrkeskunniga arbetare. Arbetsgivaren skall bereda lärlingen sådant arbete, att denne får lära sig sitt yrke systematiskt och från grunden. Arbetsgivaren skall också tillse, att lärlingen begagnar sig av befintliga möjligheter till teoretisk utbildning. Erfordras ledighet för att genomgå kurs vid yrkesskola, skall arbetsgivaren bevilja denna. I den mån statsbidrag icke utgår för kurserna eller för resor till och från skola, bör arbetsgivaren i skäligen utsträckning bidra till dessa kostnader.

För att följa och främja lärlingsutbildningen inom trädgårdsyirket ha parterna gemensamt tillsatt en nämnd med tre representanter för vardera parten. Vid varje arbetsplats, där lärling finnes anställd, skall bland de utlärdade arbetarna utses ett yrkesombud.

Kommittén föreslår, att den praktiska lärlingsutbildningen skall kompletteras och befästas med teoretisk utbildning i form av undervisningskurser, till vilka statsbidrag bör utgå. Kurserna böra beröra ämnena yrkesräkning, kemi, fysik och trädgårdslära samt totalt omfatta 450 undervisningstimmar. Dyliga undervisningskurser böra anordnas såväl vid trädgårdsskolorna som vid statsunderstödda yrkes- och lärlingsskolor ävensom andra lämpliga undervisningsanstalter, exempelvis vid Adelsnäs trädgårdsskola ävensom vid Bergianska trädgårdsskolan.

De lärlingar, som icke kunna bevista undervisningen vid någon av de fasta skolornas kurser, böra beredas möjlighet att inhämta samma kunskapsmätt genom korrespondensstudier. Korrespondenskurserna böra kompletteras med kortare, muntliga instruktions- och repetitionskurser.

Undervisningen vid kurserna bör vara avgiftsfri. Vid de statsunderstödda lärlings- och yrkesskolor, där kursavgift avkräves eleverna, bör för ifrågasvarande kurser för trädgårdslärlingar utgå statsbidrag med belopp, motsvarande kursavgiften. Vidare bör statsbidrag utgå till den del av lärlings resekostnader i samband med deltagande i teoretisk kurs, som överstiger 100 kronor för läsår. Kostnaderna för läroböcker böra åter bestridas av lärlingarna själva eller på det sätt, varom överenskommelse kan hava träffats mellan parterna.

Lärling, som ej kan bevista lärlingskurs vid fast skola utan hänvisats till studier per korrespondens, kompletterade med instruktions- och repetitionskurser, bör åtnjuta kostnadsfri undervisning. Kommittén har beräknat att en fjärdedel av det pris, som en korrespondenskurs betingar, utgör kostnad för läroböcker. Därför föreslås att statsbidrag till dyliga lärlingar skall

utgå med belopp, motsvarande tre fjärdedelar av priset för korrespondenskursen, dock högst med 1 krona 50 öre för varje s. k. studiebreve. Kostnaderna för instruktions- och repetitionskurserna böra helt bekostas av statsmedel. I dessa kostnader böra inbegripas ersättning för lärares resor till och från plats, där muntlig undervisning bedrives, arvode åt lärare med högst tio kronor för lektionstimme samt arvode åt lärare och instruktör vid övningar eller demonstrationer med högst 25 kronor för dag, kostnader för kursdeltagares resor till och från plats, där muntlig undervisning anordnas, samt kostnader för deltagares resor vid övningar och demonstrationer. Eleverna böra själva stå för kostnaderna för sitt uppehälle under repetitions- och instruktionskurs. Stipendium bör emellertid kunna tilldelas kursdeltagare, som är i behov därav och som icke kan bo i sitt hem under kursen.

Tillsyn över den praktiska lärlingsutbildningen bör utövas av den förut nämnda lärlingsnämnden.

För den teoretiska lärlingsutbildningen bör Kungl. Maj:t förordna tillsynsmyndighet. Beträffande valet av tillsynsmyndighet har kommittén uttalat att, eftersom utbildningen i vissa avseenden kan komma att förläggas till anstalter, som i övrigt sortera under överstyrelsen för yrkesutbildning, bör denna myndighet förordnas till tillsynsmyndighet även för lärlingskurserna inom trädgårdsyrket.

Yttranden. Kommitténs här framlagda förslag ha i huvudsak lämnats utan erinran i yttrandena. På enstaka punkter ha dock anmärkningar framställts. Mot kommitténs förslag om lärlingstidens längd ha invändningar gjorts av *lantbruksstyrelsen*, *styrelsen för Adelsnäs trädgårdsskola* samt *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*. Dessa remissinstanser ha ansett en treårig lärlingstid tillräcklig.

Med anledning av vad kommittén anfört om att undervisningskurser för trädgårdslärlingar borde kunna anordnas vid de statsunderstödda yrkes- och lärlingsskolorna har *överstyrelsen för yrkesutbildning* framhållit, att densamma som hittills borde få samråda med *lantbruksstyrelsen* beträffande undervisningsplanerna för dylika kurser. Kommitténs förslag syntes därvid kunna tjäna till ledning. Överstyrelsen har vidare uttryckt tvekan rörande det befogade i att tillämpa vissa särbestämmelser beträffande statsbidrag till nu ifrågavarande lärlingskurser, nämligen dels till kursavgifter, dels såsom bidrag till resekostnaderna för lärlingar.

Vissa mera detaljbetonade önskemål beträffande anordnandet av ifrågavarande kurser och deras innehåll ha vidare framförts av *lantbruksstyrelsen*, *Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter*, *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *Centralorganisationen för examinerade trädgårdsmästare*.

Kommitténs tanke, att *Bergianska trädgårdsskolan* skulle kunna tjänstgöra som lärlingsskola, har bestämt avvisats av *vetenskapsakademien* i dess egenskap av skolans huvudman. Förslaget att *Adelsnäs*

trädgårdsskola icke längre skulle ingå i de statsunderstödda trädgårdsskolornas system och att anläggningen där i stället skulle kunna utnyttjas för lärlingsutbildning har tillstyrkts av *lantbruksstyrelsen*. *Styrelsen för sagda skola* har däremot uttalat att förslaget i fråga om den teoretiska lärlingsutbildningen för att kunna realiseras behöfve utredas vidare, bland annat såvitt anginge lärlingskolornas organisation.

Undervisningen vid trädgårdsskolorna.

Kommittén. Kommitténs utgångspunkter vid framläggande av förslag till ändrade bestämmelser angående undervisningen vid trädgårdsskolorna ha varit *dels* att eleverna, om undervisningen skall kunna effektiviseras, böra ha fått tillräckligt lång och allsidig praktik före inträdet, *dels* att hänsyn bör tagas till att den kommersiellt inriktade trädgårdsodlingen intager en ledande ställning inom näringen, *dels* att undervisningen bör specialiseras på olika linjer i anslutning till näringens olika grenar.

Med dessa utgångspunkter har kommittén föreslagit bland annat följande. Vitsordad praktisk och teoretisk lärlingsutbildning skall i regel utgöra villkor för inträde som ordinarie elev vid trädgårdsskola. Därigenom vinnas, att eleverna redan i förväg ha förvärvat erforderliga färdigheter i trädgårdsarbete. Tiden vid skolorna behöfver då ej användas för grov- och rutinarbeten. I stället bör undervisningen helt utgöras av lektioner, demonstrationer, övningar och exkursioner. Eleverna böra utföra blott sådana praktiska arbeten, vilka ingå som ett organiserat led i undervisningen. Lektionerna böra i största möjliga utsträckning förläggas till växtplatsen, t. ex. växthus, bänkgårdar och plantskolor. I samband med demonstrationer på arbetsplatsen böra anordnas arbetsövningar, varvid eleverna böra få visa, att de tillgodogjort sig undervisningen.

Undervisningen vid huvudkurs bör ökas från för närvarande 1 600 timmar enligt lantbruksstyrelsens normer till 2 160 lektions-, demonstrations- och övningstimmar.

Då eleverna dagligen behöva använda minst 2 timmar till egna studier, bör undervisningen icke omfatta mer än i genomsnitt 6 timmar för dag eller 36 timmar för arbetsvecka. Därutöver bör 5 dagar i veckan gymnastik eller andra kroppsövningar på lämpligt sätt läggas in i programmet. Att den genomsnittliga undervisningstiden för vecka sättes till 36 timmar bör icke utesluta förskjutningar, där sådana visa sig erforderliga. Undervisningen bör ordnas så, att under den första tiden de grundläggande ämnena genomgås med lektionsgivning på lärorummet. Under vegetationsperioden bör undervisningen i fackämnena dominera, särskilt demonstrationer och övningar. Vid övningar bör elevernas arbetsdag sammanfalla med arbetstiden för trädgårdens ordinarie arbetskraft. Mot slutet av kursen bör antalet timmar för vecka avsevärt knappas in, så att eleverna kunna bedriva egna studier, utföra examensuppgifter, praktiska prov och dylikt.

Med en kurstid av totalt 2 160 undervisningstimmar, fördelade på i ge-

nomsnitt 36 timmar för vecka, kommer huvudkurs vid trädgårdsskola att omfatta 60 veckor eller 360 arbetsdagar. Detta innebär en väsentlig förkortning i jämförelse med den nuvarande kurstiden. Huvudkurs bör börja den 1 november och sluta i senare hälften av februari andra året efter det, då kursen började. Detta bör medgiva, att undervisningen inställes i sammanlagt 6 veckor under kursen.

Huvudkurs bör omfatta högst 25 elever. Utan tillsynsmyndighetens medgivande bör antalet ej få understiga 15.

Undervisningen vid trädgårdsskolorna bör specialiseras på olika linjer, motsvarande odlingens olika grenar, nämligen dels *frukt- och bärodling med plantskoleskötsel*, dels *växthus- och bänkodling* och dels *trädgårdsanläggning*. Därjämte bör upprättas en *allmän linje* med inriktning på norrländska förhållanden. Linjeuppdelningen bör icke åsyfta fullständig specialisering utan blott att vid varje linje vissa speciella kulturer skola särskilt starkt framhävas vid undervisningen.

Vid en beräkning av utbildningsbehovet har kommittén funnit, att fem huvudkurser böra anordnas årligen, nämligen en enligt frukt- och bärodlingslinjen med plantskoleskötsel, två enligt växthus- och bänkodlingslinjen, en enligt trädgårdsanläggninglinjen och en enligt den allmänna linjen. Med detta antal huvudkurser skulle vid trädgårdsskolorna varje höst kunna mottagas lägst 75 och högst 125 elever.

Utom dessa huvudkurser böra *specialkurser* anordnas vid trädgårdsskolorna i syfte att behandla särskilda grenar av eller aktuella problem inom näringen. Vid specialkurserna böra även företagare och anställda, vilka icke genomgått trädgårdsskolas huvudkurs, beredas tillfälle till utbildning. Dessa kurser böra anordnas i trädgårdsskolornas undervisningsprogram. Av de specialkurser, som kommittén föreslagit, må särskilt nämnas följande.

Utbildningskurser för förmän och trädgårdsarbetare böra anordnas vid samtliga trädgårdsskolor utom vid Norrlands trädgårdsskola, där i stället *småbrukarkurs* kan anordnas. Varje kurs bör omfatta cirka 15 deltagare och pågå i 12 dagar med 6 undervisningstimmar om dagen utom då utflykt anordnas. Den som skall kunna antagas till elev vid dylik kurs bör vara anställd inom trädgårdsföretag och ha minst fyra års yrkesvana. Vid en av skolorna bör årligen anordnas en *kurs i företagsekonomi*. Denna kurs är närmast avsedd för försäljnings- och butikschefer samt för självständiga företagare. Den åsyftar att meddela fortsatt utbildning dels åt dem som genomgått trädgårdsskola eller utbildningskurs för förmän och trädgårdsarbetare, dels åt trädgårdsodlare, som ej haft tillfälle att genomgå trädgårdsskola. Kursen beräknas omfatta 60 dagar. För självständiga företagare och personer, som ha anställning som arbetsledare i ansvarig ställning, bör anordnas *fortbildningskurs för trädgårdsmästare m. fl.* Kursen bör stå öppen för den som genomgått trädgårdsskola, utbildningskurs för förmän och trädgårdsarbetare eller som är självständig företagare. Kurstiden bör vara fem dagar.

Kommittén föreslår även, att de *trädkötarkurser*, som för närvarande

organiseras i hushållningssällskapens regi, åtminstone delvis knyts till trädgårdsskolorna och inläggas i deras ordinarie program. I stort sett samma kursplan som hittills föreslås. Även de till Norrlands trädgårdsskola förlagda *trädgårdsskötarkurserna* böra, liksom övriga statsunderstödda trädgårdskurser, bedrivas ungefär som hittills.

Enligt kommitténs förslag skola alltså vid trädgårdsskola varje år organiseras en eller flera *huvudkurser*, specialiserade enligt någon av ovannämnda trädgårdsskolelinjer. Vidare böra *lärlingskurser* och *specialkurser* anordnas med hänsyn till aktuella behov inom näringen, varvid kommitténs kursprogram avses tjäna som ledning. Till specialkurser skulle även trädskötar- och trädgårdsskötarkurser räknas. Hur kommittén tänkt sig inplaceringen av skilda kurser inom de skolor, som omfattas av kommitténs förslag, redovisas närmare i betänkandet angående trädgårdsundervisningen (s. 106—111).

Yttranden. I de yttranden, där frågan om kurstidens längd berörts, ha i åtskilliga fall betänkligheter uttalats mot den av kommittén föreslagna förkortningen av kurstiden. Sälunda har exempelvis *lantbruksstyrelsen* uttalat, att de tvååriga kurserna borde bibehållas och den reglerade lärlingsutbildningen som konsekvens därav begränsas till tre år. Styrelsen har framhållit, att de brister, som den nuvarande praktiskt betonade tvåårskursen utvisade, berodde icke på kurstidens längd och den nuvarande skolformens olämplighet i och för sig utan på att skolorna till följd av bristande resurser nödgats lägga strängt kommersiella synpunkter på ordnandet av undervisningen. I vart fall borde tvåårskurser jämsides med ettåriga kurser bibehållas i viss utsträckning, tills erfarenhet vunnits, hurvida den planerade lärlingsutbildningen med framgång kunde ersätta det vägledande praktiska arbetet vid skolorna. I huvudsak samma ståndpunkt har intagits av *styrelsen för Adelsnäs trädgårdsskola*.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har vitsordat, att eleverna i alltför stor utsträckning utnyttjats i det praktiska arbetet, ofta nog till rent rutinarbete. Utskottet har emellertid framhållit, att yrkets karaktär vore sådan, att den teoretiska undervisningen måste kompletteras av och gå hand i hand med praktiskt arbete. Det vore därför angeläget, att eleverna, om än i begränsad utsträckning, finge aktivt deltaga i det praktiska arbetet. Det vore ej heller oviktigt, att eleverna bereddes tillfälle att få kännedom om olika kulturers avkastning och lönsamhet. Vid skolorna borde därför produceras trädgårdsalster i sådan omfattning, att en del normalt kunde försäljas. Liknande synpunkter på det praktiska arbetets betydelse för trädgårdsskolornas elever ha anlagts även av *lantbruksstyrelsen*.

Styrelsen för Alnarpsinstitutet har uttalat, att den föreslagna kurstiden komme att medföra större kostnader än fördelar. Lokaler och lärarpersonal måste tillmätas efter behovet under den tid, då dubbla kurser pågingo. De specialkurser, som skulle anordnas vid skolorna och som utan tvivel skulle fylla ett stort behov, måste enligt kommitténs förslag inpassas under tiden

den 1 mars—den 31 oktober, då lokaler och lärare kunde disponeras för detta ändamål. Arbetsledare, förmän och företagare, som skulle deltaga i dessa kurser, kunde emellertid icke utan stora svårigheter lämna sin praktiska verksamhet under vår och höst. Under sommaren låge därjämte semestrarna i vägen. Vintern vore i stället den lämpligaste tiden för åtminstone vissa slag av specialkurser. Om huvudkurserna kunde begränsas till ett år, skulle specialkurser kunna ordnas under vintern och även andra fördelar vinnas. Erfarenheterna från handelsträdgårdsmästarkursen vid Alnarp talade för att en kurstid på ett år vore fullt tillräcklig för inhämtandet av det kunskapsstoff, som kursplanen omfattade. Särskilt gällde detta, när undervisningen vore specialiserad på olika linjer och när rutinarbete ej inginge i kursen. Antalet undervisningstimmar i vissa ämnen i utredningens undervisningsplaner syntes vara så stort, att det lämpligen borde kunna reduceras till det antal timmar, som kunde medhinnas under en ettårig kurs. Styrelsen ville därför förorda, att kurstiden för huvudkurs vid trädgårdsskola skulle bestämmas till ett år.

Den av kommittén föreslagna uppdelningen av undervisningen på olika linjer har i allmänhet ej föranlett någon erinran i yttrandena. *Lantbruksstyrelsen*, *styrelsen för Alnarpsinstitutet* samt *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* ha uttryckligen tillstyrkt förslaget i denna del. I sistnämnda båda yttranden har emellertid uttalats önskemål om inrättande av en allmän linje även för andra delar av landet än Norrland. Samma önskemål har uttalats av *styrelsen för Adelnäs trädgårdsskola*. Vidare ha *Stockholms trädgårdsanläggareförenings utbildningskommitté* och *Sveriges trädgårdsanläggareförbund* uttalat tvivel om behovet och ändamålsenligheten av att en huvudkurs i trädgårdsanläggning organiserades enligt kommitténs förslag. Sistnämnda båda organisationer ha anfört, att undervisningen vid en dylik kurs syntes bliva alltför koncentrerad för att eleverna skulle kunna tillgodogöra sig den. Ej heller hade eleverna möjlighet att efter avlagd examen uppnå annat än lågt avlönade befattningar i det allmännas tjänst eller att i den fria marknaden bliva på sin höjd förmän eller småföretagare.

Speciella önskemål i olika detaljfrågor rörande undervisningens närmare anordnande och innehåll ha slutligen uttalats i åtskilliga yttranden.

Vad specialkurserna angår, har *lantbruksstyrelsen* i fråga om trädskötare- och trädgårdsskötarkurserna framhållit, att dessa kurser med hänsyn till det klientel, för vilket de vore avsedda, borde vara utpräglat praktiskt betonade och icke belastas med det stora antal timmar teoretisk undervisning, som föreslagits. De hittills anordnade kurserna hade väl fyllt sin uppgift. Kurserna borde även i fortsättningen anordnas i huvudsak som hittills med hushållningssällskapens trädgårdskonsulenter som kursledare. Den personal, som utbildades, vore nämligen anställd vid de fruktodlar- och trädgårdsföreningar, med vilka konsulenterna höllo ständig kontakt. Även *Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter* och *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvalt-*

ningsutskott ha uttalat, att trädskötarkurserna som hittills borde handhavas av lantbruksstyrelsen och hållas i samarbete med hushållningssällskapen. Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har påpekat, att trädskötarkurserna blott i län, dit trädgårds- eller fruktodlarskola vore förlagd, med fördel kunde knytas till sådan skola.

Även i övrigt ha specialkurserna givit anledning till vissa påpekanden av mera detaljbetonad karaktär.

Trädgårdsskolornas förläggning m. m.

Kommittén. Alnarps trädgårdsskola bör enligt kommittén bibehållas. Vid denna skola böra årligen anordnas två huvudkurser, den ena enligt frukt- och bärödlingslinjen med plantskoleskötsel samt den andra enligt växthus- och bänkodlingslinjen.

Kommittén har vidare utgått från att en trädgårdsskola bör finnas i Stockholmstrakten. Beträffande förläggningen av denna skola har kommittén prövat olika förslag. Tre alternativ ha i främsta rummet ansetts böra komma under övervägande. Det första är, att lantbruksakademiens trädgårdsskola alltjämt skall bibehållas såsom statsunderstödd trädgårdsskola med förläggning vid Experimentalfältet. Det andra är, att en statsunderstödd trädgårdsskola skall förläggas till Bergianska trädgården eller organiseras så, att en del av dess verksamhet förlägges dit och återstoden på annan plats. Det tredje är, att skolan skall flyttas till kronoegendomen Nyckelby på Ekerö i Stockholms län eller eventuellt till annan egendom i Stockholmstrakten.

Tanken på att helt eller delvis förlägga skolan till *Bergianska trädgården* har kommittén ansett sig böra avvisa bland annat av ekonomiska skäl. Av samma skäl har kommittén ej heller ansett sig kunna förorda, att skolan skall, såsom i en tidigare utredning ifrågasatts av lantbruksstyrelsen, flyttas till kronoegendomen Nyckelby eller till någon av vissa andra angivna egendomar i Stockholmstrakten. En i och för sig lämplig förläggning har kommittén funnit Svartsjö kungsgård i Sånge socken av Stockholms län utgöra. På grund av osäkerheten om möjligheterna att inom överskådlig tid få disponera kungsgården för detta ändamål har kommittén dock ansett detta alternativ endast som en framtidsplan. Kommittén har vidare räknat med att den mark, som nu disponeras av lantbruksakademiens trädgårdsskola, ej skall behöva tagas i anspråk för annat ändamål under de närmaste 20—25 åren. Kommittén har därför stannat för att föreslå, att lantbruksakademiens trädgårdsskola i vart fall under de närmaste 20—25 åren skall uppehållas såsom statsunderstödd trädgårdsskola på nuvarande plats. Till denna skola böra enligt kommitténs förslag förläggas en växthus- och bänkodlingslinje samt en trädgårdsanläggning.

Slutligen har kommittén ansett Norrlands trädgårdsskola i Söråker böra bibehållas och organiseras med en allmän trädgårdsskolelinje, inriktad på norrländska förhållanden.

Såsom skäl för att statsunderstöd ej längre bör utgå till Adelsnäs trädgårdsskola har kommittén anfört, bland annat, dels att det aktuella utbildningshøvet kunde beräknas bliva täckt redan vid ett genomförande av kommitténs förslag om trädgårdsskolelinjer, dels att skolan ej låge inom egentligt trädgårdsodlarområde och dessutom vore ogynnsamt belägen ur fruktodlingssynpunkt, dels att skollokalerna låge på avsevärt avstånd från huvuddelen av odlingarna under glas och den inre organisationen vid skolan därför måste bliva ofördelaktig och medföra betydande olägenheter ur undervisningssynpunkt.

Kommittén har vidare framhållit att man, om det i framtiden skulle visa sig behöfligt att öka utbildningskapaciteten, i första hand borde undersöka, om ej detta behov kunde tillgodoses genom att ännu en linje upprättades vid någon av de befintliga skolanläggningarna. Ansåges ännu en skola böra inrättas, borde det undersökas, om ej denna skola borde förläggas till västra Sverige.

Kommittén har slutligen berört frågan om de statsunderstödda trädgårdsskolorna borde övertagas av staten eller ej. Kommittén har härom framhållit, att den funnit vissa skäl tala för ett sådant övertagande men likväl icke velat framlägga förslag därom. Frågan borde tagas upp till förnyat överbäggande, sedan erfarenhet vunnits av den nya organisation för trädgårdsskolorna, som kommittén föreslagit. En av kommitténs ledamöter, sekreteraren E. Jansson, har emellertid i särskilt yttrande förordat, att lantbruksakademiens trädgårdsskola och Norrlands trädgårdsskola skola förstatligas i samband med att den av kommittén i övrigt föreslagna omorganisationen genomföres.

För de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna gäller för närvarande, att sådan anstalts styrelse skall, där ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, utgöras av fem ledamöter, vilka utses på det sätt och för den tid, som Kungl. Maj:t närmare bestämmer för varje skola. Föreståndaren skall vara ledamot av styrelsen men äger ej deltaga i beslut, som rör hans rätt och ställning vid skolan.

Kommittén anser, att motsvarande regler böra gälla för statsunderstödd trädgårdsskola med det tillägget, att i styrelsen skola ingå två representer för den praktiska trädgårdsodlingen.

Uppdraget att vara tillsynsmyndighet för trädgårdsundervisningsanstalterna föreslår kommittén skola överflyttas från lantbruksstyrelsen till överstyrelsen för yrkesutbildning.

Yttranden. Förslagen att trädgårdsskola även framgent skall bedrivas vid Alnarps lantbruks-, mejeri och trädgårdsinstitut samt att Norrlands trädgårdsskola i Söråker skall bibehållas som statsunderstödd trädgårdsskola, ha icke föranlett några erinringar i remissyttrandena. Däremot ha delade meningar uttalats på åtskilliga andra punkter.

Vad först angår kommitténs förslag, att lantbruksakademiens trädgårdsskola skall bibehållas såsom statsunderstödd trädgårdsskola samt ligga kvar

på Experimentalfältet, ha i åtskilliga yttranden uttalats betänkligheter mot att den bland annat ur tomtsynpunkt värdefulla mark, som nu upptages av skolan, skulle även i fortsättningen brukas för detta ändamål. Denna synpunkt har understrukits särskilt av *statskontoret*, *djurgårdsnämnden* och *riksmarskalksämberet*. *Statskontoret* har hänvisat till att området med hänsyn till Stockholms stads tillväxt måste förutsättas vara alltför värdefullt ur tomtsynpunkt för att det skulle vara ekonomiskt försvarligt eller eljest lämpligt att i längden bibehålla trädgårdsanläggningen på nuvarande plats. I stället syntes möjligheterna böra undersökas att snarast förlägga skolan till annan och lämpligare plats. *Djurgårdsnämnden* har anfört, att ett genomförande av förslaget skulle innebära, att området bundes för trädgårdsskoleändamål i långt högre grad än tidigare. Detta vore enligt nämndens mening icke försvarligt, särskilt med tanke på att frågan om de vetenskapliga institutionernas markbehov under det sista året aktualiserats. Även från andra synpunkter mötte starka betänkligheter mot att på ifrågavarande område, vars läge i och med huvudstadens och Stor-Stockholms tillväxt kommit att bli alltmer centralt, för någon längre tid bibehålla en utrymmeskrävande anläggning av det slag, varom här vore fråga. Förutsättningarna vore uppenbarligen helt andra nu än på 1860-talet, då lantbruksakademiens trädgårdsundervisning vid Experimentalfältet tog formen av en trädgårdsskola. *Djurgårdsnämnden* kunde alltså ur de synpunkter nämnden hade att bevaka icke tillråda, att det ifrågavarande området genom en investering av så avsevärda belopp, som föreslagits, skulle bindas för användning som trädgårdsskola. På grund härav funne sig nämnden böra avstyrka genomförandet av kommitténs förslag, i vad detta avsåg trädgårdsskolans förläggning. Även *riksmarskalksämberet* har av samma skäl avstyrkt kommitténs förslag i denna del.

Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter har förordat att hela ifrågavarande skolanläggning skulle flyttas till Svartsjö eller annan plats i Mälardalen. Samma uppfattning har uttalats av *Skaraborgs läns hushållnings-sällskaps förvaltningsutskott*.

Lantbruksstyrelsen har uttalat, att en trädgårdsanläggarsskola borde förläggas till Bergianska trädgården, att lantbruksakademiens trädgårdsskola under den återstående tid, varunder marken kunde få disponeras för trädgårdsskötsel, borde ändras till lärlingsträdgård samt att en för handelsväxtodling avsedd trädgårdsskola med två odlingslinjer borde förläggas till lämplig plats i Mälardalen, exempelvis Svartsjö. Som skäl för sin ståndpunkt har styrelsen anfört, bland annat, att de kostnader, som nödvändigtvis måste nedläggas på en effektivt organiserad skolverksamhet vid Experimentalfältet, skulle bli så höga, att de icke skulle komma att stå i rimlig proportion till den begränsade tid, under vilken området kunde få disponeras. För att en trädgårdsanläggarsskola skulle förläggas till Bergianska trädgården, talade bland annat de omständigheterna, att Bergianska stiftelsen enligt donationsurkunden vore skyldig att anordna trädgårdsskola, att det av trädgården disponerade området vore friköpt, att trädgården ägde stora förutsätt-

ningar för bedrivande av trädgårdsanläggarskola samt att trädgårdsanläggningstekniken till långt överbärande del hänförde sig till städernas och tätorternas behov av personal, som speciellt utbildats i trädgårdsanläggning. För att en trädgårdsskola för handelsväxtodling skulle förläggas till Svartsjö talade bland annat det förhållandet, att jordbrukets omläggning till produktion av trädgårdsväxter vore särskilt framträdande i Mälardalen och att en dylik trädgårdsskola borde vara förlagd till lantbruksmiljö. I huvudsak samma uppfattning har uttalats av *vetenskapsakademien*, *Sveriges handels-trädgårdsmästareförbund* samt, såvitt rör förläggningen av en trädgårdsanläggarskola, av *Föreningen svenska trädgårdsarkitekter*.

Lantbruksakademien har inledningsvis erinrat om att den i mer än ett-hundra år bedrivit trädgårdsodling å Experimentalfältet. Akademien har vidare uttalat, att den vore villig att fullfölja denna tradition, om detta vore ekonomiskt möjligt samt om skolans organisation och undervisning ordnades på ett sätt, som akademien kunde godtaga. Akademien kunde givetvis icke för trädgårdsundervisningens skull äventyra den ekonomiska grundvalen för sin existens men vore beredd att såsom hittills utan ekonomisk vinst åtaga sig huvudmannskapet. Beträffande förutsättningarna för en fortsättning av huvudmannskapet har akademien anfört bland annat följande speciella synpunkter.

Vid sidan av skolan måste finnas plats för ekonomisk trädgårdsdrift i så stor omfattning, att driftsöverskotten kunna antagas räcka till att amortera och förränta det kapital akademien nedlagt i skolan och trädgården. Därest de årliga kostnaderna för undervisningen icke helt skulle täckas av staten utan visst underskott uppkomma, måste driftsöverskottet även räcka för utfyllnad av sistnämnda underskott. Det måste sålunda vara viss proportion mellan å ena sidan arealen odlad jord och den tid, under vilken anläggningarna skola amorteras. Innan skolan bygges ut, bör principiell uppgörelse träffas mellan staten och akademien om huru de ekonomiska mellanhandena mellan nämnda parter skola avecklas, för den händelse skolan nedlägges eller helt övertages av staten. Ett villkor för att överskottet av den ekonomiska trädgårdsdriften skall kunna balansera anförda poster på skolkontots debetsida torde vara, att nuvarande av trädgården disponerade jordområden ökas med lämpliga delar av den jord, som nu är upplåten åt jordbruksförsöksanstalten. Slutligen förutsättes, att skolan får ligga ostörd kvar och förfoga över nämnda jord i minst 25 år, samt att akademiens investeringar inklusive akademiens kostnader för de nyuppförda växthusen begränsas till 500 000 kronor.

Förslaget, att statsunderstöd ej längre skall utgå till Adelsnäs trädgårdsskola, har tillstyrkts av *lantbruksstyrelsen*. Styrelsen har till motivering av sin ståndpunkt åberopat bland annat, att skolan låge på enskild mark och att styrelsen icke lyckats förmå markinnehavaren att överlåta lämpliga markområden på en stiftelse, som skulle kunna komma i åtnjutande av samma förmåner i fråga om byggnadsbidrag som de, vilka tillkomma lantbruksundervisningsanstalter.

Styrelsen för Adelsnäs trädgårdsskola har däremot ansett, att skolan borde bibehållas som statsunderstödd trädgårdsskola. Styrelsen har anfört, att det

vore ekonomiskt ofördelaktigt att avveckla en trädgårdsskola, vilken även enligt kommitténs uppfattning väl motsvarade kravet på en trädgårdsskola och erbjöde goda möjligheter för undervisningen. Ett nedläggande av trädgårdsskolan vid Adelsnäs skulle helt enkelt beröva staten möjlighet att för låga kostnader bedriva trädgårdsundervisning och utnyttja färdiga och uppväxta anläggningar. Styrelsen kunde icke dela kommitténs uppfattning, att skolan icke skulle ligga inom egentligt trädgårdsodlarområde. Skolans läge vore tillräckligt gynnsamt även för den undervisning i fruktodling, som borde meddelas vid en linje med allmän inriktning. Trädgårdsskolan vid Adelsnäs hade ur flera synpunkter ett stort värde. Det borde övervägas, om icke möjlighet funnes att lösa den ekonomiska frågan om skolans fortbestånd. Av dessa skäl hemställde styrelsen, att skolan måtte bibehållas och att dit måtte förläggas en tvåårig allmän praktiskt-teoretisk linje med särskild inriktning på förhållandena i södra och mellersta Sverige.

Även *Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter* har ifrågasatt, om icke förnyade undersökningar borde göras för att finna en lämplig och genomförbar form för bibehållande och utbyggnad av trädgårdsskolan vid Adelsnäs.

Vad angår frågan om förläggande av en trädgårdsskola till västra Sverige har *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* uttalat, att kommitténs ståndpunkt i denna fråga vore direkt nedslående. I nuvarande läge, då enligt utskottets mening förslaget om en dyrbar utbyggnad av lantbruksakademiens trädgårdsskola måste av ekonomiska och andra skäl bestämt avstyrkas och då Adelsnäs trädgårdsskola av skilda anledningar av kommittén ej ansetts kunna längre fortbestå, syntes det utskottet ligga närmast till hands, att man sökte skapa utbildningsmöjligheter på trädgårdsområdet just i västra Sverige. Utskottet ville erinra om sina tidigare förslag att vid Rånna inrätta en fruktodlarskola, varvid utskottet gjort vissa tämligen långt gående utfästelser. Även *Föreningen Sveriges kyrkogårdsföreståndare* har ansett, att en trädgårdsskola borde förläggas till västra Sverige samt uttalat att vid denna skola borde anordnas en trädgårdsanläggning.

Förslaget, att överstyrelsen för yrkesutbildning skulle bli tillsynsmyndighet för trädgårdsundervisningsanstalterna, har avstyrkts av *lantbruksstyrelsen* och *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, vilka ansett att lantbruksstyrelsen även i fortsättningen borde fungera som tillsynsmyndighet. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* har uttalat, att denna fråga borde lösas i samband med avgörandet av frågan om tillsynsmyndighet för lantbruksundervisningen i övrigt.

Lärare vid trädgårdsskolorna.

Kommittén. Kommitténs förslag i fråga om omorganisationen av trädgårdsskolorna syfta bland annat till att anställnings- och tjänstgöringsförhållandena för lärarpersonalen skola bringas i större överensstämmelse med vad som gäller för personal vid lantmannaskolorna. I huvudsak innebära förslagen i denna del följande.

Föreståndare för trädgårdsskola bör leda skolträdgården och dess handelsrörelse. Ämneslärare och extra ordinarie ämneslärare böra vara skyldiga att svara för var sin fackavdelning inom trädgården. Vid skola med trädgårdsekonomisk byrå bör en ämneslärare i trädgårdsekonomi leda denna byrå. Lärare, som icke förestår fackavdelning eller dylikt, bör i stället åläggas mer omfattande undervisningsskyldighet. Sammanlagt bör undervisningsskyldigheten bestämmas för föreståndare till minst 12, för ämneslärare med fackavdelning till minst 20 och för ämneslärare utan fackavdelning till minst 30 timmar i veckan.

Kommittén har påpekat, att dessa förslag siffermässigt innebure en betydande ökning av undervisningsskyldigheten men samtidigt understrukt, att denna ökning delvis blott vore skenbar. Vid bedömandet av lärarnas arbetsbörda måste nämligen hänsyn tagas även till deras åligganden i övrigt. Lärarna tjänstgjorde nämligen nu även som arbetsförmän och svarade för olika arbeten i trädgården. Detta förmanskap, d. v. s. den omedelbara övervakningen av arbetet inom trädgården, vore mycket tidsödande. Kommitténs förslag förutsatte emellertid, att lärarna skulle befrias från tjänstgöring som arbetsförmän och att detta arbete skulle handhavas av annan personal.

Föreståndare och lärare vid trädgårdsskola böra vara årsanställda samt äga erhålla semester i den ordning och enligt de regler, som gälla för motsvarande befattningshavare i statens tjänst.

Då trädgårdsskolornas föreståndare och lärare i lönehänseende äro jämställda med motsvarande befattningshavare vid lantbruksundervisningsanstalterna, böra i tillämpliga delar likartade kompetenskrav för de båda lärargrupperna gälla. Efter genomförandet av kommitténs förslag om inrättande av en trädgårdshögskola bör examen vid denna högskola uppställas som villkor för antagande till föreståndare och lärare vid trädgårdsskola. Beträffande praktik m. m. föreslås samma bestämmelser som för lantbruksundervisningsanstalter.

Såsom nyss nämnts, har kommittén ansett, att den omedelbara övervakningen av elevernas arbete inom trädgården bör handhavas av särskild förmanspersonal. Dessa förmän böra enligt kommitténs mening, med hänsyn till de anspråk i fråga om undervisning som avses skola komma att ställas på dem, få ställning som instruktörer. Till deras avlönande bör statsbidrag utgå. Då de kunna anses vara sysselsatta till hälften med skolverksamheten och till hälften med handelsrörelsen, bör vid statsunderstödd trädgårdsskola statsbidrag utgå med ett belopp, motsvarande halva lönen, förutsatt att andra hälften tillskjutes från annat håll. Trädgårdsinstruktörs totala lön bör motsvara den lön, som utgår till statlig befattningshavare, placerad i 16:e lönegraden enligt löneplan nr 1 i lägsta dyrort. För att kunna antagas till instruktör vid trädgårdsskola bör vederbörande ha med goda vitsord utexaminerats från statlig eller statsunderstödd trädgårdsskola.

Med här anförda utgångspunkter och med den organisation av undervisningen, som kommittén föreslagit, har kommittén beräknat, att vid

Lantbruksakademiens trädgårdsskola erfordras en föreståndare och fyra ämneslärare, varav en extra ordinarie. Tre av ämneslärarna skola förestå fackavdelning respektive trädgårdsekonomisk byrå. Till skolan böra vidare knytas fem instruktörer, varav två för växthus och bänkodlingar, en för trädgårdsanläggning, en för fruktodling och plantskola och en för övriga frilandskulturer. Vid Alnarps trädgårdsskola erfordras likaledes en föreståndare och fyra ämneslärare, varav en extra ordinarie, samt fem instruktörer, varav två för växthus- och bänkodlingar, en för fruktodling, en för plantskoleskötsel och en för övriga kulturer. Eftersom enligt kommitténs förslag den högre trädgårdsundervisningen skall bestridas i särskild ordning, föreslår kommittén även vissa förändringar i trädgårdsavdelningens personal och dennas löneställning. Vid Norrlands trädgårdsskola slutligen behövas en föreståndare, två ämneslärare samt tre instruktörer, varav en för växthus- och bänkodling, en för frukt- och bärodling samt en för övriga frilandskulturer.

Vid de statliga och statsunderstödda trädgårdsskolorna bör alltså enligt kommittén finnas följande helt eller — beträffande instruktörerna — delvis med statsbidrag avlönad personal.

- 3 föreståndare,
- 8 ämneslärare,
- 2 extra ordinarie ämneslärare,
- 13 trädgårdsinstruktörer.

Dessutom skulle speciallärare bestrida viss undervisning.

Med hänsyn till att föreståndaren och ämneslärarna vid Alnarps trädgårdsskola icke borde bestrida undervisning vid trädgårdshögskolan har kommittén föreslagit vissa ändringar i avlönings- och anställningsförhållandena för dessa befattningshavare. Ändringarna innebära bland annat att befattningarna i avlöningshänseende skulle nedflyttas en lönegrad.

Yttranden. Kommitténs här framlagda förslag ha endast på vissa punkter berörts i yttrandena.

Förslaget rörande lärarnas undervisningsskyldighet har föranlett vissa erinringar. Sälunda har *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* framhållit, att undervisningsskyldigheten syntes vara väl stor, särskilt för ämneslärare utan fackavdelning. Samma uppfattning har uttalats av *Centralorganisationen för examinerade trädgårdsmästare*.

Styrelsen för Norrlands trädgårdsskola har rörande förhållandena vid denna skola framhållit, att den av kommittén föreslagna indragningen av en extra ordinarie lärartjänst skulle medföra stora svårigheter, då det gällde att anskaffa kompetenta lärarkrafter för de ämnen, i vilka den extra ordinarie läraren undervisade, såsom geologi, jordarts- och gödsellära, växtpatologi, zoologi. De ordinarie lärarna kunde icke lämpligen åläggas undervisningsskyldighet i dessa ämnen, vilka lågo utanför deras kompetens och erfarenhet. Om de ordinarie lärarna, såsom kommittén föreslagit, skulle ha skyldighet att svara för var sin huvudavdelning av den praktiska trädgårds-

driften, komme deras tid ej att tillåta någon väsentlig utökning av deras teoretiska undervisningsskyldighet. Att eventuellt anskaffa extra lärarkrafter (timlärare) för ifrågavarande ämnesgrupp, vilket i och för sig vore en tänkbar utväg, skulle vid Söråker med dess relativt isolerade läge möta stora svårigheter för att icke sägas vara helt uteslutet. Dessutom skulle den ekonomiska vinsten av ett sådant arrangemang bliva mycket tvivelaktig, då lärartimlönerna låge rätt högt och resekostnaderna bleve ganska väsentliga. Skolstyrelsen ansåge därför, att det även i fortsättningen borde finnas en extra ordinarie ämneslärare med undervisningsskyldighet i nämnda och liknande ämnen och med skyldighet att tjänstgöra på kontoret under de tider, då undervisningen tillåte detta.

Beträffande instruktörernas löneställning ha *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, Centralorganisationen för examinerade trädgårdsmästare och Föreningen Sveriges kyrkogårdsföreståndare* uttalat, att dessa befattningshavare borde placeras i 17:e lönegraden.

Inträdesfordringar vid trädgårdsskola m. m.

Kommittén. Kommittén har till en början föreslagit, att extra elever icke längre skola antagas. I fråga om villkoren för inträde som ordinarie elev föreslår kommittén vidare vissa ändringar. Sitt förslag beträffande inträdesvillkoren har kommittén sammanfattat på följande sätt.

För att sökande skall antagas till ordinarie elev vid trädgårdsskola, bör han

- a) ha fyllt 21 år,
- b) kunna förete friskintyg på av tillsynsmyndigheten fastställt formulär,
- c) kunna förete goda vitsord över genomgången såväl praktisk som teoretisk lärlingsutbildning, varvid skall gälla, att lärotiden skall ha omfattat fyra år och att lärling skall med goda vitsord ha genomgått undervisningskurs i yrkesräkning, kemi och fysik samt trädgårdslära om sammanlagt 450 undervisningstimmar enligt av tillsynsmyndigheten fastställd plan eller kunna på sätt denna godkänt styrka sig äga motsvarande kunskaper.

Utän att ha genomgått den lärlingsutbildning, varom kommittén framlagt förslag, bör till ordinarie elev vid trädgårdsskola även kunna antagas den som uppfyller villkoren under a) och b) samt dessutom

har under minst fyra år med goda vitsord haft anställning i förvärvsmässigt organiserat trädgårdsföretag eller större trädgårdsanläggning och har genomgått folkhögskolekurs eller kan styrka sig äga motsvarande kunskaper.

Sökande till anläggarlinje skall under minst ett år av praktiktiden ha varit anställd vid plantskola.

Då enligt kommitténs förslag trädgårdsskolorna skola komma att ändra karaktär, så att eleverna i framtiden endast skola utföra sådana arbeten, som utgöra ett organiserat led i undervisningen, bör konsekvensen bliva, att skolorna icke skola komma att få vinning av elevernas arbete. Eleverna böra i stället betala för kost och logi. Däremot bör undervisningen som hittills vara avgiftsfri. Med hänvisning till det anförda har kommittén föreslagit, att eleverna vid trädgårdsskola erhålla stipendier i samma ordning, som gäller för eleverna vid lantmannaskola.

Yttranden. Kommitténs förslag, att systemet med extra elever skall avskaffas, har icke föranlett erinringar från remissinstansernas sida.

I fråga om *minimiåldern* för inträde har *lantbruksstyrelsen* förklarat, att den kunde biträda kommitténs förslag, därest lärlingstiden fastställdes till fyra år. Om man åter, såsom styrelsen förordat, begränsade lärlingstiden till tre år och bibehölle kurstiden vid trädgårdsskolas huvudkurs till två år, borde elev kunna vinna inträde redan vid 19 års ålder, bl. a. därför att den ifrågavarande undervisningen endast borde vara ett led i yrkesutbildningen och därför icke borde komma vid för hög ålder. *Statskontoret* har uttalat, att något praktiskt behov av en bestämmelse om *minimiålder* knappast syntes föreligga, därest det krävdes, att sökanden skulle förete intyg om fysisk mognad och goda vitsord över genomgången såväl praktisk som teoretisk förutbildning.

Om den *teoretiska förutbildningen* har *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* framhållit, att genomgången kurs vid lantmannaskola, särskilt trädgårdsbetonad kurs, borde tillmätas samma värde ur förutbildningens synpunkt som folkhögskolekurs. Ett liknande uttalande har gjorts av *lantbruksstyrelsen*.

Mot kommitténs förslag till *ändrade stipendiebestämmelser* har någon erinran ej gjorts i yttrandena.

Statsbidrag till byggnader och driftkostnader.

Kommittén. Kommittén föreslår vissa ändringar i bidragsbestämmelserna beträffande såväl byggnads- som driftkostnader.

I fråga om byggnader föreslås, att statsbidrag enligt nuvarande grunder skall utgå även för bestridande av kostnaderna för uppförande av växthus ävensom andra ekonomiutrymmen, vilka äro undervisningslokaler.

Beträffande statsbidrag till täckande av driftkostnader föreslås, att grundbidraget till trädgårdsskola med två parallella huvudlinjer skall utgöra 10 000 kronor för år. Därest vid dylik trädgårdsskola anordnas annan kombination av kurser än den som kommittén föreslagit, bör dock bidragets grundbelopp bestämmas av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall. I fråga om Norrlands trädgårdsskola, där endast en kurslinje avses skola finnas, bör vidare grundbidraget ändock uppgå till 10 000 kronor för år.

Förutom nu nämnda grundbidrag bör utgå ett tilläggsbidrag av en krona för varje elev och kursdag.

Yttranden. De föreslagna ändringarna i bidragsbestämmelserna ha tillstyrkts av *lantbruksstyrelsen*. Även *styrelsen för Norrlands trädgårdsskola* har uttalat tillfredsställelse med förslaget, såvitt det rör sagda skola. *Lantbruksakademien* har anfört, att förslaget innebure en avsevärd förbättring, såvitt anginge akademiens trädgårdsskola. Statsbidrag borde dock kunna utgå även för hållande av växtsortiment samt för vård av park och yttre anläggningar, eftersom dylik verksamhet direkt tjänade undervisningen och därför icke kunde eftersättas.

Statskontoret har avstyrkt, att statsbidrag skulle utgå till bestridande av kostnader för uppförande av växthus och vissa andra ekonomilokaler. Som skäl härför har ämbetsverket framhållit, att dylika lokaler i huvudsak användas för den ekonomiska driften och att kostnaderna för dem liksom hittills borde bestridas av den löpande rörelsen. Beträffande den ifrågasatta ändringen av bestämmelserna om statsbidrag till täckande av driftkostnader har statskontoret framhållit, att samma regler borde gälla för trädgårds- och fruktodlarskolor som för lantbruksundervisningsanstalter. Resultatet av utredningen rörande yrkesutbildning inom jordbruk och skogsbruk borde därför avvaktas, innan ställning toges till denna del av kommitténs förslag.

Trädgårdsbokföringens ordnande.

Kommittén. Inom trädgårdsavdelningen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut finnes en driftsekonomisk byrå med uppgift att handlägga trädgårdsekonomiska frågor och att mot särskild taxa, som fastställs av lantbruksstyrelsen, biträda trädgårdsodlare med bokslut, självdeklarationer m. m.

Kommittén föreslår, att trädgårdsbokföringen skall utvidgas genom inrättande av ännu en trädgårdsekonomisk byrå. Den nya byrån föreslås förlagd till lantbruksakademiens trädgårdsskola.

Vidare anför kommittén, att byråerna böra få en friare ställning än byrån inom Alnarpsinstitutet hittills haft. De böra få disponera löpande inkomster, så att de vid behov kunna utvidga verksamheten. Byråerna böra äga fritt åtaga sig bokföringsuppdrag och andra därmed sammanhängande uppdrag. Avgifterna för utförda uppdrag böra även i fortsättningen fastställas av lantbruksstyrelsen men anpassas så, att de täcka de löpande kostnaderna.

Läraren i trädgårdsekonomi bör ha till tjänsteäliggande att vid sidan av undervisningen förestå den trädgårdsekonomiska byrån. Byråns föreståndare bör alltså avlönas med statsmedel. Övrig personal bör avlönas genom inkomster av byråns verksamhet.

De båda trädgårdsekonomiska byråerna böra utrustas så, att var och en av dem kan åtaga sig 125 bokföringsuppdrag för år. För en dylik byrå erfordras ett rum åt föreståndaren och därutöver erforderliga utrymmen åt övrig personal. Skolorna böra utan kostnad för byrån tillhandahålla erforderliga kontorsutrymmen. För att en ny byrå skall komma till stånd bör statsbidrag utgå till dess utrustning med vissa kontorsinventarier.

Yttranden. Kommitténs förslag har tillstyrkts av *lantbruksstyrelsen* och *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund*. Däremot har *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* avstyrkt förslaget om inrättande av ytterligare en trädgårdsekonomisk byrå. Utskottet har därvid anfört, att ett betydligt större material än hittills måste ställas till förfogande för träd-

gårdsekonomiska beräkningar. Därvid borde emellertid de redan befintliga, av Sveriges lantbruksförbund och hushållningssällskapen bedrivna bokföringsbyråerna anlitas. Dessa hade tillgång till sakkunnig personal, vilket borde kunna göra det lättare att få fram riktiga beräkningar än vad som skulle bli valet, om en helt ny organisation skulle behöva byggas upp för ändamålet.

Fruktodlarskola.

Kommittén. Kommittén har i enlighet med sina direktiv undersökt behovet av ännu en fruktodlarskola utöver den, som enligt beslut vid 1946 års riksdag skall inrättas i Urshult. Rörande denna fråga har kommittén uttalat, att med inrättande av ytterligare en fruktodlarskola borde anstå, till dess den beslutade skolan i Urshult varit i verksamhet så lång tid, att man hunnit bilda sig en uppfattning om lämpligheten av denna skolform och intresset för denna. Frågan om utvidgad undervisning i fruktodling borde alltså upptagas till särskilt övervägande i framtiden. Därvid borde närmare undersökas, om det vore motiverat att upprätta ännu en fruktodlarskola eller om ytterligare en frukt- och bärödlingslinje med plantskoleskötsel inom trädgårdsskolornas system vore mer av behovet påkallad.

Kommittén har vidare ingått på vissa frågor rörande organisationen av fruktodlarskolan i Urshult. Rörande skolans uppgifter har kommittén framhållit att skolan, utöver vad som anförts i propositionen nr 114/1946, bör ha till uppgift att meddela kunskap om frukt- och bärödlingsgrunder åt personer, som äro sysselsatta i förvärvsmässigt bedrivna fruktodlingar.

Huvudkurs vid fruktodlarskola bör enligt kommittén förläggas till tiden 15 februari—15 december samt omfatta lägst 15 och högst 25 elever. Ny kurs bör anordnas varje år. Undervisningen bör omfatta 1 440 lektions-, demonstrations- och övningstimmar. Under tider, då praktiskt arbete ej ingår i undervisningen, bör denna genomsnittligt omfatta 6 timmar för dag eller 36 timmar för vecka. Då övningar pågå eller eleverna utföra praktiska uppgifter, bör undervisningen börja och sluta samtidigt med övriga arbeten i trädgården. Den genomsnittliga arbetstiden för hela kursen skulle på så sätt komma att uppgå till 40 timmar i veckan.

För att bestrida undervisningen böra anställas en föreståndare och en ämneslärare. Vid fastställandet av dessa befattningshavares undervisningskyldighet bör hänsyn tagas till skolans karaktär. Ämnesläraren bör ha samma undervisningskyldighet som ämneslärare vid trädgårdsskola, vilken ej förestår fackavdelning, d. v. s. minst 30 timmar för vecka.

Behovet av specialkurser kan ej anses bliva täckt enbart genom de kurser, som kunna komma att anordnas vid trädgårdsskolorna. Dyliga kurser böra därför även inläggas i fruktodlarskolans program. Därigenom skulle även dennas lokaler och resurser i övrigt kunna fullt utnyttjas.

För att biträda vid demonstrationer och övningar samt för att tjänstgöra som förman i skolträdgården bör även en instruktör anställas. Till avlö-

nande av denne bör statsbidrag utgå enligt de grunder, som kommittén föreslagit för instruktörer vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna.

Undervisningen vid fruktodlarskola bör ha till syfte att lära eleverna olika fruktodlingsarbetens utförande. De praktiska arbetena böra emellertid likasom vid trädgårdsskolorna ingå som ett organiserat led i undervisningen. Eleverna böra icke utföra andra arbeten än sådana, som ha värde för deras utbildning. Rena grov- och rutinarbeten böra följaktligen utföras av annan personal. Undervisningen bör bestå av lektioner, demonstrationer och övningar.

Sökande till fruktodlarskolas huvudkurs bör för att bliva antagen som ordinarie elev ha uppnått 18 års ålder samt ha minst ett års praktik i fruktodlingsföretag. Om sökandens praktik varit förlagd till kombinerat fruktodlings- och jordbruksföretag, bör två års praktik fordras.

Då fruktodlarskola icke kan påräkna inkomster av elevernas arbete, böra dessa betala för kost och logi samt erhålla stipendier i den ordning, som gäller för elever vid lantmannaskola.

Beträffande statsbidrag till avlöande av föreståndare och lärare vid fruktodlarskola bör i tillämpliga delar gälla vad kommittén föreslagit i fråga om föreståndare och lärare vid trädgårdsskola.

Statsbidrag till täckande av fruktodlarskolas driftkostnader bör utgå med ett fast årligt grundbidrag om 5 000 kronor och ett tilläggsbidrag å 1 krona för elev och lärodag.

Yttranden. *Lantbruksstyrelsen* har förklarat sig icke kunna dela kommitténs. Vidare förelåge ett omedelbart behov av ytterligare en fruktodlarskola, vore beroende av organisationen av trädgårdsskolorna. Styrelsen har i stället uttalat, att vid en till Mälardalen förlagd trädgårdsskola borde finnas, förutom en annan linje, en frukt- och bärodlinglinje med plantskoleskötens uppfattning, att frågan om inrättande av ytterligare en fruktodlarskola förlagd till Rånna i Skaraborgs län.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Skaraborgs län har erinrat om att sällskapet vid upprepade tillfällen deklarerat sitt stora intresse för skapandet av möjligheter till trädgårdsundervisning på sin egendom Rånna. För lämpligheten av Rånna såsom plats för en fruktodlarskola förelåge klara uttalanden från bland annat lantbruksstyrelsens sida. Enligt utskottets mening kunde tillkomsten av en sådan skola vara ett steg i den riktning, som dåvarande chefen för jordbruksdepartementet angivit i direktiven för kommittén. Även *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* har påpekat vikten av att en fruktodlarskola vid Rånna snarast skulle komma till stånd. Om förläggningen av en ytterligare fruktodlarskola har *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* uttalat, att det skulle vara lämpligare att placera en fruktodlingsskola i närheten av något fruktodlingsdistrikt inom de ur fruktodlingssynpunkt gynnsammaste delarna av landet än att placera den längre norrut. Under alla omständigheter kunde det ej vara förnuftigt att eventuellt förlägga en ytterligare fruktodlarskola ännu längre norr ut än den planerade skolan i Urshult.

Departementschefen.

Trädgårdsnäringen har under senare år ökat mycket kraftigt i betydelse och omfattning. Belysande för dess betydelse ur ekonomisk synpunkt är att, enligt en av kommittén återgiven beräkning, saluvärdet av trädgårdsnäringens produktion år 1943 uppgick till närmare 375 miljoner kronor eller ungefär 19 procent av värdet av den totala jordbruksproduktionen samma år. Expansionen inom näringen åskådliggöres exempelvis av att från år 1932 till år 1943, då den senaste trädgårdsinventeringen ägde rum, arealen för odling under glas i det närmaste fördubblats och av att enbart växthusarealen sistnämnda år var större än den sammanlagda växthus- och bänkgårdsarealen år 1937. Ehuru exakta siffror rörande utvecklingen under tiden därefter ej finnas tillgängliga, råder det intet tvivel om att en mycket kraftig ökning ägt rum även efter år 1943.

Den nu angivna utvecklingen, vilken ännu ej torde vara på långt när avslutad, har bland annat aktualiserat näringens utbildningsfrågor. En god yrkesutbildning är här av utomordentligt stor betydelse både för arbetare och för företagare och arbetsledare. Genom den kvantitativa expansion, som näringen undergått, har behovet av dylik utbildad arbetskraft blivit allt större. Samtidigt har produktionen vid de olika trädgårdsföretagen blivit alltmer specialiserad, vilket medfört krav på en specialisering även av yrkesutbildningen.

De förslag, som framlagts av 1946 års trädgårdsundervisningskommitté, syfta till att anpassa undervisningen ävensom forsknings- och försöksverksamheten på trädgårdsnäringens område efter de krav, som numera måste ställas på dem.

Vissa av förslagen förutsätta för sitt förverkligande omfattande och kostnadskrävande byggnadsarbeten. Särskilt gäller detta de förslag, som beröra trädgårdshögskolan samt statens trädgårdsförsök. Även i fråga om den lägre trädgårdsundervisningen har kommittén emellertid räknat med förhållandevis stora nybyggnader och ombyggnader.

Det synes av kända skäl icke möjligt att nu genomföra mer än en ringa del av det byggnadsprogram, som kommittén framlagt. Under sådana förhållanden kan det givetvis ifrågasättas om ej med behandlingen av kommitténs förslag i dess helhet borde få anstå, till dess läget på byggnadsmarknaden lättat något. Vid övervägandet av denna fråga har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att ett sådant uppskov icke är nödvändigt eller ens lämpligt. Beträffande de delar av förslagen, som måhända ha den största omedelbara praktiska betydelsen, nämligen lärlingsutbildningen och den lägre trädgårdsundervisningen, synes det nämligen möjligt att åstadkomma ej oväsentliga förbättringar utan alltför stora investeringar i byggnadsföretag och även i övrigt utan alltför stora kostnader för det allmänna. Med anordnandet av högskolemässig trädgårdsundervisning måste däremot enligt min åsikt, med hänsyn till de betydande investeringar ett genomförande av detta förslag skulle kräva, tills vidare anstå. Någon förflyttning av sta-

tens trädgårdsförsöks huvudstation torde under sådana förhållanden ej heller för närvarande böra övervägas. Denna huvudstation bör alltså tills vidare kvarligga i Alnarp. Däremot bör på grundval av kommitténs förslag verksamheten vid statens trädgårdsförsök kunna utvidgas något i avbidan på en mera fullständig utrustning av denna institution.

Efter denna redogörelse för min allmänna inställning till de förslag, som kommittén framlagt, torde jag få övergå till en närmare behandling av dessa.

Vad först gäller lärlingsutbildningen är det uppenbarligen, med hänsyn till den betydelse, som tillgången på utlärd arbetskraft har för trädgårdsnäringen, av vikt, att denna fråga löses på ett tillfredsställande sätt. Jag delar kommitténs uppfattning, att den praktiska lärlingsutbildningen i hudsak är en arbetsmarknadsfråga, vilken såvitt möjligt bör lösas av parterna utan statens ingripande. De åtgärder, som dessa, på sätt framgår av kommitténs betänkande, nu vidtagit för detta ändamål, synas därför böra hälsas med tillfredsställelse.

Av den uppfattning, åt vilken jag nu givit uttryck, följer, att statsmakterna enligt min mening i och för sig ej ha anledning att taga ställning till frågan om lärlingstidens längd. Spörsmålet får emellertid betydelse i detta sammanhang, därest genomgången lärlingsutbildning anses skola kvalificera till inträde i trädgårdsskola. Jag vill med anledning därav framhålla, att den tänkta lärlingstiden av fyra år enligt min åsikt är lämpligt avvägd, då man önskar att lärlingstiden skall giva en grundlig och allsidig praktisk yrkesutbildning.

Om det sålunda icke synes påkallat, att statsmakterna skola vidtaga några direkta åtgärder i fråga om den praktiska lärlingsutbildningen, torde förhållandet vara ett annat beträffande den teoretiska lärlingsutbildningen. Värdet av den praktiska lärlingsutbildningen kan nämligen enligt min mening ökas betydligt, om densamma på lämpligt sätt kombineras med teoretisk utbildning. Att öppna möjlighet härtill synes vara en uppgift för det allmänna. Jag finner det därför lämpligt, att statsmakterna skola medverka till anordnande av undervisningskurser för trädgårdslärlingar.

Beträffande formerna för dylika kurser samt kursernas innehåll och finansiering kan jag biträda vad kommittén föreslagit. Kurserna böra sålunda ingå som ett permanent led i de statliga och statsunderstödda trädgårdsskolornas undervisning. I den mån behov därav visar sig föreligga, böra dylika kurser vidare kunna anordnas vid statsunderstödda lärlings- och yrkesskolor ävensom vid andra lämpliga undervisningsanstalter. Man torde emellertid få räkna med att det i en del fall ej kommer att bliva möjligt för lärlingarna att genomgå lärlingskurser vid fast skola. Vederbörande bör då kunna förvärva motsvarande kunskapsmått genom studier per korrespondens, kompletterade med kortare muntliga instruktions- och repetitionskurser. Det synes mig emellertid icke nödvändigt att på sätt kommittén föreslagit binda den teoretiska undervisningen till vissa perioder av lärlingsutbildningen. Det väsentliga är att lärlingen bibringas ett önskvärt

mått av praktisk och teoretisk utbildning och såsom mera sekundärt framstår, när under lärlingstiden de teoretiska kunskaperna inhämtas.

Enligt kommitténs förslag skulle överstyrelsen för yrkesutbildning utgöra tillsynsmyndighet för den teoretiska lärlingsutbildningen i trädgårdsfacket. I avbidan på statsmakternas ställningstagande till frågan om ledningen av den statliga verksamheten för yrkesutbildning på jordbrukets område finner jag det emellertid icke lämpligt, att tillsynen över trädgårdsutbildningen nu skall överföras från lantbruksstyrelsen till annat organ. Lantbruksstyrelsen bör alltså, till dess beslut fattats i nämnda fråga, utgöra tillsynsmyndighet för ifrågakvarande teoretiska lärlingsutbildning.

Kommitténs förslag rörande undervisningen vid de teoretiska lärlingskurserna synes lämpligt avvägt. Det bör emellertid ankomma på lantbruksstyrelsen att närmare överväga denna fråga. På sätt överstyrelsen för yrkesutbildning framhållit, bör lantbruksstyrelsen därvid samråda med nämnda myndighet, särskilt såvitt gäller kurser, vilka skola anordnas vid statsunderstödda yrkes- och lärlingsskolor.

Kommitténs förslag i fråga om statsbidrag för anordnande av teoretiska lärlingskurser samt till deltagare i dylika kurser anser jag böra godtagas med allenast ett par jämkningar. Jag anser nämligen, att stipendium till deltagare i repetitions- och instruktionskurs bör utgå enligt samma grunder, som jag vid framläggande av förslag till ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen ämnar föreslå för deltagare i småbrukarkurs, nämligen med dels ett grundstipendium av tre kronor för dag, dels efter behovsprövning ett tilläggsstipendium av högst nio kronor för familjeförsörjare och fyra kronor för annan deltagare. Å andra sidan anser jag det icke lämpligt att, såsom kommittén föreslagit, bidrag med den del av resekostnaden, som överstiger 100 kronor för läsår, skall utgå till deltagare i trädgårdslärlingskurser vid fasta skolor. Dylika kurser skola nämligen i viss utsträckning förläggas till kommunala yrkesskolor, och lärlingar från en del andra yrkesområden, som undervisas vid dessa skolor, åtnjuta icke resekostnadsbidrag. Då dessutom trädgårdsnäringens huvudorganisationer i förut omförmälda överenskommelse om lärlingsavtal ha enat sig om att arbetsgivaren i skälig omfattning bör bidraga till kostnaderna för lärlingsundervisningen, synes i de fall, där resekostnaden skulle bliva alltför betungande, möjlighet föreligga att lösa denna fråga utan statens medverkan.

Undervisningen vid trädgårdsskolorna bör liksom hittills ha till uppgift att utbilda företagare och arbetsledare för näringen.

I yttrandena ha delade meningar kommit till uttryck beträffande kommitténs förslag, att denna utbildning skall omläggas så, att eleverna ej längre skola delta i grov- och rutinarbeten för skolans räkning. Ställningstagandet till denna fråga erbjuder även vissa svårigheter. Jag finner det å ena sidan klart, att kommitténs förslag innebär betydande fördelar. Det måste enligt min mening anses riktigt, att den grundläggande praktiska utbildningen såvitt möjligt skall ske genom praktiskt förvärvsarbete och att ut-

bildningen vid trädgårdsskolorna skall avse att giva den huvudsakligen teoretiska utbildning, kombinerad med demonstrationer och övningar m. m., vilken erfordras som påbyggnad av den praktiska yrkesfärdigheten. Såväl ur elevernas som ur det allmännas synpunkt synes det även vara fördelaktigt, om utbildningstiden vid trädgårdsskolorna kan förkortas. Härigenom minskas kostnaderna och givas samtidigt ökade möjligheter att utnyttja trädgårdsskolorna för kortare kurser av olika slag. Å andra sidan kan det måhända föreligga en viss risk för att lärlingarna i en del fall, särskilt i Norrland, komma att ha svårigheter att under lärlingstiden få en så allsidig praktisk utbildning, som förutsättes i betänkandet. Detta förhållande skulle tala för att det skulle vara av ett visst värde, om elevtiden vid trädgårdsskolorna delvis finge användas till att låta eleverna delta i grov- och rutinarbeten och denna tid på så sätt även i viss mån finge karaktären av en kompletterande lärlingsutbildning. Sistnämnda farhågor böra dock enligt min mening ej tillmätas avgörande betydelse, särskilt som lärlingsutbildningen ju avses skola ske på olika arbetsplatser. Att, såsom lantbruksstyrelsen ifrågasatt, bibehålla den hittillsvarande praktisk-teoretiska utbildningen vid sidan av den av kommittén föreslagna utbildningsformen synes vidare ej lämpligt bland annat med hänsyn till att den förra torde komma att visa sig mindre tilldragande för eleverna och även lätt kan komma att uppfattas såsom mindre kvalificerande. Jag ansluter mig därför till kommitténs ståndpunkt, att utbildningen vid trädgårdsskolorna bör omläggas så, att grov- och rutinarbetena skola utgå och utbildningen i fortsättningen komma att utgöras av lektioner, demonstrationer, arbetsövningar och exkursioner. Samtidigt bör utbildningen specialiseras. Vad arbetsövningarna angår, må anmärkas, att dessa böra organiseras som ett led i undervisningen och icke under hänsynstagande till behovet av arbetskraft i trädgårdens handelsrörelse. Skolorna böra följaktligen icke längre kunna räkna med att få någon egentlig inkomst av elevernas arbete. Detta motiverar vissa ändringar såväl i grunderna för statsbidrag till trädgårdsskolor som i bestämmelserna om stipendier till elever m. m. Till dessa frågor torde jag få återkomma senare.

Bortfalla grov- och rutinarbetena bör kurstiden, även om den teoretiska utbildningen utvidgas, kunna förkortas ej oväsentligt. Kommittén har även föreslagit en förkortning med drygt åtta månader. Enligt dess förslag skall nämligen huvudkurs börja den 1 november och sluta i senare delen av februari andra året efter det, då kursen började. Varje huvudkurs skulle då omfatta 2 160 lektions-, demonstrations-, övnings- och exkursionstimmar, vilket innebär en betydande ökning i förhållande till antalet timmar i nu gällande undervisningsplaner.

Förslaget om kurstidens längd betyder bland annat, att dubbla kurser skulle pågå vid trädgårdsskolorna under närmare fyra månader varje år. För att förslaget skall kunna genomföras kräves, att skolornas utrymmen såväl i fråga om undervisningssalar som i fråga om bostäder åt elever m. m. dimensioneras efter behovet under de tider av året, då dubbla kurser pågå.

Kommittén har emellertid räknat med att under övriga tider av året de lärarkrafter och de utrymmen, som ej äro upptagna av huvudkurser, skulle komma att tagas i anspråk för teoretiska lärlingskurser samt för kortare specialkurser av olika slag.

Såsom redan nämnts, delar jag kommitténs uppfattning, att det med den omläggning av själva utbildningen, som nu förordats, bör bliva möjligt att avsevärt förkorta den nuvarande kurstiden. I ett yttrande har gjorts gällande att kurstiden borde kunna nedskäras ända till ett år. Därvid har även pekats på de fördelar en dylik förkortning skulle innebära bland annat genom att lokalbehovet skulle minska, eftersom olika kurser då ej skulle pågå samtidigt. För min del finner jag emellertid kommitténs förslag till undervisningsplan i huvudsak väl avvägt. Att bedriva utbildningen enligt denna plan så intensivt, att hela detta program skulle kunna medhinnas på ett år, synes ej möjligt. Ej heller kan jag förorda, att undervisningsprogrammet skall beskäras i någon nämnvärd grad. Därigenom skulle enligt min mening värdet av den föreslagna omläggningen allvarligt äventyras. Det förtjänar även påpekas, att det, om kurstiden skulle bestämmas till allenast ett år och skollokalerna, inbegripet elevbostäder, skulle anpassas därefter, icke skulle bliva möjligt att jämte dessa huvudkurser anordna sådana teoretiska lärlingskurser och kortare specialkurser, som kommittén föreslagit och som enligt min mening komma att fylla ett verkligt behov.

Jag kan alltså godtaga kommitténs förslag i fråga om kurstidens längd och undervisningens bedrivande. Förslaget bör emellertid i dessa delar allenast betraktas som en norm, från vilken avvikelser böra kunna ske, i den mån så finnes påkallat. Detsamma gäller förslaget om den tid, då huvudkurs skall börja.

I princip kan jag även godtaga vad kommittén anfört angående elevantalet vid huvudkurs. Jag vill emellertid understryka, att undantag från det stadgade minimiantalet i vissa fall torde komma att visa sig nödvändiga. Särskilt gäller detta trädgårdsskolan i Söråker, där det, såsom i det följande skall beröras, redan av utrymmesskäl tills vidare icke torde bliva möjligt att årligen antaga detta minimiantal elever.

Mot kommitténs förslag angående uppdelningen av huvudkurserna på olika linjer har jag intet att erinra. Att, såsom i ett par yttranden ifrågasatts, inrätta en allmän linje även för andra delar av landet än Norrland, synes icke erforderligt.

Vad angår frågan om de anstalter, vid vilka den statliga eller statsunderstödda trädgårdsskoleundervisningen i fortsättningen skall bedrivas, finner jag i likhet med såväl kommittén som remissinstanserna det lämpligt att trädgårdsskolan vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut även som Norrlands trädgårdsskola i Söråker skola bibehållas. Vid Alnarp böra årligen anordnas två huvudkurser, därav en med inriktning på frukt- och bärödling med plantskoleskötsel samt en enligt växthus- och bänkodlings-

linjen. Kursen vid Söråker torde böra utgöras av en allmän linje, anpassad efter norrländska förhållanden.

Delade meningar ha i yttrandena kommit till uttryck rörande spörsmålen om förläggningen av den skola, som nu bedrivs av lantbruksakademien vid Experimentalfältet, och om bibehållande av Adelsnäs trädgårdsskola såsom statsunderstödd skola. Vad den förra frågan angår, synes det med hänsyn till den omfattning, som trädgårdsodlingen har i Mälardalen, uppenbart, att en trädgårdsskola bör upprätthållas inom detta område. Denna skola bör vara så organiserad, att två huvudkurser enligt olika linjer kunna bedrivas samtidigt. Den ena kursen bör på grund av den omfattning kulturerna under glas ha i detta område vara inriktad på växthus- och bänkodling. Den andra bör vara inriktad på trädgårdsanläggning. Att finna en lämplig förläggningsplats för denna trädgårdsskola erbjuder emellertid betydande svårigheter. Skolan bör om möjligt ligga förhållandevis centralt. Samtidigt böra byggnadskostnaderna ej bliva alltför stora eller alltför värdefull mark tagas i anspråk. Att förlägga skolan eller del av denna till Bergianska trädgården anser jag i likhet med kommittén icke böra ifrågakomma med hänsyn särskilt till de stora kapitalinvesteringar, som en dylik förflyttning skulle kräva. Mot kommitténs förslag, att man i stället skulle räkna med att ha skolan kvar på sin nuvarande plats under en förhållandevis lång tid, talar åter enligt min uppfattning den i flera remissyttranden kraftigt understrukna synpunkten, att det med hänsyn till de anspråk på mark för byggnadsändamål, som torde komma att uppställas i framtiden, icke kan vara lämpligt att för någon längre tid binda användningen av ifrågavarande område för trädgårdsskoleändamål. Jag anser därför den på längre sikt lämpligaste lösningen vara, att den trädgårdsskola, som erfordras bland annat för Mälardalens behov, lägges på annat ställe än Experimentalfältet. Av de alternativ, som kommittén i detta sammanhang diskuterat, synes särskilt tanken på att förlägga en trädgårdsskola till Svartsjö förtjäna närmare övervägas. Enligt vad jag inhämtat av chefen för inrikesdepartementet torde man kunna räkna med att tvångsarbetsanstalten å Svartsjö skall nedläggas inom en relativt nära framtid och att byggnaderna där sålunda skola bliva disponibla. Då den till anstalten hörande jorden, enligt vad kommittén framhållit, är synnerligen lämplig för trädgårdsändamål och byggnaderna även med fördel kunna användas för en trädgårdsskolas räkning, skulle i så fall möjlighet finnas att för relativt låga kostnader anordna en trädgårdsskola på en ur flera synpunkter lämplig plats. Det kan emellertid nu icke med säkerhet förutses, när en sådan förflyttning kan bliva möjlig. Det synes därför önskvärt att lantbruksakademiens trädgårdsskola på Experimentalfältet tills vidare skall bibehållas som statsunderstödd trädgårdsskola på sin nuvarande plats. Enligt vad jag under hand inhämtat är lantbruksakademien även villig att fortfarande driva denna skola på de villkor i fråga om statsbidrag till driften m. m., som jag skall angiva i det följande.

Därest huvudkurser anordnas i den utsträckning, som jag i det föregående förordat, torde det aktuella behovet av skolanläggningar få anses fyllt.

Jag finner det under sådana förhållanden icke erforderligt, att statsunderstöd i fortsättningen skall utgå till Adelsnäs trädgårdsskola. Statsbidrag bör dock lämnas enligt nu gällande grunder för de huvudkurser, som nu pågå där.

Av samma skäl torde ej heller för närvarande böra övervägas att inrätta en statsunderstödd trädgårdsskola i västra Sverige. Skulle det visa sig behövt att öka utbildningsmöjligheterna, torde emellertid, med hänsyn till den betydelse som trädgårdsodlingen har i västra Sverige, detta i första hand böra ske så, att en ny trädgårdsskola inrättas på lämplig plats i Väst-sverige.

I likhet med kommittén anser jag, att någon ändring i de statsunderstödda trädgårdsskolornas ställning ej nu bör övervägas. Beträffande Norrlands trädgårdsskola vill jag erinra om att det beslut, som vid 1948 års riksdag fattades angående denna skola, innebar, att skolan skulle drivas som statsunderstödd trädgårdsskola med landstinget i Västernorrlands län som huvudman. Vad vidare gäller lantbruksakademiens trädgårdsskola, har jag nyss framhållit, att anordningen med en av akademien driven statsunderstödd trädgårdsskola på Experimentalfältet bör anses som ett provisorium i avbidan på att en lämpligare plats för en trädgårdsskola i Stockholms-trakten blir disponibel. Med hänsyn härtill och då den nuvarande anordningen med akademien såsom huvudman för skolan ej medfört några olägenheter för det allmänna, synes anledning ej heller här finnas att nu ifrågasätta någon ändring i huvudmannaskapet.

I motsats till kommittén finner jag det ej påkallat, att särskilda bestämmelser skola meddelas i fråga om sammansättningen av styrelsen för statsunderstödd trädgårdsskola. Beträffande Norrlands trädgårdsskola har frågan om styrelsens sammansättning reglerats i det av Kungl. Maj:t godkända avtal, genom vilket landstinget åtagit sig huvudmannaskapet för skolan. Detta avtal innebär att Kungl. Maj:t genom lantbruksstyrelsen äger utse en ledamot, tillika ordförande, i skolans styrelse jämte en suppleant för denne. Någon ändring härvidlag torde ej nu böra övervägas. Ej heller synes anledning föreligga att utfärda föreskrifter i fråga om styrelsen för lantbruksakademiens trädgårdsskola.

Såsom tillsynsmyndighet för lägre trädgårdsundervisning torde, i avbidan på det slutliga ställningstagandet till frågan om den centrala organisationen av lantbruksundervisningen, lantbruksstyrelsen såsom hittills böra fungera.

I fråga om lärarpersonalen delar jag kommitténs uppfattning, att föreståndare för trädgårdsskola liksom hittills bör ha till åliggande att jämte undervisningen förestå skolträdgården och dennas handelsrörelse. Om det i något fall skulle befinnas lämpligt att ordna den ekonomiska förvaltningen på annat sätt bör dock skolans huvudman ha möjlighet därtill. Ämneslärare och extra ordinarie ämneslärare böra i regel ha att svara för fackavdelning inom trädgården. Den lärare, vars huvudämne är trädgårdsekonomi, bör i stället för fackavdelning förestå trädgårdsekonomisk byrå.

Lärare, som icke förestår fackavdelning, bör åläggas mer omfattande undervisning. Kommitténs förslag i fråga om omfattningen av föreståndares, ämneslärares och extra ordinarie ämneslärares undervisningsskyldighet synes likaså lämpligt avvägt. Jag anser sålunda undervisningsskyldigheten böra bestämmas för föreståndare till minst 12, för ämneslärare med fackavdelning till minst 20 och för ämneslärare utan fackavdelning till minst 30 timmar i veckan. Med anledning av vad som i vissa yttranden anförts om att en dylik undervisningsskyldighet skulle bli alltför betungande, vill jag erinra om att det angivna timantalet avser icke blott lektioner på lärorummet utan även demonstrationer, övningar och exkursioner.

I avbidan på den reglering av avlönings- och anställningsförhållandena för lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna, varom utredning för närvarande pågår inom finansdepartementet, torde kommitténs förslag till reglering av semesterförhållandena för föreståndare och lärare vid de statsunderstödda skolorna icke nu böra upptagas till avgörande.

För behörighet till befattning som föreståndare eller ämneslärare vid trädgårdsskola skulle enligt kommitténs förslag fordras, att vederbörande genomgått trädgårdshögskola. Jag har redan förklarat, att enligt min mening, i avvaktan bland annat på att situationen på byggnadsmarknaden skall lättas, frågan om inrättande av en trädgårdshögskola tills vidare bör uppskjutas. Det synes emellertid önskvärt att garantier skapas för att trädgårdsskolorna skola erhålla kompetenta befattningshavare. I enlighet härmed anser jag, att tills vidare såsom villkor för att sökande skall kunna antagas som föreståndare eller ämneslärare vid trädgårdsundervisningsanstalt bör uppställas, att sökanden utexaminerats från den högre trädgårdskursen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut. Efter lantbruksstyrelsens prövning bör dock kunna godtagas även examen från högre trädgårdsundervisningsanstalt i utlandet eller på annat sätt styrkt saklig kompetens. I övrigt böra för här ifrågasvarande befattningshavare uppställas samma kompetenskrav som de, vilka gälla för föreståndare och ämneslärare vid lantbruksundervisningsanstalt.

Någon ändring i lönegradsplaceringen för föreståndaren för trädgårdsavdelningen, föreståndaren för driftsekonomiska byrån samt ämneslärarna inom trädgårdsavdelningen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut bör nu ej övervägas med hänsyn till att, som nedan nämnes, denna lärarpersonal tills vidare bör ha att som tjänsteåliggande bestrida viss undervisning även vid högre trädgårdskursen.

Vad angår antalet ämneslärare och extra ordinarie ämneslärare vid trädgårdsskolorna kan jag godtaga kommitténs förslag med den ändringen, att vid Norrlands trädgårdsskola statsbidrag åtminstone tills vidare torde böra utgå även för avlönande av en extra ordinarie ämneslärare.

En viktig nyhet utgör förslaget om statsbidrag till avlönande av särskilda instruktörer. Rörande detta förslag vill jag för min del framhålla, att det, särskilt vid demonstrationer och övningar, uppenbarligen är till gagn för undervisningen, om lärarna kunna biträdas av väl utbildade och erfarna

instruktörer. Omläggas undervisningen så, att eleverna ej längre skola selsättas med grov- och rutinarbeten, synes det likaså i och för sig riktigt, att skolorna ej skola belastas med kostnader för den handledning vid undervisningen, som kan komma att lämnas av förmän och annan för trädgårdsdriften avsedd personal. Innan undervisningen enligt de nya linjerna kommit igång, erbjuder det emellertid mycket stora svårigheter att uppskatta omfattningen av den handledning, som kan erfordras härvidlag. Därest med förslaget skulle avses nyanställande av instruktörspersonal, måste även detta i nuvarande läge ingiva betänkligheter. Jag kan därför icke för närvarande biträda detta förslag. Med hänsyn till att instruktörerna avsetts skola fullgöra även viss undervisningsskyldighet böra emellertid möjligheterna att erhålla statsbidrag till avlönande av speciallärare ökas.

I likhet med kommittén anser jag det icke behöfligt att bibehålla systemet med extra elever vid trädgårdsskola. Ifråga om förutsättningarna för antagande till ordinarie elev vid trädgårdsskolas huvudkurs kan jag likaså i huvudsak godtaga kommitténs förslag. Dock bör enligt min mening minimiåldern utan olägenhet kunna sänkas till 20 år. Vidare ansluter jag mig till den uppfattning, som Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott uttalat i fråga om kravet på teoretisk förutbildning.

Kommittén har ifrågasatt viss ändring av bestämmelserna om statsbidrag till byggnader vid trädgårdsskola, innebärande att statsbidrag skulle kunna utgå för uppförande av växthus och vissa andra ekonomilokaler. Därest den av mig förut förordade omorganisationen av den statsunderstödda trädgårdsskoleverksamheten genomföres, kommer emellertid åtminstone tills vidare den enda skola, där frågan om statsbidrag till byggnader kan bli aktuell, att vara lantbruksakademiens trädgårdsskola. Då frågan om den framtida förläggningen av denna skola lämnats öppen, torde emellertid lämpligheten av att lämna statsbidrag till uppförande av växthus och andra ekonomilokaler å skolans nuvarande förläggningsplats böra prövas från fall till fall. Jag anser därför någon ändring på denna punkt för närvarande icke påkallad.

Kommitténs förslag rörande grunderna för statsbidrag till driftkostnader anser jag böra godtagas.

Vad angår kommitténs förslag om trädgårdsbokföringens ordnande, vill jag framhålla, att en rationellt upplagd bokföring är av stor betydelse för trädgårdsnäringen särskilt med hänsyn till att först därigenom öppnas möjlighet till effektiva driftsanalyser. Den driftsekonomiska byrå, som under ett antal år varit i verksamhet inom Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, har också från trädgårdsodlarnas sida mötts med sådant intresse, att byrån med nuvarande organisation icke kan mottaga alla bokföringsuppdrag, som erbjudas den. En utvidgning av verksamheten är därför av behovet påkallad. Möjlighet härtill synes enklast kunna skapas på så sätt, att byrån medgives rätt att använda inflytande arvoden för att bestrida avlöningskostnader åt annan personal än föreståndaren ävensom

för att gälda byråns omkostnader. Från kostnaderna för erforderliga lokaler (inbegrivet värme och lyse) torde dock böra bortses i detta sammanhang. Lämnas ett dylikt medgivande böra givetvis i institutets stat medel ej vidare beräknas för avlönande av annan personal än föreståndaren, eller för täckande av omkostnader för annat än värme och lyse. Institutsstyrelsen torde böra beakta detta spörsmål vid uppgörande av statförslagen för budgetåret 1950/51, så att en sådan anordning kan genomföras från och med nämnda budgetår. I detta sammanhang må anmärkas, att byrån i fortsättningen torde böra benämnas trädgårdsekonomisk byrå.

I likhet med kommittén anser jag det vidare önskvärt, att en trädgårdsekonomisk byrå skall upprättas även vid lantbruksakademiens trädgårdsskola. Den kontakt med trädgårdsnäringsens ekonomiska problem, som därigenom erhålles, torde nämligen avsevärt öka möjligheterna att lämna en god utbildning i trädgårdsekonomi. Läraren i trädgårdsekonomi bör, såsom förut nämnts, utan särskild ersättning förestå denna byrå och leda arbetet å densamma. Till anskaffande av erforderliga kontorsinventarier å byrån torde, såsom kommittén föreslagit, statsbidrag böra utgå. Jag finner det dock tillräckligt, om detta bidrag bestämmes till 50 procent av anskaffningskostnaden. I övrigt bör statsbidrag ej utgå för byråns drift. Att lantbruksstyrelsen skulle fastställa avgifterna för utförda uppdrag finner jag icke erforderligt.

Vad till slut angår de av kommittén berörda frågorna om fruktodlarskolor finner jag i likhet med kommittén det icke påkallat, att man, innan den enda hittills beslutade statsunderstödda fruktodlarskolan kommit till stånd, tager ställning till frågan om inrättande av ytterligare någon dylik skola. Jag är sålunda icke för närvarande beredd att förorda, att medel skola anvisas för upprättande av ännu en fruktodlarskola. Vad kommittén föreslagit i fråga om organisationen av den planerade fruktodlarskolan i Urshult samt om undervisning och inträdesfordringar vid denna, föranleder ingen erinran från min sida. Likaså kan jag godtaga vad kommittén uttalat om stipendier till eleverna samt om statsbidrag till avlönande av föreståndare och lärare ävensom till täckande av skolans driftkostnader med den ändringen, att statsbidrag ej bör utgå till avlönande av särskild instruktör. Beträffande skälen härför torde jag få hänvisa till vad jag tidigare anfört vid behandlingen av kommitténs förslag om statsbidrag till avlönande av instruktörer vid statsunderstödda trädgårdsskolor.

Då fruktodlarskolan vid Urshult icke kan beräknas komma att börja sin verksamhet under budgetåret 1949/50 torde någon medelsanvisning för skolan icke erfordras för sagda budgetår.

Kommittén har för genomförande av sitt förslag till omorganisation av den lägre trädgårdsundervisningen som förut anförts framlagt ett omfattande byggnadsprogram. I nuvarande läge torde det icke vara möjligt att förverkliga detta. Beträffande de byggnadsarbeten, som föreslagits för lant-

bruksakademiens trädgårdsskola, tillkommer dessutom den omständigheten, att det med hänsyn till osäkerheten om den tid, under vilken skolan kan komma att kvarligga vid Experimentalfältet, icke synes lämpligt att i byggnadsarbeten för skolans räkning investera belopp av den storleksordning, som kommittén förutsatt. Jag har därför övervägt möjligheterna att tillgodose de mest trängande behoven genom utförande allenast av mindre omfattande byggnadsarbeten. Detta synes kunna ske i viss mån efter de linjer, som angåvos i en av dåvarande statssekreteraren B. Näsgård år 1945 verkställd utredning angående omorganisation av den lägre trädgårdsundervisningen. Enär statens jordbruksförsök i enlighet med riksdagens beslut år 1948 från och med ingången av budgetåret 1949/50 skola flytta från sina nuvarande lokaler vid Experimentalfältet till Ultuna, bliva nämligen dessa lokaler disponibla. De synas då med fördel kunna användas för att skapa ökade utrymmen åt trädgårdsskolan. I den huvudbyggnad som nu disponeras av statens jordbruksförsök (den s. k. zoologiska institutionen) kunna efter smärre ändringar erhållas två lärosalar, ritsal, laboratorium, lärarrum m. m. Den andra av statens jordbruksförsök disponerade byggnaden (den s. k. botaniska institutionen) kan omändras till elevhem med plats för 22 elever. Av de staten tillhöriga villor vid Experimentalfältet, som bebos av befattningshavare vid statens jordbruksförsök och som torde bliva disponibla i samband med dessa befattningshavares flyttning till Uppsala, torde en böra omändras till elevbostad med plats för omkring 20 elever och en till lärarbostad jämte lokaler för trädgårdsekonomisk byrå. Slutligen bör den akademien tillhöriga byggnad, vari för närvarande inrymmas lektionssalar, matsal och kök, utvidgas så, att en matsal samt en samlings- och konferenssal erhållas. Genom dessa ändringsarbeten skulle det oundgängliga lokalbehovet för ett genomförande av den av mig förordade omorganisationen bliva täckt.

Av ifrågavarande byggnadsarbeten torde de, som avse staten tillhöriga byggnader, böra utföras på statsverkets bekostnad. Kostnaderna beräknas uppgå till 145 000 kronor. Byggnaderna böra, i den mån så ej redan skett, överföras till statens allmänna fastighetsfond och av byggnadsstyrelsen upplåtas till akademien. Samtidigt bör akademien från anslag å riksstaten beredas ersättning för hyresbeloppet. Kostnaden för underhåll av byggnaderna bör bestridas av byggnadsstyrelsen över fastighetsfondens stat.

Med den sålunda tillskapade ordningen erhåller lantbruksakademiens trädgårdsskola bostäder åt föreståndare jämte tre ämneslärare. Emellertid har skolan författningsenligt skyldighet att sörja för bostäder åt samtliga lärare. Detta kan för den fjärde ämnesläraren icke ske på annat sätt än att denne får beredas bostad utom skolan, eftersom skolan icke kan få disponera någon ytterligare staten tillhörig byggnad på platsen och uppförande av en ny bostadsbyggnad icke bör komma i fråga. Det synes därför rimligt, att skolan av statsmedel erhåller ersättning med tre fjärdedelar av den hyra, som skolan har att utgiva för den fjärde lärarens bostad. För ändamålet torde ett belopp av högst 2 000 kronor för år vara erforderligt.

För ombyggnaden av akademiens skolbyggnad bör statsbidrag utgå enligt gällande grunder, d. v. s. med tre fjärdedelar av byggnadskostnaden. Denna beräknas belöpa sig till 70 000 kronor, varav alltså med statsmedel böra bestridas 52 500 kronor.

Lantbruksakademien har i sitt yttrande framhållit, att om skolan skulle kvarbliva vid Experimentalfältet, borde en uppgörelse ske mellan staten och akademien rörande de ersättningar, som borde utgå till akademien, därest skolan skulle nedläggas. Bland annat har akademien härvid avsett, att akademien borde beredas gottgörelse för de investeringar, som akademien gjort för uppförande av nya växthus. Med hänsyn till ovissheten om den tid, varunder skolan kan komma att kvarligga vid Experimentalfältet, är det enligt min mening icke lämpligt, att man redan nu skall taga ställning till frågan om den ersättning, som kan böra utgå till akademien, därest den mark, som nu är upplåten till trädgårdsskolan, skulle komma att tagas i anspråk för annat ändamål eller skolan eljest skulle komma att upphöra såsom statsunderstödd trädgårdsskola. Jag vill emellertid här framhålla, att det enligt min mening är rimligt, att staten skall ersätta akademien för de utgifter, som akademien kan ha haft för byggnader för skolverksamheten och för vilka akademien med hänsyn till den tid, varunder de brukats, icke kan anses ha erhållit täckning genom inkomster av trädgårdsrörelsen eller eljest. Likaså förutsätter jag att, därest flyttning skulle bli aktuell, beslut härom skall fattas i så god tid, att akademien hinner vidtaga erforderliga åtgärder för omläggning eller nedläggande av trädgårdsverksamheten. I samband med att statens jordbruksförsök flyttas till Uppsala, bör den mark, som nu disponeras för försöksverksamheten och som tidigare varit upplåten till akademien, ånyo få disponeras av denna.

På grund av ovissheten om den tid, varunder lantbruksakademien kan få disponera de till förfogande ställda byggnaderna, bör till akademien utgå viss ersättning för anskaffande av inventarier för skolanläggningen jämte den trädgårdsekonomiska byrån. Kostnaderna för dessa inventarier jämte erforderliga kontorsinventarier för den trädgårdsekonomiska byrån ha beräknats till i runt tal 60 000 kronor, varav med statsmedel böra bestridas hälften eller 30 000 kronor.

De totala engångskostnaderna för statsverket i samband med upprustningen av lantbruksakademiens trädgårdsskola belöpa sig alltså till 227 500 kronor, varav 145 000 kronor komma på iordningställande av staten tillhöriga byggnader, 52 500 kronor i statsbidrag till ombyggnad av lantbruksakademiens skolbyggnad m. m. och 30 000 kronor som bidrag till anskaffande av vissa inventarier.

Vad härefter angår Norrlands trädgårdsskola, åsyftar det byggnadsprogram, som kommittén framlagt, att skapa möjlighet att i denna skola mottaga ett betydligt större antal elever än som för närvarande är möjligt. Enligt vad som under hand uppgivits från skolans styrelse, kan det emellertid antagas, att i vart fall under de närmaste åren antalet inträdessökande icke kommer att bli så stort, att någon dylik utvidgning är oundgängligen erforderlig. Med hänsyn härtill torde det vara möjligt att utan större olä-

genheter tills vidare avstå från den planerade utvidgningen. Som en allvarlig brist i det nuvarande lokalbeståndet måste emellertid betecknas att inga som helst samlings- eller dagrum för eleverna finnas. Ett samlingsrum för eleverna kan dock provisoriskt anordnas genom inredande av en del av vinden å den nuvarande elevbostaden. Kostnaden härför har beräknats till högst 11 000 kronor. Detta belopp torde böra anvisas.

Därjämte bör det anslag å 60 000 kronor, vilket år 1948 beviljades för vissa oundgängliga reparationsarbeten i samband med att Västernorrlands läns landsting övertog skolan, men spärrats, frigivas. Detta belopp torde med nuvarande prisläge böra uppräknas till 65 000 kronor, varför ytterligare ett anslag å 5 000 kronor erfordras.

Vad slutligen angår Alnarps trädgårdsskola, torde, såsom kommittén framhållit, erforderliga utrymmen för undervisningen kunna ordnas genom allenast ändring i befintliga lokaler. Härjämte böra emellertid elevbostäderna kompletteras, så att samtliga elever kunna hysas i internat. Jag vill erinra om att redan 1947 års riksdag beviljade ett anslag på 295 000 kronor för uppförande av en elevbostad för handelsträdgårdsmästarkursen jämte för inredning 15 000 kronor. Dispositionen av beloppen spärrades emellertid genom beslut av Kungl. Maj:t den 18 juli 1947. Kommittén har förutsatt, att denna byggnad skulle uppföras och utökas med åtta dubbelrum för en kostnad av 65 000 kronor. Detta förslag kan jag biträda liksom förslaget att vidtaga viss ombyggnad av det s. k. slottet jämte inredningsarbeten och att anskaffa erforderlig utrustning. Kostnaden härför skulle — utöver de år 1947 beviljade beloppen — med hänsyn även till förändringarna i prisläget belöpa sig till sammanlagt 149 000 kronor.

Övriga av kommittén i detta sammanhang föreslagna byggnadsarbeten, avseende Alnarps trädgårdsskola, kan jag däremot icke nu förorda.

B. Den högre trädgårdsundervisningen.

Kommittén. Kommittén anser, att vissa brister vidlåda den nuvarande högre trädgårdsundervisningen. För avhjälpande av dessa brister föreslås, att en särskild trädgårdshögskola skall inrättas. Denna trädgårdshögskola bör ha till uppgift att meddela på vetenskaplig grund vilande undervisning i syfte att utbilda olika befattningshavare och enskilda företagare inom näringen. Därjämte bör vid trädgårdshögskolan vetenskapligt arbete bedrivas och vetenskapsmän utbildas. Beträffande trädgårdshögskolans förläggning har kommittén prövat fyra alternativ, nämligen dels att trädgårdshögskolan skall utgöra en särskild linje vid lantbrukshögskolan, dels att den skall utgöra en till Bergianska trädgården i Stockholm knuten fristående institution, dels att den skall förläggas till Göteborg och dels slutligen att den skall ligga kvar i Alnarp. Vid valet mellan dessa har kommittén stannat för att förorda Alnarpsalternativet.

Kommittén har räknat med att minst 15 elever årligen skola intagas vid trädgårdshögskolan.

Undervisningen vid trädgårdshögskolan föreslås skola vara treårig samt uppdelad på två linjer, nämligen en odlingsteknisk linje och en trädgårdsarkitektlinje. I de egentliga fackämnena bör undervisningen åsyfta att bibringa de studerande vetenskaplig skolning. I övriga ämnen bör avses att meddela sådana insikter, som erfordras för undervisningen i de egentliga fackämnena eller för de studerandes framtida verksamhet som företagare eller tjänstemän inom trädgårdsnäringen.

Vid trädgårdshögskolan böra kunna avläggas hortonomexamen respektive trädgårdsarkitektexamen ävensom hortonomie licentiatexamen. Möjlighet bör även beredas den, som så önskar, att vid trädgårdshögskolan utgiva och offentligen försvara doktorsavhandling.

Undervisningen bör enligt kommittén bestridas av professorer, laboratorer, biträdande lärare, speciallärare, förste assistenter och docenter.

I betänkandet föreslås, att följande lärartjänster skola finnas vid trädgårdshögskolan:

- 1 professor i trädgårdsodling,
- 1 » » trädgårdsbotanik (växtsystematik och ärftlighetslära),
- 1 » » trädgårdsanläggning (trädgårdsarkitektur),
- 1 » » trädgårdsekonomi (trädgårdsnäringens driftsekonomi med trädgårdsbokföring),
- 1 laboratorstjänst i kemi med geologi och marklära,
- 2 biträdande-läroarbefattningar i trädgårdsodling,
- 1 förste-assistentbefattning i trädgårdsbotanik,
- 1 » » » trädgårdsanläggning,
- 1 » » » trädgårdsekonomi,
- 1 » » » kemi med geologi och marklära,
- 1 amanuens i trädgårdsodling.

Härjämte erfordras viss trädgårdspersonal, teknisk personal och kontorspersonal.

Slutligen föreslås att två docentstipendier skola inrättas för huvudsakligen forskningsändamål.

Yttranden. Behovet av att den högre trädgårdsundervisningen skall förstärkas har allmänt vitsordats i yttrandena. I regel har även i yttrandena tillstyrkts, att denna förstärkning, såsom kommittén föreslagit, skall ske i form av inrättande av en trädgårdshögskola. *Överstyrelsen för de tekniska högskolorna* har dock med hänsyn till det låga antal elever som beräknats komma att finnas vid en sådan högskola funnit tiden icke vara inne att inrätta en dylik högskola. Liknande synpunkter ha anförts av *statskontoret*. Detta ämbetsverk har förordat att den högre trädgårdsundervisningen tills vidare skulle organiseras som en särskild linje vid lantbrukshögskolan. Sistnämnda uppfattning har även uttalats av *lantbruksakademien* och *Föreningen Sveriges stadsträdgårdsmästare*.

Skarborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har med hänvisning till det rådande ekonomiska läget ifrågasatt, om icke saken borde ställas något på framtiden och det föreliggande behovet av förbättrad utbildning tills vidare tillgodoses genom att det nuvarande trädgårdsinstitutet vid

Alnarp gåves ökade ekonomiska resurser. Utskottet har även framhållit, att man borde undersöka, om icke den högre trädgårdsundervisningen lämpligen kunde samordnas med annan högskoleutbildning på jordbruksområdet.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har anfört att kommitténs förslag till trädgårdshögskola icke kunde anses motsvara de krav, som numera rimligen borde ställas på en sådan högskola. Den högre trädgårdsundervisningens problem borde lösas efter andra linjer. En möjlighet vore därvid att söka anknytning till Lunds universitet, en annan att förlägga undervisningen i de grundläggande ämnena till lantbrukshögskolan och i fackämnena till Alnarp.

Vad angår förläggningsfrågan ha delade meningar framkommit i de yttranden, där förslaget om inrättande av en särskild trädgårdshögskola i princip tillstyrkts. En förläggning till Bergianska trädgården har förordats av bland andra *lantbruksstyrelsen*, *vetenskapsakademien*, *Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter*, *Stockholms trädgårdsanläggareförenings utbildningskommitté*, *Sveriges trädgårdsanläggningsförbund* och *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund*. Härvid har bland annat framhållits att i Stockholm funnes goda möjligheter till organiserat samarbete med andra vetenskapliga institutioner. Sådana möjligheter komme däremot, om trädgårdshögskolan förlades till Alnarp, att praktiskt taget helt saknas för trädgårdsarkitektlinjen. För en förläggning till Stockholm har vidare åberopats bland annat att det vore av värde att redan under studietiden få till stånd ett samarbete mellan trädgårdsarkitekter och byggnadsarkitekter.

En förläggning till Alnarp har å andra sidan förordats av bland andra *styrelsen för Alnarpsinstitutet*, *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, *Centralorganisationen för examinerade trädgårdsmästare*, *Föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter*, *Sveriges hortonomförbund* och *Föreningen Sveriges kyrkogårdsföreståndare*. Av de skäl, som åberopats för detta alternativ utöver de av kommittén anförda, kan nämnas att Sveriges hortonomförbund framhållit, att det gynnsamma geografiska läget öppnade möjligheter till grundliga studier framför allt ur botanisk men även ur odlingsteknisk synpunkt. Sådana möjligheter funnes däremot ej i samma utsträckning i Mellansverige.

I åtskilliga yttranden ha framförts vissa önskemål och påpekanden rörande undervisningen. Även mot förslaget, i vad det gäller lärarpersonal och de studerande, ha vissa erinringar framställts.

Departementschefen.

Behovet av att den högre trädgårdsundervisningen skall förstärkas har kraftigt understrukits av kommittén och har även allmänt vitsordats i yttrandena. Jag delar denna uppfattning. Likaså kan jag ansluta mig till kommitténs förslag, att den önskade förbättringen bör åvägbringas på så sätt att undervisningen gives högskolemässig karaktär. I överensstämmelse med den uppfattning, som framkommit i flertalet yttranden, anser jag likaså, att denna undervisning bör förläggas till Alnarp.

Även om jag sålunda i princip kan ansluta mig till kommitténs förslag om utbyggande av den högre trädgårdsundervisningen vid Alnarp måste jag likväl, såsom jag redan inledningsvis framhållit, konstatera att förutsättningarna för ett genomförande av detta förslag nu icke äro för handen. Kommittén har räknat med att för ändamålet skulle få användas de lokaler, som nu disponeras av statens trädgårdsförsök. Den utflyttning av statens trädgårdsförsök till annan ort, som härvid förutsatts, kan emellertid icke nu komma till stånd. Statens trädgårdsförsöks lokaler i Alnarp kunna sålunda ej nu beräknas bliva disponibla. Det torde ej heller kunna komma i fråga, att man nu skulle uppföra särskilda byggnader i Alnarp för den högre trädgårdsundervisningen. Förverkligandet av planen torde därför böra få anstå tills vidare.

Med hänsyn till den ståndpunkt jag sålunda intagit till förevarande spörsmål finner jag det ej erforderligt att nu ingå på de frågor angående personalbehov, undervisningens anordnande, inträdesfordringar m. m. som behandlats i betänkandet.

C. Statens trädgårdsförsök.

Förhållandet mellan trädgårdsförsök och trädgårdsundervisning.

Kommittén. I enlighet med sina direktiv har kommittén behandlat frågan om förhållandet mellan trädgårdsförsöken och trädgårdsundervisningen. Bland annat med stöd av erfarenheterna från Alnarp anser kommittén, att en sammankoppling av trädgårdsförsök och högre trädgårdsundervisning ej medför några egentliga fördelar men att man däremot bör skapa ett organisatoriskt samband mellan trädgårdsförsöken och övriga försök inom jordbruk med binäringar. Ett sådant samband kan dock icke lämpligen komma till stånd, om trädgårdsförsöken och den högre trädgårdsundervisningen skola sammanknytas. Kommittén förordar därför, att trädgårdshögskolan och statens trädgårdsförsök skola organiseras som skilda institutioner med var sin administration. De båda institutionerna böra dock utbyta forskningsresultat. Dessutom bör trädgårdsförsökens huvudstation förläggas så, att försöksverksamheten utan olägenhet kan i studiesyfte utnyttjas av trädgårdshögskolans elever.

Kommittén har även undersökt, om fördelar skulle kunna vinnas av att trädgårdsförsök och trädgårdsskoleundervisning samordnas. Den har dock icke ansett sig kunna förorda en sådan principiell uppläggning av trädgårdsförsökens organisation, att försöksstationerna skulle samorganiseras med trädgårds- och fruktodlarskolorna. Detta bör dock icke hindra, att lokala försök och i vissa fall fasta försöksfält kunna anordnas i anslutning till främst sådana utbildningsanstalter, vilka meddela undervisning i trädgårdsskötsel.

Yttranden. I yttrandena över kommitténs förslag rörande statens trädgårdsförsök vitsordas i allmänhet behovet av att systematiska trädgårdsförsök bedrivas och av att den nuvarande statliga verksamheten på detta område får

förstärkt organisation, bland annat med hänsyn till behovet av försök med kulturer under glas. De avvikande meningar, som uttalats, röra i regel enskildheter. *Statskontoret* har dock erinrat, att tidpunkten för genomförande av förslaget syntes bero av åtskilliga faktorer, som i nuvarande ekonomiska läge icke kunde lämnas obeaktade.

Vad särskilt angår det nu berörda avsnittet av förslaget har kommitténs ståndpunkt i fråga om förhållandet mellan trädgårdsförsök och trädgårdsupervisning uttryckligen biträts av bland andra *lantbruksstyrelsen*, *Sveriges utsädesförening*, *styrelsen för Adelnäs trädgårdsskola* samt *Weibullsholms växtförädlingsanstalt*. Även *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* har anslutit sig till denna ståndpunkt. Sistnämnda styrelse har därvid framhållit, att frågan om förslaget att inordna statens trädgårdsförsök under lantbrukshögskolan kommit i ett väsentligt annat läge än tidigare. Styrelsen ansåge sig därför sakna anledning att vidhålla sin förut uttalade uppfattning, att trädgårdsförsöken borde sortera under institutets styrelse, oavsett om de skulle kvarbliva vid Alnarp eller förläggas till närheten av Alnarp.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har ur de synpunkter, som styrelsen hade att anlägga, funnit det rent principiellt vara av vikt, att nära kontakt skulle upprätthållas mellan å ena sidan forskning och försök samt å andra sidan undervisning. Mot de skäl, som anförts för att försök och undervisning administrativt skulle organiseras åtskilda, hade styrelsen dock icke något att erinra. I huvudsak samma ståndpunkt har intagits även av *Sveriges hortonomförbund*.

En avvikande mening har uttalats av *Skaraborgs läns hushållningssälls-kaps förvaltningsutskott*. Utskottet har framhållit, att enligt dess mening väsentliga och ömsesidiga fördelar borde vara att vinna genom att försök och trädgårdsskolor förlades till samma plats. Självfallet borde de utgöra organisatoriskt skilda enheter. Detta borde dock ej hindra ett ömsesidigt utbyte av resurser i fråga om såväl lokaler som utrustning och personal till båda parter båtnad.

Försöksverksamhetens uppgift och inriktning.

Kommittén. Om förhållandet mellan trädgårdsförsök och jordbruksförsök framhåller kommittén, att köksväxtförsöken böra organiseras så, att de i första hand tjäna trädgårdsodlingen. Liksom hittills böra utföras sortförsök, klassificerande försök och växtföljdsförsök med trädgårdsgörödor m. m. Försök, som huvudsakligen avse de problem, som uppkomma då köksväxter ingå i jordbruksdrift, böra bedrivas av jordbruksförsöksanstalten, vars personal och andra resurser böra tillmätas med hänsyn därtill.

Det bör ankomma på den centrala ledningen för samtliga försök inom jordbruk med binärningar att planmässigt fördela försöksuppgifterna.

Frågan, huruvida växtförädling skall anses utgöra en uppgift för statens trädgårdsförsök, bör enligt kommittén prövas av nyssnämnda centrala ledning.

I fråga om försöksverksamhetens inriktning har kommittén funnit det motiverat, att försök med prydnadväxter skola ingå som ett permanent led i verksamheten. Försök med kulturer under glas böra vidare erhålla betydligt mer framträdande plats än hittills. För att så skall kunna ske, fordras, att statens trädgårdsförsök utrustas med resurser för ändamålet.

Om de klassificerande sort- och stamförsök, som nu bedrivs och intaga en synnerligen framträdande plats på arbetsprogrammet, uttalar kommittén, att ledningen för statens trädgårdsförsök bör fastställa ändrade grunder för dessa, så att ökat utrymme kan beredas s. k. kulturförsök.

Den försöksverksamhet, som hittills bedrivits med frukt och bär, bör fortsätta och ha i stort sett sin hittillsvarande inriktning. Härvid böra även tillhörande försök med plantskolealster upptagas.

Kommittén anför slutligen att liksom hittills böra även genom vetenskapliga undersökningar utredas för trädgårdsskötseln viktiga praktiska frågor. Med verksamheten bör likaledes vara förenad skyldighet att genom försöksberättelser, föreläsningar, demonstrationer och annan upplysningsverksamhet giva allmänheten kännedom om de resultat, som vunnits, samt att, i den mån så lämpligen kan ske, meddela allmänheten råd och anvisningar i frågor, som tillhöra verksamheten.

Yttranden. Förslaget till gränsdragning mellan trädgårdsförsök och jordbruksförsök har tillstyrkts av *lantbrukshögskolan*, *Sveriges utsädesförening* och *Weibullsholms växtförädlingsanstalt*. Sistnämnda anstalt har dock uttalat, att den funne det beklagligt, att kommittén till den centrala försöksledningen skjutit över det slutliga avgörandet av frågan, vem som borde handhava försök rörande köksväxtodling i jordbruksdrift. Om nämligen sagda ledning av traditionella skäl skulle låta statens trädgårdsförsök fortsättningsvis taga hand om denna uppgift, skulle detta lända till men både för anstaltens egentliga försöksuppgifter och för köksväxternas inpassande i jordbruksproduktionen. Anstalten har vidare vänt sig mot kommitténs ståndpunkt, att de klassificerande försöken fortfarande skulle ligga hos statens trädgårdsförsök även för sådana köksväxter, som inginge i jordbruksdrift. Jämväl denna verksamhet borde överlämnas till statens jordbruksförsök.

I åtskilliga yttranden har däremot hävdats, att all försöksverksamhet med köksväxter borde omhänderhavas av statens trädgårdsförsök. *Sveriges fröhandlareförening* har framhållit, att försöksparcellernas storlek eller antal icke borde tillmätas alltför stor betydelse. Därför borde alla försök med köksväxter bedrivs av statens trädgårdsförsök och icke av jordbruksförsöken. *J. E. Ohlsens Enke AB* har framhållit, att det vore föga lämpligt att fördela försöksarbetet med köksväxter på två särskilda försöksorgan. Intet talade för att försöksodlingarna skulle bli noggrannare utförda, om de bleve överförda till jordbruksförsöksanstalten. Det borde vidare ihågkommas, att ej enbart jordbrukarna bedreve fältmässig odling av vissa köksväxter. Många handelsträdgårdar idkade köksväxtodling såväl i växt-

hus som i fältmässig skala. Frågan vore, var gränsen mellan de båda institutionernas verksamhetsområde skulle dragas enligt kommitténs förslag. Liknande synpunkter ha framförts även av *Otto J. Ohlson & Sons AB*.

I de synpunkter, som kommittén anlagt på förhållandet mellan trädgårdsförsök och växtförädling, ha *lantbruksakademien* samt *jordbrukets forskningsråd* instämt. *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat, att växtförädling borde ingå i statens trädgårdsförsöks uppgifter. Även *Sveriges hortonomförbund* har förklarat sig närmast dela den uppfattningen, att växtförädling borde tillhöra statens trädgårdsförsöks uppgifter. Förbundet har dock samtidigt framhållit, att en bestämd gräns borde dragas mellan denna uppgift och den egentliga försöksverksamheten. Det föreläge annars en viss risk för att försöksverksamheten kunde bli tillbakasatt under sådana perioder, då verksamheten med växtförädling krävde stor anspänning. Det syntes därför vara betydelsefullt, att växtförädlingen, i den mån sådan skulle bedrivas vid statens trädgårdsförsök, skulle anförtros forskare, som hade att uteslutande ägna sig däråt, så att den personal, som avdelats för den egentliga försöksverksamheten, vid alla årstider kunde odelat ägna sig åt denna.

Sveriges utsädesförening har icke ansett det nödigt, att statens trädgårdsförsök skulle bedriva växtförädling av trädgårdsväxter i allmänhet. Dock skulle det enligt föreningens uppfattning bli av stor betydelse, om försökens ledning kunde upptaga vissa mera vetenskapligt inriktade förädlingsarbeten samt utreda i samband därmed stående spörsmål. Självfallet vore det därvid lämpligt att till förädling upptaga sådana växtslag, vilka icke eller blott i obetydlig omfattning bearbetats av enskilda förädlare.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt, *Sveriges fröhandlareförening*, *J. E. Ohlsens Enke AB* och *Otto J. Ohlson & Sons AB* ha samtliga ansett, att växtförädling icke borde ingå i statens trädgårdsförsöks uppgifter. Som motiv härför har bland annat anförts, att statens trädgårdsförsök, som skulle pröva de enskilda växtförädlarnas alster, icke borde genom att själv bedriva växtförädling komma att döma i egen sak.

Kommitténs förslag till ny inriktning av försöken har i huvudsak tillstyrkts av *lantbruksakademien*, *jordbrukets forskningsråd*, *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* och *Sveriges utsädesförening*. Däremot ha i åtskilliga andra yttranden framställts erinringar mot förslaget i denna del.

Avvikande mening om de klassificerande försöken har sålunda uttalats av *Weibullsholms växtförädlingsanstalt*. En kritisk ståndpunkt till hela projektet har intagits av *Sveriges fröhandlareförening*. Denna förening har uttalat att organisationen skulle bättre och billigare tjäna landets, odlingens och skattebetalarnas intressen om verksamheten inskränktes till dess egentliga syfte att kontrollera och bedöma fröfirmornas sorter och stammar av köksväxter.

Viss tveksamhet gentemot lämpligheten av försök med prydnadsväxter har uttalats av *Sveriges utsädesförening*. Vidare har *Otto J. Ohlson & Sons AB* gjort gällande, att det borde vara tillräckligt, om försök med prydnadsväxter utfördes på blott en försöksstation. Då dessa försök komme att ut-

föras med växtslag, som odlades under i stort sett samma betingelser över hela landet, finnes det nämligen knappast någon anledning att utföra försöken på geografiskt skilda försöksstationer.

Vissa andra önskemål rörande försöksverksamhetens inriktning ha även framförts. Sålunda ha *lantbrukshögskolan*, *lantbruksakademien* och *jordbrukets forskningsråd* framhållit betydelsen av att lagringsfrågorna beaktas. *Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation* har betonat vikten av att gödslingsförsök och undersökningar av spårelement företagas och *Föreningen svenska trädgårdsarkitekter* har uttalat, att undersökningar av växtmaterial för trädgårdsanläggningar borde utföras.

Försöksverksamhetens organisation.

Kommittén. Kommittén anser, att den nuvarande organisationsformen med en huvudstation och underlydande stationer bör bibehållas. Detta bör dock icke utesluta, att viss försöksgren kan ha sin central förlagd till annan plats än huvudstationen.

Huvudstationen bör omfatta tre fackavdelningar, nämligen en för köksväxter, en för prydnadsväxter samt en för frukt och bär. Varje avdelning bör ledas av en befattningshavare i statsagronoms tjänsteställning. Utan att för sin del taga ställning till den terminologiska frågan använder kommittén för dessa benämningen förste försöksledare.

En förste försöksledare bör finnas vid var och en av huvudstationens fackavdelningar. En av dessa förste försöksledare bör samtidigt som chef förestå hela försöksverksamheten och ha professors tjänsteställning. De båda övriga böra lönegradsplaceras som statsagronomer. Förste försöksledare bör ha ådagalagt vetenskaplig skicklighet.

Vid fruktavdelningen böra utom förste försöksledaren finnas två förste assistenter. Av dessa bör den ene avdelas för fruktförsök och den andre för bärförsök. Som biträde åt förste försöksledaren bör en extra assistent anställas. Till avdelningen bör även hör teknisk personal, nämligen en trädgårdsmästare, en biträdande trädgårdsmästare och ett kontorsbiträde. Den biträdande trädgårdsmästaren bör huvudsakligen sysselsättas med bärförsöken.

Vid köksväxtavdelningen böra likaledes finnas två förste assistenter. Den ene av dem bör särskilt syssla med frilandskulturerna och den andre med kulturerna under glas. Till biträde åt förste försöksledaren bör även i detta fall beräknas en extra assistent. Avdelningens tekniska personal bör liksom vid fruktavdelningen omfatta en trädgårdsmästare, en biträdande trädgårdsmästare och ett kontorsbiträde. Därutöver erfordras ett skrivbiträde.

Prydnadsväxtavdelningen bör tills vidare erhålla en något mera begränsad personalutrustning än övriga avdelningar. Förutom förste försöksledaren bör enligt kommittén här finnas en förste assistent, en trädgårdsmästare och ett kontorsbiträde.

Slutligen erfordras viss för hela huvudstationen gemensam personal. En förste assistent bör svara för det mindre kemiska laboratorium, som bör upprättas vid stationen. Denne befattningshavare bör biträdas av ett labora-

toriebiträde. Den förste försöksledare, vilken samtidigt är chef för institutionen, bör, för att kunna hinna med sina arbetsuppgifter, biträdas av en extra assistent och ett kanslibiträde. Vidare bör finnas en sekreterare, tillika kamrerare, för de administrativa göromålen. Sekreteraren bör biträdas av en kansliskrivare, tillika bokförare, och två skrivbiträden. Till huvudstationen bör även knytas en vaktmästare.

Då de lokala försöken vid huvudstationen avses skola skötas antingen av föreståndaren med biträde av dennes assistent eller av vederbörande avdelningsföreståndare, har särskild personal icke beräknats för dessa försök.

Vad angår de underlydande stationerna, böra enligt kommitténs förslag försöksstationerna vid *Nyckelby* och *Rånna* ha samma personalorganisation, nämligen en försöksledare, en extra assistent, en trädgårdsmästare och ett skrivbiträde. Till *Lillhällom* i Selångers socken av Västernorrlands län, där enligt kommittén en försöksstation bör upprättas, böra knytas en försöksledare, en trädgårdsmästare och ett skrivbiträde. Vid *Röbäcksdalen* i Västerbottens län, dit en försöksstation likaledes föreslås förlagd, böra finnas en försöksledare och en trädgårdsmästare. Samma personal bör finnas vid *Ekerum*. Sedan en försöksgård upprättats vid *Källstorps Södergård* på fastlandet i södra Kalmar län, bör en trädgårdsmästare stationeras där. Vid envar av *Öjebyns*, *Stenstugu* och *Tosemarkens* försöksstationer bör en förste assistent anställas.

Den föreslagna lönegradsplaceringen för de olika befattningshavarna framgår av följande av kommittén uppgjorda förslag till personalförteckning. Kommittén har ansett samtliga redan befintliga befattningar böra placeras på ordinarie stat och de nyinrättade befattningarna på extra ordinarie stat.

Tjänstemän på ordinarie stat:

1 föreståndare och chef	Ca 33
2 förste försöksledare	Ca 29
2 försöksledare	Ca 27
2 förste assistenter	Ca 24
4 trädgårdsmästare	Ca 17
1 kanslibiträde	Ca 11
2 kontorsbiträden	Ca 8
2 skrivbiträden med reglerad befordringsgång	

Extra ordinarie tjänstemän:

3 försöksledare	Ce 27
1 sekreterare, tillika kamrerare	Ce 24
7 förste assistenter	Ce 24
5 extra assistenter	Ce 22
5 trädgårdsmästare	Ce 17
2 biträdande trädgårdsmästare	Ce 16
1 kansliskrivare, tillika bokförare och registrator	Ce 15
1 laboratoriebiträde	Ce 11
1 vaktmästare	Ce 9
1 kontorsbiträde med reglerad befordringsgång	
4 skrivbiträden med reglerad befordringsgång.	

För närvarande äro 18 befattningshavare anställda inom statens trädgårdsförsök. Ett förverkligande av kommitténs förslag skulle innebära, att personalen ökades till 47 befattningshavare.

Kommittén framhåller, att erfarenheterna från de lokala försöken ha givit vid handen, att de bästa resultaten erhållas på platser, där tränad personal finnes och där försök kunna pågå under längre tid. Detta har lett till att försöken i stor utsträckning koncentrerats till statens försöksgårdar, skolor av olika slag och andra offentliga institutioner, där permanent intresse för saken kunnat påräknas. I vissa fall ha försök även utlagts hos enskilda odlare, som haft skolade trädgårdsmästare för skötseln av försöken. Vid sidan av försöksstationerna ha på så sätt ett antal fasta försöksfält upprättats, varifrån värdefulla försöksresultat redan erhållits eller kunna påräknas. Kommittén anser denna gren av försöksverksamheten vara betydelsefull och likväl relativt billig.

Vid sidan av verksamheten vid de fasta försöksfälten erfordras enligt kommittén alltjämt en viss lokal försöksverksamhet. Denna utgöres i regel av enklare sortförsök, som för sin skötsel icke kräva större skolning hos försöksvärdarna men likväl äro värdefulla såsom tillämpnings- och demonstrationsförsök. Kommittén förordar, att dylika lokala försök framdeles skola utföras och ställas under ledning av respektive försöksstationer i olika landsdelar. Planläggningen därav bör utföras vid huvudstationen och föreståndaren eller annan tjänsteman bör såvitt möjligt årligen inspektera dem.

Kommittén föreslår, att för fasta försöksfält beräknas ett årligt anslag å 30 000 kronor och för lokala försök 10 000 kronor. Då kostnaderna kunna variera under olika år, föreslår kommittén vidare, att anslagen skola givas reservationsanslags karaktär.

Yttranden. Kommitténs principiella uppläggning av försöksverksamhetens organisation har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran i yttrandena. *Statskontoret* har anfört, att den allmänna inriktningen och den framtida organisationen av statens trädgårdsförsök, i den mån frågorna kunde bliva föremål för bedömande från ämbetsverkets sida, icke givit anledning till någon principiell erinran. Liknande uttalanden ha gjorts av *lantbruksakademien*, *jordbrukets forskningsråd* och *Sveriges utsädesförening*.

Sveriges fröhandlareförening och *Otto J. Ohlson & Sons AB* ha ansett, att det skulle vara fördelaktigast, om den administrativa chefen icke vore skyldig att samtidigt utöva chefskapet över någon viss avdelning. Om en avdelningsföreståndare samtidigt vore chef för hela försöksverksamheten, skulle detta nämligen lätt kunna leda till komplikationer. Innehavaren av en chefsbefattning behövde vidare ej nödvändigt vara specialist på något av de berörda områdena. Kraven på vetenskaplig skolning och god organisationsförmåga borde i stället sättas i främsta rummet. Däremot borde det vara ett oavvisligt krav, att samtliga avdelningsföreståndare från början vore specialutbildade på sina respektive områden.

Mot kommitténs förslag till personalorganisation har statskontoret framställt vissa anmärkningar. Sålunda har ämbetsverket bland annat ansett att de fyra trädgårdsmästarebefattningar, som enligt förslaget skulle placeras i 17 lönegraden, i stället borde placeras i lönegrad Ce 16, eller samma lönegrad, som i betänkandet rörande trädgårdsundervisningen föreslagits för trädgårdsmästare vid trädgårdshögskolan. Vidare har ämbetsverket uttalat, att de i förslaget upptagna fem extra assistenterna i lönegrad Ce 22 erhållit för hög lönegradsplacering. Härom har anförts följande.

Såvitt statskontoret kunnat finna, motsvaras dessa tjänster i nuvarande organisation av assistenter med ett årsarvode av 6 000 kronor. I gällande regleringsbrev föreskrives vidare, att dylika assistenter skola för bestämmande av vissa avlöningsförmåner anses tillhöra lönegrad Ce 16:16. Då några motiv icke anförts för en höjning av tjänsterna icke mindre än sex lönegrader, är statskontoret icke berett att tillstyrka högre placering av assistenterna än i lönegrad Ce 16.

Frågan om lokala och fasta försöksfält har särskilt berörts av *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*. Utskottet har framhållit, att de fasta försöksfält, som utlagts på sällskapets egendom Kurrebo i Urshults socken, dragit rätt betydande anläggningskostnader.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har funnit det i och för sig lämpligast, att de lokala försöken skulle skötas av förestandaren för statens trädgårdsförsök.

Betydelsen av att fasta försöksfält eller lokala försök anordnas även i anslutning till trädgårdsundervisningsanstalterna har understrukits av *styrelsen för Adelsnäs trädgårdsskola, Gödsel- och kalkindustriernas samarbetsdelegation* har framhållit, att de lokala försöken borde planläggas i samarbete med hushållningssällskapens försökskommittéer. Det borde åligga dessa att från fall till fall träffa avgörande i fråga om vem som skulle handhava skötseln av de lokala försöken.

Den centrala ledningen av trädgårdsförsöken.

Kommittén. Beträffande den centrala ledningen av trädgårdsförsöken framhåller kommittén — vars betänkande avgivits, innan propositionen nr 161/48 angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation framlades — att försök och högre undervisning böra organiseras i skilda institutioner och att en central försöksstyrelse bör upprättas. Bland dennas ledamöter böra finnas minst två representanter för den praktiska trädgårdsodlingen. Vidare bör ett försöksråd, organiserat på sektioner, inrättas. Sektionen för trädgårdsförsök bör bestå av förestandarna för statens trädgårdsförsök, jordbruksförsöksanstalten, växtskyddsanstalten och föreningen för växtförädling av fruktträd, professorn i trädgårdsodling vid trädgårdshögskolan och tre representanter för den praktiska trädgårdsodlingen. Trädgårdsförsöken böra även vara representerade i sektionerna för jordbruksförsök och växtskyddsförsök.

De statliga institutioner, som sortera under den centrala försöksstyrel-

sen, böra icke ha särskild styrelse, då dennas uppgifter och befogenheter i sådant fall skulle bliva mycket begränsade. I stället böra vederbörande institutioners chefer vara föredragande direkt inför den centrala styrelsen.

De statliga försöksinstitutionernas chefer böra som rådgivande organ vid sin sida ha ett försökskollegium. Detta bör bestå av vederbörande institutioners avdelningschefer. Trädgårdskollegiet bör sålunda bestå av tjänstemän vid huvudstationen.

En gång om året bör vid trädgårdsförsökens huvudstation anordnas ett försöksledarmöte, vartill inkallas representanter för de underlydande försöksorganen.

Yttranden. Kommitténs uttalanden rörande den centrala ledningen av trädgårdsförsöken ha berörts endast i ett fåtal yttranden.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och *Svenska Lantarbetareförbundet* ha tillstyrkt vad kommittén här anfört. *Föreningen Sveriges stads-trädgårdsmästare* har uttalat, att en gemensam styrelse borde inrättas för såväl forskningen och den högre undervisningen som försöksverksamheten. Därigenom skulle trädgårdsnäringen erhålla en säkrad plats, vilket icke med säkerhet bleve följden, om trädgårdsycket ställdes utanför. *Gödse- och kalkindustriernas samarbetsdelegation* har framhållit önskvärdheten av att en samorganisation skulle åstadkommas icke allenast mellan ledningen för trädgårds- och jordbruksförsöken utan även med de organ, som utförde försök med markkartering. Sålunda borde trädgårdsförsökens fasta försöksfält i möjligaste mån förläggas till statens försöksgårdar och sådana av jordbruksförsöksanstaltens fasta försöksstationer, där lämpliga trädgårdar funnes eller kunde anordnas. Likaså borde samarbete i fråga om försökslägenheter kunna etableras med växtförädlingsanstalterna och dessas filialer.

Huvudstationens förläggning.

Kommittén. Kommittén framhåller, att ett förverkligande av kommitténs förslag innebär, att fackavdelningarna vid huvudstationen behöva avsevärt vidgade arealer. Samtidigt har kommittén emellertid ansett att, om Alnarps nuvarande karaktär av jordbruksutbildningsanstalt skall bibehållas, kunna där icke för trädgårdsförsök avstås de områden, som sålunda erfordras. Kommittén har därför funnit sig böra förorda, att huvudstationen flyttas från Alnarp och förlägges till annan egendom. Härvid ha särskilt två alternativ diskuterats. Det ena är, att huvudstationen skall förläggas till kronoegendomen Arendala nr 1 och 2 i Hardeberga socken av Malmöhus län och det andra att densamma skall förläggas till kronoegendomen Hjerup nr 2 och 7 i Uppåkra socken av samma län. Kommittén har för sin del förordat det senare alternativet. Kommittén har emellertid även uttalat att möjligheterna att förvärva en privat egendom borde undersökas, därest det med hänsyn till arrendatorerna befunnes olämpligt att disponera en kronoegendom för ändamålet.

Yttranden. Vad angår frågan om huvudstationens förläggning har någon erinran i och för sig ej gjorts mot förslaget om utflyttning från Alnarp. *Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* har uttalat, att det visserligen ur flera synpunkter hade varit önskvärt, om huvudstationen kunnat bibehållas på Alnarp. Om trädgårdsförsökens behov av jord skulle tillgodoses i den utsträckning, som kommittén ansett erforderlig, skulle detta dock bliva till stort förfång för undervisningen vid Alnarps lantbrukskola och verksamheten vid statens husdjursförsöksfilial å Alnarp. En dylik disposition av jorden skulle även där praktiskt taget omöjliggöra den utveckling av jordbruksförsöken, som ur flera synpunkter vore synnerligen önskvärd. På grund därav instämde styrelsen i kommitténs förslag om utflyttning av trädgårdsförsöken. Samma ståndpunkt har intagits av *Sveriges hortonomförbund* och *Sveriges utsädesförening*.

Däremot ha delade meningar uttalats beträffande frågan, var huvudstationen bör ligga. Betänkligheter ha därvid uttalats mot båda de av kommittén framlagda alternativen.

Lantbruksakademien och *jordbrukets forskningsråd* ha framhållit, att ingen av de av kommittén ifrågasatta förläggningsplatserna vore belägen inom egentligt fruktodlingsdistrikt. De centrala fruktodlingsförsöken borde erhålla en förläggning, som vore mer representativ för den sydsvenska fruktodlingen än de av kommittén föreslagna. Liknande synpunkter ha framförts av *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, vilket ansett att man i stället borde överväga att förlägga fruktavdelningen antingen till Balsgård eller, därest detta icke kunde ske, till kronoegendomen Bäckaskogs kungsgård. Beträffande sistnämnda förslag har utskottet anfört bland annat följande.

Egendomen Bäckaskogs kungsgård ligger i fruktodlingens centrum i Vilands fruktodlingsdistrikt ungefär mitt i triangeln Kivik—Båstad—Urshult. Den ligger även lämpligt till för fruktodlingen i Blekinge. Jorden är på största delen av egendomen idealisk för fruktodling. Utvecklingsmöjligheter finnas genom inköp av ytterligare jord, om det en gång i framtiden skulle visa sig behövt. Nederbördsförhållandena äro lika dem i övriga fruktodlingsdistrikt, och övriga klimatiska faktorer äro enahanda med dem i Kivik, Båstad och Blekinge. Egendomens belägenhet på ett näs mellan Oppmannasjön och Ivösjön gör den synnerligen lämplig för försök beträffande den alltmer aktuella bevattningen inom de nederbördsfattiga fruktodlingsdistrikten. Vid egendomen finnes rikligt med byggnader. Utom slottet och munkalängorna finnas bl. a. bostadshus för 10—12 familjer.

Bäckaskog skulle kunna fylla högt ställda anspråk på en försöksinstitution och på grund av sitt läge mitt i en småbruksbygd kunna få en synnerligen stor betydelse för den mera jordbruksbetonade fruktodlingen och trädgårdsodlingen. Om det ur ekonomisk synpunkt ej går att skilja fruktodlingsförsöken och andra försök vid huvudstationen, bör huvudstationen i sin helhet förläggas till Bäckaskog.

Även *lantbruksstyrelsen* har ansett tanken på att förlägga huvudstationen till Bäckaskog böra prövas förutsättningslöst.

Lantbrukshögskolans styrelse har uttalat, att huvudstationen borde för-

iäggas till Arendala. Styrelsen har därvid framhållit, att ett förverkligande av detta projekt skulle möjliggöra en omfattande försöksverksamhet med både trädgårds- och jordbruksväxter på jordar, bildade av material från såväl de nordsvenska som de östbaltiska moränavlagringarna. Sistnämnda förhållande vore anmärkningsvärt lyckligt för försökens rationella planläggning och genomförande.

En särskild ståndpunkt har intagits av *Föreningen Sveriges stadsträdgårdsmästare*. Föreningen har till en början motsatt sig den av kommittén föreslagna förläggningen till Hjerup. Vidare har föreningen framhållit att, eftersom förslag föreläge att anlägga växthusodlingar vid Nyckelby, borde växthusbyggnaderna där utökas, såvida det icke vid en närmare undersökning visade sig lämpligare att överflytta samtliga växthusodlingsförsök till lantbrukshögskolan. Flertalet handelsträdgårdar i mellersta Sverige förfogade ej över lägen och jordar, som på något framträdande sätt vore fördelaktigare än de marker, som stode till buds vid Ultuna. Detta gjorde, att odlingsförsöken i växthus vid en förläggning till mellersta delarna av landet skulle komma att få giltighet inom ett vida större område än vad som skulle bliva fallet, om huvudförsöken utfördes i ett av Skånes bästa lägen. Värme-kostnaderna varierade högst betydligt, beroende på i vilken del av landet odlingarna bedreves. När det vore fråga om det rationella handhavandet, måste även lönsamheten, vilken för handelsträdgårdarna icke vore minst betydelsefull, ingå i försöken.

I detta sammanhang kan slutligen nämnas, att *domänstyrelsen* förklarar sig i princip icke ha något att invända mot att staten, när förutsättningar därför vore för handen, utnyttjade kronojord för sina speciella ändamål. De i betänkandet berörda egendomarna hade emellertid under en lång följd av år arrenderats av medlemmar av samma familjer, vilka hävdade egendomarna synnerligen väl och lagt ned betydande kostnader i förbättringar av dem i tanke att få behålla brukningsrätten vid arrendetidens utgång. Såsom även kommittén framhållit, borde viss hänsyn tagas till dessa arrendatorer. Därför borde särskilt vägande skäl föreligga, innan någon av dessa egendomar togs i anspråk för det föreslagna ändamålet.

De lokala försökstationernas förläggning.

Kommittén. Beträffande *Nyckelby försöksstation* framhåller kommittén, att försöksresultaten vid denna station hittills varit otillfredsställande, beroende på att jordarna vid stationen vore olämpliga för sitt ändamål. Efter att ha övervägt olika alternativ, bland annat en förflyttning av stationen, har kommittén stannat för att föreslå att verksamheten där skall omläggas så att den väsentligen inriktas på växthus- och bänkgårdsförsök. Vidare böra frilandsförsök med köksväxter i huvudsak läggas ut som lokala försök på gårdar i trakten. För fruktförsök åter bör få tagas i anspråk 4—5 hektar av det område av Nyckelby kronogård, som angränsar statens växtskyddsanstalts odlingar på gården. Kommittén uppger, att detta område vid undersökning visat sig ändamålsenligt för fruktförsök. I utbyte böra minst 10 hektar av försöksstationens jordar kunna avstås.

I detta sammanhang torde jag få nämna, att föreståndaren för statens trädgårdsförsök, professor Fredrik Nilsson, i en den 8 oktober 1948 dagtecknad promemoria, vilken överlämnats till mig av försöksgårdsutredningen för Bogesund, föreslagit att trädgårdsförsök skulle upptagas vid Ådalen å Bogesunds egendom. Professor Nilsson har därvid förklarat, att där kunde utföras vissa försök, som icke med framgång kunde anordnas vid Nyckelby. Vidare kunde vid Ådalen bedrivas bevattningsförsök med saltvatten, vilket vore ett betydelsefullt problem för trädgårdsodlingen i Stockholms skärgård.

Beträffande organisationen av den ifrågasatta försöksverksamheten har Nilsson uttalat, att densamma borde anslutas till statens trädgårdsförsök och åtminstone till en början givas karaktär av substation till Nyckelby försöksstation. För handhavande av försöken syntes tills vidare endast erfordras en assistent med två fast anställda arbetare samt tillfällig arbetskraft under sommarmånaderna till förfogande.

Jordarna vid *Söråkers försöksstation* har kommittén ansett olämpliga för sitt ändamål, då de vore representativa för blott ett mycket begränsat område. Kommittén föreslår därför, att stationen flyttas till annan plats. Som lämplig förläggningsplats har kommittén angivit ett område av fastigheten Lillhällom 1^a i Selångers socken av Västernorrlands län, tillhörigt Selångers kyrkoherdeboställe. Området föreslås av kommittén som försöksstation, därest det kan förvärvas till ett i förhållande till det avsedda ändamålet skäligt pris.

Kommittén påpekar emellertid att en försöksstation vid Lillhällom icke kan komma i full verksamhet på avsevärd tid. Därjämte borde de försök, som påbörjats vid Söråker, avslutas. Möjligen kunde det också visa sig lämpligt, att vissa lokala försök även i framtiden funnes utlagda på de extrema jordarna vid Söråker. Kommittén föreslår därför, att försöksverksamheten vid Söråker tills vidare skall fortsättas, i vart fall till dess pågående försök avslutats och stationen vid Lillhällom blivit fullt utbyggd.

Övriga nu befintliga försöksstationer, nämligen vid *Rånna*, *Öjebyn*, *Ekerum* och *Tosemarken*, föreslås skola upprätthållas även i fortsättningen och erhålla ökad personal och förbättrade resurser.

Kommittén finner det vidare befogat, att en försöksstation upprättas för Västerbotten med förläggning till *Röbäcksdalen* vid Umeå.

Vid 1946 års riksdag beslöts att *Stenstuva gård* på Gotland skulle inköpas för att eventuellt användas för anordnande av en försöksgård. Vidare beslöt 1947 års riksdag på samma sätt om inköp av *Källstorps Södergård* på fastlandet i södra Kalmar län. Kommittén anser, att trädgårdsförsök böra utläggas på båda platserna, och framlägger även förslag om den personella och materiella utrustningen därstädes.

Slutligen uttalar kommittén, att vid organiserandet av försöksgårdar i *Östergötlands* och *Värmlands län* vederbörlig hänsyn även bör tagas till trädgårdsförsökens behov av att representeras i dessa landsändar.

I detta sammanhang bör även nämnas, att kommittén behandlat frågan om inriktningen av försöksverksamheten vid huvudstationen och vid de underlydande stationerna. Kommittén anför härom i huvudsak följande.

Vid huvudstationen böra specialister handha försöksverksamheten inom de olika avdelningarna. Dessa specialister böra även svara för de lokala försöken inom respektive grenar, varvid de kunna biträdas av försöksledare vid underlydande stationer. Medan samtliga huvudkulturer torde komma att få ungefär lika framskjuten plats vid huvudstationen, blir förhållandet något annorlunda vid försöksstationerna beroende bl. a. på att alla växtslag icke ha lika stor betydelse inom samtliga odlingsområden. Det är därför naturligt, att försöksstationerna inriktas efter kulturernas betydelse inom respektive områden. För att belysa det sagda kan nämnas, att fruktodlingen har den största omfattningen i Götaland samt vissa delar av Svealand, medan den i de nordligaste områdena är av underordnad betydelse och därför ej heller kan bliva föremål för försöksverksamhet i större skala. Där böra i stället försök med bär givas större utrymme. Försöken med köksväxter och prydnadsväxter böra även differentieras med hänsyn till kulturernas betydelse i olika landsändar. Vid huvudstationen böra försöken omfatta såväl frilandskulturer av alla slag som underglaskulturer, varför utrustningen bör vara så fullständig som möjligt. I anslutning till det sagda bör försöksstationernas verksamhet specialiseras.

Försök med samtliga kulturer böra utföras blott vid huvudstationen, medan de underlydande stationerna böra givas en mer eller mindre speciell inriktning på ett mindre antal kulturer. Därigenom få försöksledarna vid dessa möjlighet att i viss mån specialisera sig. Frilandskulturer av olika slag böra i någon form förekomma vid samtliga försöksstationer, ehuru i betydligt varierande omfattning. Kulturer under glas böra specialiseras betydligt mera. Sålunda böra egentliga försök med underglaskulturer blott anordnas vid huvudstationen och Nyckelby. Samtliga övriga stationer böra dock ha tillgång till ett mindre växthus för uppdragning av plantmaterial och för övervintring av material.

Yttranden. Mot kommitténs förslag i fråga om Nyckelby försöksstation ha invändningar framställts i åtskilliga yttranden. *Statskontoret* har anført, att det förefölle ekonomiskt mindre välbetänkt att i enlighet med kommitténs förslag investera ytterligare 539 000 kronor i egendomen, då jordarna befunnits vara olämpliga för trädgårdsodling. Erfarenheterna från trädgårds-skolan vid Söråker, vilken år 1936 förklarades i hög grad lämplig som plats för trädgårdsförsök men nu befunnits olämplig för försök och föranlett förslag om stationens förflyttning till annan fastighet, motiverade enligt statskontorets mening stor försiktighet vid utbyggnad av äldre stationer, som visat sig icke hålla måttet. *Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* har anført, att ytterligare ansträngningar borde göras för att finna en lämpligare plats än Nyckelby för en försöksstation, som vore representativ för fruktodlingen i Mälardalen. Till dess en förflyttning kunde ske, borde verksamheten vid Nyckelby inskränkas till försök med köksväxter och fullföljande av de redan planterade fruktförsöken. Liknande synpunkter ha anförts även av *Riksförbundet landsbygdens folk*.

Beträffande förslaget att inrätta en försöksstation vid Röbbäcksdalen har

statskontoret uttalat, att en omprövning av utbyggnadsprogrammet för denna station syntes påkallad.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i fråga om Rånna försöksstation anfört bland annat följande.

Betydande delar av Skaraborgs län måste sägas tillhöra landets främsta fruktodlingsområden, och intet län kan anses äga motsvarande förutsättningar för bedrivande av framgångsrik körsbärsodling. Det är vidare bekant, att väsentliga skillnader i olika avseenden, t. ex. i vad gäller lagringsdugligheten, förefinnas mellan frukt, skördad i Västergötland, och frukt från sydligare landsdelar. Bland annat dessa förhållanden göra, att utskottet nödgas anse de av kommittén framlagda förslagen om utbyggnad av Rånna försöksstation som otillräckliga. Utskottet anser sålunda, att försöksstationen bör utrustas med särskild fruktlagringslokal, försedd även med kylanordning, att institutionslokalerna på grund av den föreslagna utökningen av personalen behöva göras större samt att ett laboratorium med om än aldrig så enkel utrustning behöver inrättas.

Kommittén synes även ha förbisett det förhållandet, att såväl Rånna som flertalet övriga försöksstationer äro tämligen isolerat belägna med därav följande svårigheter att skaffa bostad och ordna utspisning för ytterligare personal.

Utskottet kan i detta sammanhang icke underlåta framhålla, att redan befintliga och senare sannolikt än mera framträdande svårigheter med inkvartering av såväl viss fast som mera tillfällig personal vid Rånna försöksstation skulle på ett relativt billigt sätt kunna lösas, därest den fruktodlarskola upprättas vid Rånna, varom Skaraborgs läns hushållningssällskap tidigare framlagt förslag. Förvaltningsutskottet vill därför föreslå, att hela frågan om viss upprustning av försöksstationen på Rånna och om Rånna som plats för trädgårdsundervisningsanstalter i västra Sverige tages upp till förnyad prövning i samråd med bl. a. representanter för Skaraborgs läns hushållningssällskap.

Om försöksstationen i Västernorrlands län har styrelsen för Norrlands trädgårdsskola framhållit, att styrelsen för sin del intet hade att erinra mot att försöken flyttades från skolan. Styrelsen funne det dock i likhet med kommittén lämpligt, att vissa lokala försök även i framtiden skulle utföras vid Söråker detta ej minst med hänsyn till undervisningen och den praktiska odlingen.

Att försöksstationer skola upprättas vid Röbbäcksdalen, Stenstugu och Källstorps Södergård förordas särskilt av Föreningen Sveriges stadsträdgårdsmästare.

Slutligen kan i detta sammanhang nämnas, att lantbrukshögskolan, Sveriges utsädesförening, lantbruksakademien samt jordbrukets forskningsråd anfört, att ett analyslaboratorium borde upprättas vid huvudstationen.

Departementschefen.

Verksamheten inom statens trädgårdsförsök åsyftar att genom vetenskapliga undersökningar och systematiska försök utreda för trädgårdsodlingen viktiga frågor. Denna verksamhet har under de gångna åren fått allt större betydelse för den kommersiellt drivna trädgårdsodlingen men

även — särskilt i Norrland— för husbehovsodlingen av trädgårdsprodukter. Det är under sådana förhållanden enligt min mening av vikt, att tillräckliga resurser skapas för denna verksamhet. Här liksom på andra områden måste emellertid i nuvarande läge stark återhållsamhet iakttagas. Det omfattande program, som kommittén framlagt, kan därför för närvarande endast delvis förverkligas. Såsom redan förut nämnts, synes det icke nu möjligt att utflytta statens trädgårdsförsöks huvudstation från Alnarp på grund av de omfattande byggnadsarbeten, som detta skulle kräva. Även kommitténs förslag beträffande de underlydande försöksstationerna förutsätta delvis byggnadsarbeten, vilka icke i nuvarande läge kunna komma till stånd. De förslag, som jag i det följande kommer att framlägga, innebära därför i huvudsak endast dels ett ställningstagande till vissa av kommittén berörda frågor angående trädgårdsförsökens uppgifter och organisation, dels åtgärder i syfte att avhjälpa de mest trängande behoven i fråga om personal och utrustning m. m.

Vad angår trädgårdsförsökens organisation har kommittén bland annat behandlat frågan om förhållandet mellan dessa försök och trädgårdsundervisningen. Härvid har kommittén avvisat tanken på en samordning av trädgårdsförsöken med såväl den högre som den lägre undervisningen. Vad angår förhållandet till den lägre trädgårdsundervisningen, kan jag ansluta mig till kommitténs uppfattning. Jag anser alltså att man icke principiellt bör sträva efter att organisera trädgårdsförsöken i anslutning till trädgårds- och fruktodlarskolor men att denna ståndpunkt dock ej bör hindra att, där så befinner lämpligt, lokala försök och i vissa fall fasta försöksfält anordnas i anslutning till dylika skolor. I fråga om förhållandet till den högre trädgårdsundervisningen finner jag det åter tveksamt huruvida man, såsom kommittén förordat, bör avskära det organisatoriska sambandet mellan trädgårdsförsöken och den högre trädgårdsundervisningen. Jag vill erinra om att en dylik åtgärd icke skulle stå i överensstämmelse med den linje, som följdes då ett organisatoriskt samband anordnades mellan lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Avgörandet i denna fråga måste emellertid i viss mån bliva beroende av vilka förläggningsplatser som kunna komma att bestämmas för den högre trädgårdsundervisningen och för trädgårdsförsökens huvudstation. Då någon ändring i organisatoriskt avseende under alla förhållanden ej torde böra ske för närvarande, finner jag det emellertid ej erforderligt, att man nu tager ställning till denna fråga.

I fråga om trädgårdsförsöksverksamhetens uppgift och inriktning har, såsom framgår av betänkandet, det förhållandet, att jordbrukarna på senare år i stor utsträckning ägnat sig åt fältmässig odling av vissa köksväxter, aktualiserat frågan, huruvida försök rörande köksväxtodling i jordbruksdrift böra omhändervas av statens trädgårdsförsök eller statens jordbruksförsök. Kommittén har härom uttalat, att försök, som huvudsakligen avsåge de problem, som uppkomma då köksväxter ingå i jordbruksdrift, borde bedrivas av jordbruksförsöksanstalten, vars personal och andra re-

surser borde tillmätas med hänsyn därtill. Samtidigt har emellertid kommittén uttalat, att det i och för sig icke föreläge något hinder, att köksväxtförsök av nämnda slag skulle bedrivas även vid statens trädgårdsförsök. En förutsättning därför vore dock, att detta uttryckligen fastsloges såsom en uppgift för trädgårdsförsöksverksamheten och att erforderliga resurser för dylika försök ställdes till förfogande, så att icke trädgårdsförsökens egentliga uppgift att främja trädgårdsodlingen skötes åt sidan.

Den ståndpunkt, som kommittén intagit, synes emellertid, såsom även framhållits i några yttranden, leda till att köksväxtförsöken skulle komma att delas mellan statens trädgårdsförsök och statens jordbruksförsök. En sådan delning är enligt min mening olämplig, bland annat därför att den skulle skapa svåra gränsdragningsproblem. Goda skäl kunna uppenbarligen anföras såväl för att verksamheten skall anknytas till statens jordbruksförsök som för att den skall ligga hos statens trädgårdsförsök. För den förra ståndpunkten talar bland annat det förhållandet, att vid odling i fältmässig skala uppkomma åtskilliga problem av samma beskaffenhet som de, vilka möta vid jordbruksdrift i egentlig mening. För den senare ståndpunkten kan åter bland annat anföras, att en rad spörsmål angående odling av köksväxter äro desamma, vare sig odlingen bedrives i trädgårdsmässig eller i fältmässig skala. Att märka är emellertid i detta sammanhang, att försöksverksamheten med köksväxter enligt överenskommelse mellan de båda institutionerna under senare år så gott som uteslutande bedrivits av statens trädgårdsförsök. Inom de sistnämnda finnas även nu personella och materiella resurser avdelade för skilda slags köksväxtförsök och betydande erfarenheter ha även där samlats rörande handhavandet av dessa försök. Jag har med hänsyn bland annat härtill stannat för att förorda, att all försöksverksamhet med köksväxter i princip bör ankomma på statens trädgårdsförsök. Jag förutsätter emellertid härvid, att vid uppgörandet av försöksplanerna erforderlig hänsyn skall tagas även till de mindre och medelstora trädgårdarnas problem. Försök med köksväxter, vilka ingå i jordbruksdrift, böra så vitt möjligt utläggas vid statens försöksgårdar eller på annat sätt i anslutning till jordbruksförsök. Därigenom kan det samarbete mellan trädgårdsförsök och jordbruksförsök upprättas, vars betydelse kommittén understrukt.

En uppgift i detta sammanhang torde de fasta försöksfälten kunna spela. Kommittén har förordat, att dylika skola läggas ut bl. a. på statens försöksgårdar och i övrigt på platser, där mera permanent intresse för saken kan förväntas. Även med vissa i fältmässig skala odlade köksväxter torde lokala försök kunna utläggas. Av bl. a. dessa skäl förordar jag, att för budgetåret 1949/50 skola för fasta försöksfält och för lokala försök anvisas 20 000 respektive 10 000 kronor.

En annan fråga, där meningarna varit delade, är huruvida växtförädlingsarbete bör bedrivas vid statens trädgårdsförsök. Sådan verksamhet kan väl ej anses tillhöra de centrala uppgifterna för denna institution. Där-
est förädling av visst växtslag rationellt bedrives på annat håll, synes även anledning saknas att syssla därmed inom statens trädgårdsförsök. Skulle så-

dan verksamhet ej förekomma på annat håll, bör däremot hinder icke möta för statens trädgårdsförsök att upptaga densamma, förutsatt att förädlingsarbetet icke får sådan omfattning, att det undanskymmer vad som utgör organisationens egentliga uppgift. Såsom framhållits i ett yttrande, bör det ej heller föreligga hinder för ledningen av statens trädgårdsförsök att upptaga vissa mera vetenskapligt inriktade förädlingsarbeten samt utreda i samband därmed stående spörsmål.

I fråga om försöksverksamhetens inriktning kan jag i huvudsak biträda kommitténs uttalanden. Försöksverksamheten bör alltså avse kulturer inom trädgårdssodlingens samtliga grenar. Därvid bör verksamheten sträckas ut till vissa områden, som tidigare alls icke eller blott otillräckligt varit företrädda i försöksarbetet. Sålunda böra försök med köksväxter, odlade under glas, upptagas i vida större omfattning än som, till följd av bristande resurser, hittills varit möjligt. Även försök med prydnadsväxter böra ingå i verksamheten. Dock vill jag anmärka, att dessa sistnämnda försök icke böra skjutas i förgrunden utan att tyngdpunkten av försöksverksamheten bör läggas på odlingar av direkt betydelse för folkförsörjningen. Sort- och stamförsök böra alltjämt förekomma men givas mindre omfattning än hittills, så att ökat utrymme kan beredas de så kallade kulturförsöken.

I fråga om organisationen av försöksverksamheten biträder jag kommitténs ståndpunkt, att den nuvarande organisationsformen med en huvudstation och underlydande försöksorgan bör bibehållas. Huvudstationen bör organiseras på tre fackavdelningar, nämligen en för köksväxter, en för frukt, bär och plantskolealster samt en för prydnadsväxter. Härjämte bör finnas en administrativ avdelning. De underlydande försöksorganen böra utgöras av större eller mindre försöksstationer, fasta försöksfält och lokala försök.

Beträffande huvudstationens förläggning har jag framhållit, att en förflyttning från Alnarp icke nu kan genomföras. Jag finner det under sådana förhållanden icke nödvändigt, att man nu skall taga ställning till frågan om ny förläggningsplats för huvudstationen.

I fråga om de underlydande försöksstationerna har kommittén till en början föreslagit, att den nuvarande försöksstationen vid Nyckelby skulle bibehållas men omorganiseras för försök huvudsakligen med kulturer under glas. För detta ändamål skulle emellertid erfordras betydande investeringar i växthus, bostäder och andra fasta anläggningar. Dylika investeringar kan jag icke förorda. Då marken vid Nyckelby visat sig olämplig för försök av de slag, som hittills bedrivits där, anser jag i stället att man, när möjlighet därtill föreligger, bör överväga att flytta försöksstationen till lämpligare plats. Skulle den nuvarande fångvårds- och alkoholistanstalten å Svartsjö kungsgård komma att avvecklas och kungsgården därigenom bliva disponibel för andra ändamål, synes det böra övervägas, om ej försöksstationen skulle kunna flyttas dit. Jag har tidigare angivit att det i sådant fall jämväl bör övervägas att förlägga en trädgårdsskola till Svartsjö.

De skäl, som kommittén anfört för att försöksstationen vid Söråker suc-

cessivt bör avvecklas, synas bärande. Denna avveckling bör emellertid icke påbörjas, förrän annan lämplig försöksstation kan träda i dess ställe. Jag är icke för närvarande beredd att taga ställning till det av kommittén framförda förslaget om anläggande av en sådan försöksstation i Lillhällom i Selångers socken av Västernorrlands län. Statens trädgårdsförsök torde emellertid böra undersöka även andra möjligheter att lösa förlägningsfrågan för den erforderliga nya stationen.

Övriga nu befintliga försöksstationer vid Rånna, Ekerum, Tosemarken och Öjebyn torde böra bibehållas och även erhålla något förstärkta resurser. Jag återkommer härtill i det följande. Kommitténs förslag om inrättande av nya försöksstationer i anslutning till planerade försöksgårdar ävensom till en av norrlandskommittén föreslagen forsknings- och försöksinstitution för övre Norrland torde slutligen böra prövas först i samband med att beslut fattas om inrättande av och igångsättande av verksamheten vid sagda försöksgårdar och institution, om en sådan kommer till stånd. Frågan om utläggande av trädgårdsförsök på Bogesund torde böra ytterligare övervägas.

Fasta försöksfält och lokala försök, vilka ha betydelse för mer begränsade uppgifter, böra inom ramen för tillgängliga medel utläggas så, att skilda delar av landet och skilda odlingsområden bliva tillgodosedda. Därvid böra om möjligt dylika försök utläggas i anslutning till skolor, där undervisning i trädgårdsskötsel meddelas.

Sedan frågan om ledningen av jordbruksförsöksverksamheten i dess helhet lösts genom de beslut, som på grundval av propositionen nr 161 fattats vid 1948 års riksdag, synes någon anledning ej finnas att nu upptaga de förslag angående den centrala ledningen av trädgårdsförsöken som kommittén framlagt.

I överensstämmelse med vad jag tidigare anfört, anser jag kommitténs förslag i fråga om förstärkning av personalen vid statens trädgårdsförsök för närvarande endast delvis böra genomföras. För min del kan jag endast förorda följande. Vid huvudstationen bör för att under föreståndaren leda arbetet å prydnadsväxtavdelningen avses en försöksledare i lönegrad Ce 27. Å denna avdelning bör vidare inrättas en befattning som biträdande trädgårdsmästare i lönegrad Ce 14. På köksväxtavdelningen bör, med hänsyn till det ökade arbetet med kulturer under glas, inrättas en assistentbefattning i lönegrad Ce 22. Vidare bör en assistentbefattning i samma lönegrad inrättas, vars innehavare bör biträda föreståndaren dels i vetenskapligt arbete, dels vid handhavandet av administrationen av verksamheten. I samband med inrättandet av dessa befattningar bör den nuvarande arvodesbefattningen som assistent på köksväxtavdelningen indragas. Slutligen bör personalen utökas med ett laboratoriebiträde tills vidare i lönegrad Cf 4, en vaktmästare i lönegrad Ce 9 samt ett skrivbiträde enligt reglerad befordringsgång. Beträffande personalen å de underlydande försöksstationerna kan jag icke förorda annan ändring än att de båda försöksledarna skola överföras å ordinarie stat och att den arvodesavlönade befattningen som assistent

vid Öjebyn skall förändras till en assistentbefattning i lönegrad Ce 22. Därjämte bör som hittills ett anslag för skrivhjälp utgå.

Såsom redan nämnts, har kommittén räknat med att ett genomförande av dess förslag skulle kräva betydande investeringar för nybyggnader m. m. Sammanlagt har sålunda kommittén uppskattat engångskostnaden beträffande trädgårdsförsöken till omkring 4 miljoner kronor. Den övervägande delen härav avser utgifter för åtgärder, vilka enligt vad jag redan anfört nu icke kunna komma till utförande, eller iordningställande av en ny huvudstation samt av försöksstationerna vid Lillhällom, Röbbäcksdalen, Stenstugu och Källstorps Södergård. Även beträffande Rånna och Öjebyn samt framför allt Nyckelby ha emellertid ifrågasatts omfattande byggnadsarbeten. Ej heller dessa kunna enligt min mening för närvarande komma till utförande annat än i ytterst begränsad omfattning. Jag återkommer härtill i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1949/50. Därest huvudstationen, i enlighet med vad jag nu förordat, tills vidare skall kvarligga vid Alnarp, uppkommer frågan i vad mån växthus och andra anläggningar böra utvidgas. I en promemoria från föreståndaren för statens trädgårdsförsök ha vissa önskemål framställts i detta hänseende. Jag finner det befogat, att dessa önskemål delvis skola tillgodoses. Jämväl till denna fråga torde jag senare få återkomma.

III. Anslagsberäkningar.

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	617 100	570 308
1948/49 (statsliggaren s. 730) ..	633 000	
1949/50 (förslag)	810 000	

Kungl. Maj:t har den 17 juni 1948 för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut fastställt dels personalförteckning, dels ock följande

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	220 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	61 600
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	298 400
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	52 200
	Summa kronor	633 000.

Med skrivelse den 27 augusti 1948 har *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* överlämnat förslag till inkomst- och utgiftsstaten för institutet för budgetåret 1949/50. Enligt beslut av 1948 års riksdag ha lantbruksstyrelsens åligganden beträffande statens trädgårdsförsök

överförts till styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. I anledning härav har institutstyrelsen uppgjort ett särskilt statförslag för statens trädgårdsförsök. I ett tillägg till statförslaget för institutets övriga verksamhet har styrelsen upptagit kostnader för en dubbling av driftsledarkursen. Medel för detta ändamål ha beräknats under anslaget för budgetåren 1947/48 och 1948/49. Någon dubbling av kursen har emellertid icke kommit till stånd, enär en därför erforderlig institutionsbyggnad, till vars uppförande medel anvisats av 1946 års riksdag, icke blivit färdigställd.

Enligt institutstyrelsens statförslag skulle medelsbehovet för avlöningar under budgetåret 1949/50 uppgå till sammanlagt i runt tal 716 300 kronor, därav 180 800 kronor för statens trädgårdsförsök och 535 500 kronor för institutets övriga verksamhet. Av sistnämnda belopp avse 35 100 kronor kostnaderna för dubblingen av driftsledarkursen. Den begärda anslagsökningen å 83 300 kronor har huvudsakligen föranletts av förslag om dels inrättande av en laboratorstjänst i lönegrad Ce 29 vid mejeriförsöken och en arvodesavlönad bibliotekariebefattning, dels uppflyttning av kamrerartjänsten från lönegrad Ce 25 till Ce 28, dels höjning av speciallärar- och assistent- arvodena, dels ock förstärkning av biträdespersonalen vid trädgårdsförsöken. Vidare har medelsbehovet på grund av beräknade löneklassförändringar och vikariatsersättningar ökat med tillhoppa omkring 13 000 kronor.

I fråga om styrelsens förslag må i övrigt nämnas följande.

Beträffande kamreraren har styrelsen framhållit, bland annat, att hans arbete på grund av institutets affärsverksamhet bleve betydligt mera omfattande och mångskiftande än om arbetet vid institutet blott omfattat undervisning och försöksverksamhet.

Styrelsen har vidare anfört, att frågan om bibliotekets skötsel under en följd av år stått på dagordningen. Från och med budgetåret 1947/48 hade utgått ett biblioteksarvode å 1 000 kronor, varjämte ett skrivbiträde anställdes å rektorsexpeditionen med uppgift att jämväl biträda i biblioteket. Denna anordning hade fungerat tillfredsställande men dock ej möjliggjort den skötsel av biblioteket, som ur många olika synpunkter vore erforderlig. Detta hade också beaktats av 1946 års trädgårdsundervisningskommitté som föreslagit inrättandet av en bibliotekarietjänst i 26 lönegraden. I avvaktan på Kungl. Maj:ts förslag rörande trädgårdsundervisningens ordnande hemställde styrelsen, att för budgetåret 1949/50 måtte anvisas 9 000 kronor till arvode åt bibliotekarie vid institutet.

I fråga om assistentarvodena, som nu utgå med 6 480 kronor till assistenten vid maskininstitutionen och med 6 000 kronor till en var av övriga sex assistenter, har styrelsen uttalat, att dessa vore orimligt låga med hänsyn till de kvalifikationer, som måste fordras av assistenterna. Med den löneutveckling, som ägt rum under senare år, hade assistenterna blivit försatta i en ogynnsam ställning. Om rättelse ej vidtoges, föreläge risk för att befattningarna skulle bliva vakanta. Då befattningarna icke hade övergångskaraktär, borde de enligt styrelsens mening föras på extra ordinarie stat. Med hänsyn till den väntade omorganisationen av såväl mejeriförsöken och mejeriundervisningen som trädgårdsförsöken och trädgårdsundervisningen ville styrelsen icke nu göra framställning härom. Skulle omorganisationen icke komma till stånd under nästa budgetår, ansåge styrelsen, att befattningarna ännu något år kunde avlönas med arvode. I så fall borde arvodet till assistenten vid maskininstitutionen höjas till 7 776 kronor och

till övriga assistenter till 7 200 kronor för år. Arvodet till montören borde höjas från 4 920 kronor till 5 600 kronor.

Styrelsen har även framhållit, att speciallärararvodena, vilka varit oförändrade sedan år 1933, icke kunde anses tillfredsställande. Det vore därför numera vanligtvis svårt att få kvalificerade personer till speciallärare. Styrelsen nödgades därför ånyo hemställa, att dessa arvoden överlag skulle uppräknas med 25 procent.

I likhet med vad styrelsen föreslagit för innevarande budgetår har styrelsen med anledning av den stora betydelsen av undervisning i arbetspsykologi ansett, att undervisning i detta ämne borde meddelas ej blott, som nu vore fallet, i driftsledarkursen utan även i lantbruksskolan, mejeriskolan och trädgårdsskolan. Vidare har styrelsen begärt en utökning av antalet föreläsningar i handelslära för att möjliggöra en ändamålsenlig undervisning i detta ämne i högre mejerikursen. Styrelsen har på grund härav upptagit ökade belopp till speciallärararvoden i dessa ämnen.

I remissutlåtande den 29 september 1948 över institutsstyrelsens anslagsframställning, såvitt angår institutets verksamhet med undantag för statens trädgårdsförsök, har *lantbruksstyrelsen* i huvudsak biträtt institutsstyrelsens förslag. I fråga om den begärda lönegradsuppflyttningen av kamrerartjänsten har lantbruksstyrelsen dock uttalat, att styrelsen visserligen delade institutsstyrelsens uppfattning, att denna tjänst borde uppflyttas i högre lönegrad. Då kamrerarna vid lantbrukshögskolan och Alnarpsinstitutet borde ha samma löneställning, ansåge lantbruksstyrelsen emellertid, att dessa båda kamrerartjänster borde uppflyttas samtidigt och till samma lönegrad. Arvodena åt de speciallärare, som undervisade vid högre mejerikursen, högre trädgårdskursen och driftsledarkursen, borde utgå enligt samma grunder, som tillämpades för speciallärarna vid lantbrukshögskolan, eller med 30 kronor per reducerad timme. Där arvodet redan nu utginge med högre belopp än 30 kronor, borde dock någon sänkning ej ske. Skulle ersättningarna åt lantbrukshögskolans speciallärare komma att höjas, borde vidare speciallärarna vid Alnarp få samma förhöjning. Arvodena åt speciallärarna i övriga kurser vid Alnarpsinstitutet har lantbruksstyrelsen föreslagit skola utgå med respektive 18 kronor, 12 kronor och 8 kronor 40 öre per timme.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har i remissutlåtande den 15 september 1948 tillstyrkt bifall till institutsstyrelsens framställning, såvitt densamma rörde statens trädgårdsförsök.

Statskontoret har i remissutlåtande den 8 september 1948 avstyrkt bifall till institutsstyrelsens framställning om uppflyttning i högre lönegrad av kamrerartjänsten, om förhöjda arvoden till bibliotekarie, speciallärare och assistenter samt om utökning av undervisningen i arbetspsykologi och handelslära.

Departementschefen.

Då jag i det föregående tagit ställning till de frågor, som röra institutets mejeri- och trädgårdsavdelningar samt statens mejeriförsök och trädgårdsförsök, torde jag här i huvudsak endast behöva behandla de av institutssty-

relsen i samband med anslagsäskandena framställda förslag, som avse lantbruksavdelningen eller för institutets olika avdelningar gemensamma spörsmål. Jag torde få erinra, att vissa frågor rörande lantbruksavdelningen, vilka institutstyrelsen upptagit i sina anslagsäskanden för budgetåren 1947/48 och 1948/49, icke äro slutligt lösta. Jag har därför för avsikt att senare begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att låta verkställa en översyn av denna avdelnings organisation.

Den begärda uppflyttningen i högre lönegrad av kamrerartjänsten finner jag icke tillräckligt motiverad. Icke heller kan jag nu biträda förslaget, att för bibliotekets skötsel skall avses en heltidsanställd befattningshavare.

I likhet med vad jag i det föregående förordat i fråga om assistenterna vid mejeriavdelningen och trädgårdsförsöken föreslår jag, att assistenterna vid trädgårdsavdelningen och assistenten vid maskininstitutionen skola inplaceras å löneplan. De torde därvid böra hänföras till lönegrad Cg 17. Arvodet till montören vid maskininstitutionen anser jag böra höjas till samma belopp, som vid statens maskinprovningar anställda arvodesavlönade montörer uppbara, eller 5 640 kronor för år.

Speciallärararvodena vid institutet ha varit oförändrade sedan år 1933. Jag torde få erinra, att jag vid behandlingen av lantbrukshögskolans anslag förordat en uppräknig av motsvarande arvoden vid denna högskola. De skäl härför, som jag då anförde, nämligen penningvärdets fall och vidtagna höjningar av motsvarande arvoden å andra håll inom statsförvaltningen, tala för en höjning av jämväl institutets speciallärararvoden. Jag är dock icke beredd att såsom lantbruksstyrelsen föreslagit jämställa speciallärarna vid högre mejerikursen, högre trädgårdskursen och driftsledarkursen med lantbrukshögskolans speciallärare. De ersättningsbelopp, som lantbruksstyrelsen föreslagit med utgångspunkt från nuvarande arvoden till speciallärarna vid lantbrukshögskolan och som i stort sett innebära en förhöjning med 20 procent, kan jag i huvudsak godtaga. Då undervisningen vid högre mejerikursen torde vara den som ligger närmast högskolestadiet anser jag dock speciallärarna vid denna kurs böra erhålla en något högre ersättning eller 35 kronor per reducerad undervisningstimme.

Såväl 1946 års trädgårdsundervisningskommitté som de sakkunniga för yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering ha upptagit undervisning i arbetspsykologi å kursplanerna för trädgårdsskolornas huvudkurser respektive för lantbruksskolorna. Bland annat med hänsyn härtill finner jag mig böra biträda den av institutstyrelsen föreslagna utvidgningen av undervisningen i detta ämne.

Då den av mig föreslagne laboratorn i mejeriekonomi torde böra bestrida undervisningen i handelslära i högre mejerikursen, synes någon speciallärare härför icke behövas.

En förutsättning för att en dubblering av driftsledarkursen skall kunna komma till stånd under nästa budgetår är att den institutionsbyggnad, vars uppförande nyligen påbörjats, hinner bliva färdigställd före den 1 november 1949. Då viss möjlighet föreligger att så kan bliva fallet, förordar jag

att medel skola beräknas för bestridande av de kostnader, som en dylik dubbling skulle medföra. Den assistent å lantbruksavdelningen, som i så fall behövs, bör placeras i lönegrad Cg 17.

Ett bifall till vad jag nu föreslagit samt vad jag i det föregående förordat beträffande de till den högre mejerikursen hörande institutionerna, mejeriförsöken, trädgårdsundervisningen och trädgårdsförsöken påkallar följande förändringar i avlöningsstaten för Alnarpsinstitutet.

Till avlöningar åt tre laboratorer i Ca 29 vid mejeriförsöken och mejerinstitutionerna böra upptagas 36 000 kronor under ordinarietposten. På grund av förslaget att ordinariesätta de två försöksledarna i Ce 27 vid Rånna och Nyckelby försöksstationer bör posten vidare uppräknas med 23 200 kronor. Slutligen bör posten i anledning av beräknade löneklassförändringar uppräknas med 2 500 kronor. Ordinarietposten skulle sålunda för nästa budgetår behöva uppföras med $(220\ 800 + 36\ 000 + 23\ 200 + 2\ 500 =)$ 282 500 kronor.

Medelsbehovet under arvodesposten skulle minska med 52 480 kronor, därest i enlighet med vad jag föreslagit assistenterna och försöksmejeristen överföras å löneplan. Å andra sidan bör posten ökas med 720 kronor motsvarande den förordade höjningen av arvodet till montören. Arvodesposten skulle alltså behöva bestämmas till $(61\ 600 - 52\ 480 + 720 =)$ i runt tal 9 800 kronor.

Under icke-ordinarietposten skulle tillkomma avlöningskostnaderna för följande lönegradsplacerad personal, nämligen vid trädgårdsförsöken en försöksledare i Ce 27, tre assistenter i Ce 22, en biträdande trädgårdsmästare i Ce 14, en vaktmästare i Ce 9, ett laboratoriebiträde och ett skrivbiträde i Cf 4, vid mejeriförsöken en förste assistent i Ce 24, en försöksmejerist i Ce 16 och ett laboratoriebiträde i Cf 4, vid de till högre mejerikursen hörande institutionerna två förste assistenter i Ce 24, två assistenter i Cg 17, tre laboratoriebiträden och ett skrivbiträde i Cf 4 samt vid trädgårdsavdelningen och maskininstitutionen tre assistenter i Cg 17 ävensom, därest driftsledarkursen dubblas, vid lantbruksavdelningen en assistent i Cg 17. Dessa avlöningskostnader synas kunna uppskattas till 137 300 kronor. Vidare bör posten på grund av beräknade löneklassförändringar m. m. höjas med 10 000 kronor. Å andra sidan minskas medelsbehovet med 23 200 kronor i anledning av den förordade överflyttningen å ordinarie stat av två försöksledare i Ce 27.

Vad angår speciallärarna medför den av mig förordade förhöjningen av ersättningarna till dessa en ökning av medelsbehovet, som kan beräknas till i runt tal 11 000 kronor. Därest i enlighet med vad jag föreslagit två huvudkurser enligt den nya ordningen anordnas vid Alnarps trädgårdsskola, erfordras en ökning av antalet speciallärartimmar med omkring 600. Kostnaderna härför torde kunna uppskattas till i runt tal 9 000 kronor. Medelsbehovet under icke-ordinarietposten skulle alltså sammanlagt uppgå till $(298\ 400 + 137\ 300 + 10\ 000 - 23\ 200 + 11\ 000 + 9\ 000 =)$ 442 500 kronor.

Posten rörligt tillägg torde bära uppräknas med 23 000 kronor till 75 200 kronor.

Under anslaget till avlöningar vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut skulle alltså för budgetåret 1949/50 erfordras en medelsanvisning av (282 500 + 9 800 + 442 500 + 75 200 =) 810 000 kronor, vilken jämförd med anvisningen för innevarande budgetår innebär en ökning med 177 000 kronor.

Ny personalförteckning för institutet torde bära föreläggas riksdagen för godkännande.

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	188 800	239 275
1948/49 (statsliggaren s. 732) ..	217 700	
1949/50 (förslag)	288 800	

Kungl. Maj:t har den 17 juni 1948 fastställt omkostnadsstat för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut. Till följd av att, såsom i det föregående anförts, någon dubbling av driftsledarkursen icke kunnat komma till stånd har nettoutgiften i staten upptagits med 223 700 kronor eller med 6 000 kronor högre belopp än anslaget. Detta sammanhänger med att vid anslagsberäkningen utgifterna för driftsledarkursens dubbling upptagits med 24 000 kronor avseende en tid av endast åtta månader (1 november 1948—30 juni 1949) under det att motsvarande inkomster av undervisnings- och kostnadsavgifter, vilka erläggas halvårsvis i förskott, beräknats för helt år eller till 30 000 kronor.

Institutsstyrelsen har hemställt, att för budgetåret 1949/50 måtte till omkostnader anvisas 292 900 kronor. Därest driftsledarkursen icke heller nästa budgetår skulle kunna dubbleras, har styrelsen beräknat anslagsbehovet till 299 200 kronor. Av sistnämnda belopp belöpa 157 000 kronor på statens trädgårdsförsök och 142 200 kronor på institutets övriga verksamhet.

Lantbruksstyrelsen har i sitt remissutlåtande föreslagit en medelsanvisning för sistnämnda verksamhet av 135 200 kronor eller, om driftsledarkursen icke dubblerades, 136 900 kronor.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbrukförsök har i sitt remissutlåtande lillstyrkt institutsstyrelsens förslag till omkostnadsstat för statens trädgårdsförsök. Högskolestyrelsen har därvid överlämnat en specifikation å beräknade utgifter för inventarier för försöken under de närmaste fem åren, vilken slutar å 48 850 kronor.

Myndigheternas beräkningar av medelsbehovet framgå närmare av följande sammanställningar, i vilka icke upptagits de utgifter och inkomster, som skulle föranledas av en dubbling av driftsledarkursen. I sammanställningarna ha till jämförelse medtagits beloppen i gällande omkostnadsstat, fördelade å trädgårdsförsöken och institutets övriga verksamhet, samt utgifter om medelsåtgången för budgetåret 1947/48.

	Gällande omkost- nadsstat	Faktiska utgifter resp. inkomster för budgetåret 1947/48	Instituts- styrelsens förslag	Lant- bruks- styrelsens förslag
	kronor		kronor	kronor
<i>Institutet med undantag för statens trädgårdsförsök.</i>				
Utgifter.				
1. Sjukvård m. m.	400	871	800	800
2. Reseersättningar	7 000	5 389	8 000	7 000
3. Expenser:				
a) Bränsle, lyse och vatten	35 500	39 259	38 000	38 000
b) Övriga expenser	45 000	51 923	58 000	55 000
4. Publikationstryck	4 500	7 000	7 000	7 000
5. Övriga utgifter:				
a) Underhåll av byggnader	21 000	21 183	26 000	25 000
b) Skatter och försäkringar	3 100	2 186	3 100	3 100
c) Kosthåll för elever	161 300	150 968	178 300	178 300
d) Hälso- och sjukvård	700	976	1 000	1 000
e) Utställningsmateriel m. m.	600	1 427	1 000	1 000
f) Ersättning till Alnarps egendom för dags- verken och körslor	6 000	4 999	6 000	6 000
g) Ersättning till Alnarps trädgårdar för under- håll och parker	4 000	3 000	4 000	4 000
h) Till täckande av möjligen uppkommande för- lust å rörelsen vid Alnarps mejeri	15 000	15 000	30 000	30 000
i) Inköp av inventarier för mejeriförsöken ...	—	—	11 000	10 000
j) Inköp av mjölk för mejeriförsöken efter av- drag för försålda produkter	3 500	2 137	3 500	3 500
k) Förbrukningsartiklar för mejeriförsöken	5 000	6 706	8 000	7 000
l) Driftkostnader vid en ladugårdsförmanskurs	4 200	4 200	4 200	4 200
m) Diverse utgifter	1 000	103	1 000	1 000
Summa utgifter	317 800	317 327	388 900	381 900
Särskilda uppbördsmedel.				
1. Hyror och arrendeinkomster	30 300	30 805	30 300	30 300
2. Undervisnings- och kostavgifter för elever	127 600	114 998	139 400	139 400
3. Ersättning av Alnarps egendom för arbete av elever	52 000	50 000	57 000	57 000
4. Bokföringsavgifter till den driftsekonomiska byrån	20 000	22 957	20 000	20 000
Summa uppbördsmedel	229 900	218 760	246 700	246 700
S a m m a n d r a g.				
Utgifter	317 800	317 327	388 900	381 900
Särskilda uppbördsmedel	229 900	218 760	246 700	246 700
Nettoutgift	87 900	98 567	142 200	135 200
<i>Statens trädgårdsförsök.</i>				
Utgifter.				
1. Sjukvård m. m.	100	141	200	
2. Reseersättningar	6 000	6 552	6 500	
3. Expenser:				
a) Bränsle, lyse och vatten	9 500	9 500	10 000	
b) Övriga expenser	10 000	11 570	12 000	
4. Publikationstryck	5 500	8 000	8 000	
5. Övriga utgifter:				
a) Underhåll av byggnader	4 000	4 171	4 000	
b) Skatter och försäkringar	500	318	500	
c) Hälso- och sjukvård	200	160	200	

	Gällande omkost- nadsstat	Faktiska utgifter resp. inkomster för budgetåret 1947/48	Instituts- styrelsens förslag
	kronor		kronor
d) Utställningsmateriel m. m.	400	242	500
e) Ersättning till Skaraborgs läns hushållnings- sällskap för lokalhyra	7 000	7 000	7 000
f) Nyanläggning av försök med körsbärsträd vid Ränna	1 000	500	1 000
g) Ersättning till Norrlands trädgårdsskola i Sör- åker för personalkostn. m. m.	9 000	9 000	13 000
h) Driftkostnader vid Öjebyns försöksstation ...	3 000	4 482	4 500
i) Förbrukningsartiklar och gödslingsmedel	27 000	27 500	30 000
j) Inköp av inventarier	10 000	9 985	10 000
k) Inköp av levande växter och frö.	4 500	3 819	4 500
l) Dagsverken m. m.	110 000	110 807	115 000
m) Bokinköp och bokbindning	800	722	800
n) Diverse utgifter.	500	400	500
Summa utgifter	209 000	214 869	228 200
Särskilda uppborndsmedel.			
1. Hyror och arrendeinkomster	3 700	3 700	3 700
2. Försäljning av köksväxter, bär och frukt	37 000	35 474	35 000
3. Försäljning av jordbruksprodukter	25 000	25 741	25 000
4. Ersättning för kontrollodlingen för statens cen- trala frökontrollanstalt	3 000	3 081	2 000
5. Ersättning för stamförsök för enskilda firmors räkning	4 500	6 877	5 500
Summa uppborndsmedel	73 200	74 873	71 200
S a m m a n d r a g.			
Utgifter	209 000	214 869	228 200
Särskilda uppborndsmedel	73 200	74 873	71 200
Nettoutgift	135 800	139 996	157 000

Beträffande motiveringen för anslagsberäkningarna må nämnas följande.

Höjningarna av posterna sjukvård m. m., expenser, publikationstryck samt delposterna hälso- och sjukvård samt utställningsmateriel m. m. ha begärts med hänsyn till medelsåtgången för dessa ändamål under budgetåret 1947/48. Den höga medelsåtgången för övriga expenser har särskilt föranletts av starkt ökade kostnader för städning m. m. Beträffande medelsbehovet för publikationstryck har institutstyrelsen framhållit angelägenheten av att försöksresultat publicerades utan dröjsmål, så att de kunde komma de praktiska yrkesmännen till godo. Höjningen av posten reseersättningar har begärts under hänvisning till de stegrade resekostnaderna. I fråga om posten underhåll av byggnader har framhållits, att det belopp, som anvisats för innevarande budgetår, på grund av de starkt ökade byggnadskostnaderna icke medgäve ett tillfredsställande byggnadsunderhåll, vilket under krigsåren blivit eftersatt. Höjningen av posten kosthåll för elever har föreslagits på grund av stegrade priser å livsmedel och löneökningar för personalen.

Beträffande posten täckande av möjligen uppkommande förlust å rörelsen vid Alnarps mejeri har anförts, att det för närvarande anvisade beloppet, 15 000 kronor, för det senast förflutna räkenskapsåret visat sig otillräckligt. För sagda år föreläge nämligen brist på ytterligare 15 000 kronor. Den närmaste orsaken härtill vore dels höjda löner till instruktionspersonalen vid mejeriet, dels högre pris å den tillskottsmjolk, som mejeriet måst inköpa för att skol- och provningsverksamheten skulle kunna upprätthållas. Därjämte hade bidragit höjda transportkostnader för mjölken, höjda priser å en del förnödenheter samt ökade kostnader för byggnaders och inventariers underhåll. Enligt institutsstyrelsens beräkningar medförde undervisningen en årlig merutgift för mejeriet av 38 000 kronor. Av detta belopp ansåge styrelsen 8 000 kronor kunna bäras av mejeriet. Medelsbehovet under ifrågavarande post uppginge alltså till 30 000 kronor.

För inköp av inventarier och apparatur till mejeriförsöken har institutsstyrelsen ansett ett belopp av 33 000 kronor erforderligt. Styrelsen har föreslagit, att detta belopp skulle fördelas på tre år och att sålunda för nästa budgetår 11 000 kronor skulle anvisas för ändamålet. Den föreslagna höjningen av posten förbrukningsartiklar vid mejeriförsöken har motiverats med den prisstegring som ägt rum, särskilt å glas och kemikalier.

Institutsstyrelsen har grundat beräkningarna av medelsbehovet för statens trädgårdsförsök på samma omfattning av försöksverksamheten som för närvarande. Beträffande ersättning till Norrlands trädgårdsskola i Söråker har institutsstyrelsen förklarat, att skolstyrelsen med hänsyn till stegrade avlöningskostnader och höjda priser på vissa förbrukningsartiklar såsom villkor för att verksamheten skulle fortsättas under nästa budgetår begärt, att ersättningen skulle höjas från 9 000 till 13 000 kronor. Den föreslagna uppräkningsarten av posten förbrukningsartiklar och gödselmedel har motiverats med ett ökat behov av gödsel- och besprutningsmedel. Beträffande kostnaderna för dagsverken m. m. har institutsstyrelsen anført, att antalet arbetstimmar år 1947 måst minskas för att utgifterna skulle kunna hållas inom angiven ram. Den begärda höjningen av posten erfordrades för att institutet skulle kunna utbetala avtalsvis bestämda ålderstillägg åt arbetare, som varit i tjänst under längre tid.

Vad angår de under rubriken särskilda uppbördsmedel upptagna postererna må nämnas, att posterna undervisnings- och kostavgifter samt ersättning av Alnarps egendom för arbete av elever uppräknats på grund av höjda kostpriser respektive höjda timlöner.

Statskontoret har i sitt remissutlåtande uttalat att anslagsposten till reseersättningar och delposten till övriga expenser i betraktande av belastnings-siffrorna för budgetåret 1947/48 borde begränsas till 7 000 kronor respektive 52 000 kronor. Beträffande den begärda höjningen av anslagsposten till täckande av möjligen uppkommande förlust å rörelsen vid Alnarps mejeri har statskontoret anført, att enligt vad ämbetsverket under hand inhämtat mejeriets förlust icke föranletts enbart av den vid mejeriet bedrivna skol- och provningsverksamheten utan även av att kostnader ned-

lagts på tillverkning av vissa mejeriprodukter, som ännu ej hunnit försäljas. Statskontoret ansåge därför att en tidigare av lantbruksstyrelsen och statskontoret förordad utredning av frågan om tillförseln av mjölk till mejeriet och rörande mejerirörelsens ekonomi borde verkställas, innan ytterligare medel från omkostnadsanslaget ställdes till mejeriets förfogande.

Ett genomförande av utredningsmannens förslag i fråga om mejeriförsöksverksamheten och den högre mejeriundervisningen enligt Alnarpsalternativet har av utredningsmannen beräknats medföra, att institutets årliga omkostnader skulle stiga med 27 300 kronor i förhållande till de i staten för budgetåret 1947/48 upptagna beloppen. Av ökningen skulle 17 500 kronor falla på mejeriförsöken och 9 800 kronor på den högre mejeriundervisningen. För mejeriförsöken har utredningsmannen därvid räknat med ett medelsbehov för omkostnader av 36 300 kronor, varav för sjukvård m. m. 300 kronor, för reseersättningar 8 000 kronor, för expenser 13 000 kronor, för publikationstryck 4 000 kronor och för övriga utgifter 11 000 kronor. Motsvarande siffror för den högre mejeriundervisningen ha angivits till respektive 14 800, 300, 5 000, 6 000, 3 000 och 500 kronor.

De ökningar av medelsbehovet för omkostnader, som ett förverkligande av 1946 års trädgårdsundervisningskommittés förslag beträffande Alnarps trädgårdsskola och trädgårdsförsöken skulle medföra, har kommittén uppskattat till sammanlagt i runt tal 118 000 kronor för år. Av detta belopp hänföra sig 1 000 kronor till trädgårdsskolan och 117 000 kronor till trädgårdsförsöken.

Departementschefen.

Med hänsyn till att uppgiften att vara mellaninstans i anslagsfrågor i vad gäller statens trädgårdsförsök överflyttats från lantbruksstyrelsen till styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök finner jag det lämpligt, att särskilda omkostnadsstater skola fastställas för trädgårdsförsöken och för institutets övriga verksamhet. Vid bifall till vad jag i det föregående föreslagit i fråga om utvidgad verksamhet vid mejeri- och trädgårdsavdelningarna torde det vara nödvändigt att höja åtskilliga av utgiftsposterna.

Jag torde först få behandla medelsbehovet under sistnämnda omkostnadsstat.

Posten sjukvård m. m. finner jag med hänsyn till den faktiska medelsåtgången under budgetåret 1947/48 och föreslagna personalökningar böra uppräknas med 600 kronor. Posten reseersättningar torde i anledning av höjda resekostnader och förordade personalförstärkningar böra höjas med 3 500 kronor. Expensposten torde böra uppräknas med 15 500 kronor, varav 2 500 kronor för bränsle, lyse och vatten samt 13 000 kronor för övriga expenser. Posten publikationstryck torde böra upptagas till ett med 2 500 kronor förhöjt belopp. Den under övriga utgifter upptagna delposten kosthåll för elever torde på grund av stegrade priser å livsmedel och löneök-

ningar för personalen böra höjas med det av institutsstyrelsen föreslagna beloppet, 17 000 kronor. Därest mina förslag i fråga om den lägre trädgårdsundervisningen bifallas, skulle emellertid tillkomma kosthåll för 36 elever i trädgårdsskolan. Kostnaderna härför kunna beräknas till 26 400 kronor, med vilket belopp posten bör ytterligare uppräknas. Vidare skulle behöva upptagas ersättning till Alnarps trädgårdar för biträde av förmanspersonal vid demonstrationer och övningar. Härför torde böra avses ett belopp av 5 000 kronor. Den utredning, som lämnats rörande det ekonomiska resultatet vid Alnarps mejeri, synes visa att mejerirörelsen, även om mejeriet får övertaga mjölkleveranserna till Kävlinge mejeri, sannolikt kommer att gå med en förlust, som ej oväsentligt överstiger 30 000 kronor om året. Då förlusten huvudsakligen torde vara betingad av att mejeridriften är organiserad med hänsyn till undervisningen, biträder jag institutsstyrelsens förslag, att till täckande av förlust å mejerirörelsen för nästa budgetår skall upptagas 30 000 kronor mot 15 000 kronor å innevarande budgetårs stat. Vidare föreslår jag, att delposten förbrukningsartiklar för mejeriförsöken höjes med 2 000 kronor. Övriga utgiftsposter torde kunna bibehållas oförändrade. Medel till inköp av inventarier för mejeriförsöken torde böra anvisas från ett särskilt anslag till inredning och utrustning. Jag torde i det följande få återkomma till denna fråga.

Vad angår uppbördsmedlen torde posten hyror och arrendeinkomster böra uppräknas med de rumshyror, som eleverna i de nya trädgårdskurserna beräknas betala, eller 1 300 kronor. Vidare torde kostavgifterna för dessa elever kunna uppskattas till 26 400 kronor. Posten undervisnings- och kostavgifter för elever torde därför, förutom med det av institutsstyrelsen föreslagna beloppet, 11 800 kronor, böra höjas med nämnda belopp, eller sålunda med sammanlagt 38 200 kronor. Posten ersättning av Alnarps egendom för arbete av elever bör i enlighet med institutsstyrelsens förslag uppföras med 5 000 kronor högre belopp än för innevarande budgetår. Bokföringsavgifter till den trädgårdsekonomiska byrån synas kunna upptagas med oförändrat belopp.

Medelsbehovet för institutets förevarande verksamhet under nästa budgetår torde sålunda böra uppskattas till $(87\,900 + 600 + 3\,500 + 15\,500 + 2\,500 + 17\,000 + 26\,400 + 5\,000 + 15\,000 + 2\,000 - 1\,300 - 38\,200 - 5\,000 =) 130\,900$ kronor.

Utgifterna för en dubblerad driftsledarkurs synas böra uppskattas till 26 500 kronor, varav 2 500 kronor till bränsle, lyse och vatten, 1 800 kronor till övriga expenser, 22 000 kronor till kosthåll för elever samt 200 kronor till hälso- och sjukvård. Då kostavgifterna, vilka synas böra beräknas för åtta månader, kunna beräknas till 22 000 kronor, skulle nettomedelsbehovet uppgå till 4 500 kronor.

Vad därefter angår omkostnaderna för statens trädgårdsförsök torde posterna sjukvård m. m., reseersättningar, expenser och publikationstryck böra uppräknas med respektive 100, 1 000, 2 500 och 2 500 kronor. Av höjningen av expensposten torde 500 kronor böra avses för bränsle, lyse och vatten

samt 2 000 kronor för övriga expenser. Eftersom försöksverksamheten vid Norrlands trädgårdsskola i Söråker avses skola nedläggas, då en särskild lokal station kan inrättas, synes det lämpligt, att verksamheten vid Söråker redan nu skall begränsas i någon mån. Jag kan därför ej förorda någon höjning av delposten ersättning till Norrlands trädgårdsskola i Söråker. Eftersom det i och för sig är önskvärt, att trädgårdsförsöksverksamheten i Norrland skall utvidgas, förordar jag däremot, att till driftskostnader för Öjebyns försöksstation skall för nästa budgetår anvisas ett belopp av 6 000 kronor, vilket är 3 000 kronor mer än för innevarande budgetår. Till Ekerums och Tosemarkens försöksstationer ha hittills icke beräknats några medel under förevarande anslag, utan Kungl. Maj:t har i annan ordning ställt medel till förfogande. På grund av den omfattning, som verksamheten vid dessa stationer nu fått, föreslår jag, att en särskild utgiftspost upptages till driftskostnader vid ifrågavarande stationer. Posten torde bestämmas till 4 000 kronor för nästa budgetår. Posterna förbrukningsartiklar och gödslingsmedel samt dagsverken m. m. anser jag med hänsyn till stegrade priser och löner ävensom den utvidgning av verksamheten vid huvudstationen, som jag i det föregående förordat, böra uppräknas med 3 000 respektive 8 000 kronor. Övriga poster torde böra uppföras med oförändrade belopp.

Inkomsterna av försäljning av köksväxter, bär och frukt samt av försäljning av jordbruksprodukter anser jag kunna beräknas stiga med 3 000 respektive 5 000 kronor. Posten ersättning för stamförsök åt enskilda firmor torde kunna uppräknas med 1 500 kronor. Däremot komma kontrollodlingarna för centrala frökontrollanstaltens räkning att upphöra. Ersättningen för dessa har i innevarande budgetårs stat beräknats till 3 000 kronor. Hyresmedlen synas böra upptagas med oförändrat belopp.

Nettoutgifterna för statens trädgårdsförsök skulle sålunda för nästa budgetår kunna uppskattas till $(135\,800 + 100 + 1\,000 + 2\,500 + 2\,500 + 3\,000 + 4\,000 + 3\,000 + 8\,000 - 3\,000 - 5\,000 - 1\,500 + 3\,000 =)$ 153 400 kronor.

Under Alnarpsinstitutets omkostnadsanslag skulle sålunda för budgetåret 1949/50 erfordras en medelsanvisning av $(130\,900 + 4\,500 + 153\,400 =)$ 288 800 kronor, vilket jämfört med innevarande budgetår innebär en ökning med 71 100 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid fastställa nya omkostnadsstater för institutet.

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Materiel m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	39 500	23 713
1948/49 (statsliggaren s. 734) ..	25 000	
1949/50 (förslag)	28 500	

Styrelsen för Alnarpsinstitutet har hemställt, att till materiel m. m. måtte för budgetåret 1949/50 anvisas 29 100 kronor, därav 3 300 kronor för trädgårdsförsöken och 25 800 kronor för institutets övriga verksamhet. Av sist-

nämnda belopp belöpa 1 500 kronor å en dubbling av driftsledarkursen. Såsom motivering för den begärda anslagshöjningen har anförts, att på grund av de synnerligen höga priserna på undervisningsmateriel och den under krigsåren starkt eftersatta nyanskaffningen stort behov av ökade medel föreläge.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har tillstyrkt anslagsäskandet i vad det avser statens trädgårdsförsök.

Lantbruksstyrelsen, som framhållit att tillgång på lämplig undervisningsmateriel vore en nödvändig förutsättning för en effektiv undervisning, har förordat, att anslaget skulle höjas till 25 500 kronor, såvitt anginge institutets övriga verksamhet.

Medelsbehovet för materiel m. m. för mejeriförsöken och den högre mejerikursen har *utredningsmannen* uppskattat till minst 8 500 kronor, vilket i förhållande till vad som för ändamålet disponerades under budgetåret 1946/47 innebär en ökning med 3 600 kronor.

Trädgårdsundervisningskommittén har räknat med en ökning å 4 000 kronor av utgifterna för materiel m. m. till Alnarps trädgårdsskola.

Departementschefen.

Med hänsyn till de av mig i det föregående förordade förstärkningarna av personalorganisationen vid mejeriinstitutionerna samt mejeriförsöken och trädgårdsförsöken anser jag en viss höjning av förevarande anslag erforderlig. Jag föreslår sålunda, att anslaget för nästa budgetår uppräknas med 3 500 kronor till 28 500 kronor. Av sistnämnda belopp torde 3 500 kronor få avses för statens trädgårdsförsök.

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Bokinköp och bokbindning för institutets bibliotek.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	6 000	5 784
1948/49 (statsliggaren s. 735)	6 000	
1949/50 (förslag)	7 000	

Institutsstyrelsen har hemställt, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1949/50 anvisas 7 000 kronor, varav 1 000 kronor för statens trädgårdsförsök.

Lantbruksstyrelsen samt *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* ha tillstyrkt bifall till institutsstyrelsens framställning.

För bokinköp och bokbindning för mejeriförsöken och den högre mejerikursen har *utredningsmannen* räknat med en utgiftsökning å minst 1 325 kronor i jämförelse med förhållandena under budgetåret 1946/47.

Trädgårdsundervisningskommittén har uppskattat de årliga merkostnaderna för bokinköp och bokbindning för Alnarps trädgårdsskola till 1 000 kronor.

Departementschefen.

Med tillstyrkande av institutsstyrelsens anslagsäskande föreslår jag, att anslaget för nästa budgetår skall uppföras med 7 000 kronor.

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Stipendier m. m.

Under denna anslagsrubrik är i gällande riksstat uppfört ett obetecknat anslag av 8 300 kronor. Anslaget disponeras med 2 400 kronor till fyra stipendier à 600 kronor vid högre mejerikursen och högre trädgårdskursen samt med 5 300 kronor till studieresor. För studieresor vid en dubblerad driftsledarkurs ha beräknats 600 kronor.

Institutsstyrelsen har hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte höjas till 9 400 kronor. Av detta belopp har avsetts oförändrat 2 400 kronor till stipendier, 6 500 kronor till studieresor och 500 kronor till resebidrag åt obemedlade elever i mejeriskolan. Höjningen av beloppet till studieresor, i vilket inberäknats kostnaderna vid en dubbling av driftsledarkursen, har motiverats med de stegrade biljettpriserna å järnväg och bussar.

Lantbruksstyrelsen bar tillstyrkt institutsstyrelsens framställning. Beträffande det till resebidrag och elever i mejeriskolan begärda beloppet har lantbruksstyrelsen därvid anfört, att resekostnaderna för medellösa elever från norra delarna av landet bleve betungande och att dessa därför — även om de erhöle högsta statsstipendium — vore i behov av hjälp till resekostnaderna.

Departementschefen.

De fyra elevstipendierna vid högre mejerikursen och högre trädgårdskursen böra enligt min mening höjas till det belopp, varmed elevstipendierna vid lantbrukshögskolan utgå, nämligen 800 kronor. Medelsbehovet till stipendier skulle i så fall uppgå till 3 200 kronor. Med hänsyn till de höjda resekostnaderna tillstyrker jag, att till studieresor anvisas 6 500 kronor. Jag kan däremot ej biträda förslaget om lämnande av bidrag till resekostnader. Jag föreslår sålunda, att förevarande anslag för budgetåret 1949/50 uppföres med $(3\ 200 + 6\ 500 =) 9\ 700$ kronor.

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Inredning och utrustning.

De förslag jag i det föregående framlagt till utbyggnad av såväl mejeriförsöksverksamheten och den högre mejeriundervisningen som trädgårdsförsöksverksamheten och trädgårdsundervisningen ha, såsom redan nämnts, avvägs så, att deras förverkligande icke skulle påfordra mera omfattande byggnads- eller utrustningsanslag. Det har dock icke kunnat undgås, att förslagets genomförande kräver vissa byggnadsarbeten och anskaffning av viss utrustning. Beträffande medelsbehovet för sistnämnda ändamål har jag under hand inhämtat vissa upplysningar.

Föreståndaren för statens mejeriförsök har sålunda angivit, att för inköp av instrument och laboratorieapparatur till mejeriförsöken skulle erfordras i runt tal 66 000 kronor. Häri ingår dels det belopp å 33 000 kronor som, fördelat på tre år, institutstyrelsen begärt för detta ändamål i sina anslags-
äskanden, dels ett belopp å 15 000 kronor till utrustning av försöksmejeriet, varom styrelsen gjort framställning under år 1945. Vidare har föreståndaren ansett vissa inredningsarbeten i mejeriförsökens laboratorielokaler erfordrerliga. Kostnaderna härför ha uppskattats till 6 000 kronor.

För att verksamheten vid mejeriförsöken skall kunna giva önskat resultat finner jag det nödvändigt, att den maskinella utrustningen skall kompletteras. Medelsanvisningen för ändamålet torde emellertid kunna begränsas till 40 000 kronor. Då jag tillstyrker, att till inredningsarbeten i laboratorielokalerna skola beräknas 6 000 kronor, böra alltså till inredning och utrustning vid mejeriförsöken anvisas 46 000 kronor.

För inredning av laboratorium åt den föreslagne laboratorn i mejerikemi samt för inköp av möbler och kontorsinventarier m. m. åt de föreslagna nya befattningshavarna å de till den högre mejerikursen hörande forskningsinstitutionerna ha institutionsföreståndarna beräknat, att sammanlagt 25 200 kronor skulle behövas. Då av den föreslagna förstärkningen av institutionernas personalresurser följer, att institutionernas utrustning måste kompletteras, förordar jag, att medel skola anvisas för ändamålet. Härför torde böra beräknas ett belopp av 24 000 kronor.

Jag torde få erinra att jag redan förordat, att till utrustning av Alnarps mejeri i samband med dess övertagande av mjölkleveranserna till Kävlinge mejeri skola för nästa budgetår anvisas 137 000 kronor.

Vidare har jag beträffande Alnarps trädgårdsskola föreslagit dels att ett elevhem, till vars uppförande 1947 års riksdag anvisat anslag, nu skall byggas och därvid utökas med åtta dubbelrum, dels att vissa ombyggnadsarbeten skola utföras i det s. k. slottet. Kostnaderna för den inredning och utrustning, som härvid erfordras, kunna beräknas till 39 000 kronor. Då 1947 års riksdag för ändamålet anvisat 15 000 kronor, behöves nu en tilläggsanvisning å 24 000 kronor.

Vad slutligen angår statens trädgårdsförsök har föreståndaren för försöken framställt vissa önskemål rörande anslag till utrustning m. m. såväl vid huvudstationen som vid de olika försöksstationerna. Jag förordar i detta avseende, att åt huvudstationen skall anskaffas ett flyttbart, standardiserat lagerrum med automatisk fläktanordning för prövning av hållbarheten hos köksväxter från olika försök. Kostnaderna härför kunna beräknas till 12 000 kronor. Vidare föreslår jag, att för inköp av försöksutrustning skola anvisas 5 000 kronor till en var av Ekerums och Tosemarkens försöksstationer. Vidare torde böra avses ett belopp av 5 000 kronor för komplettering av inrättningarna vid Rånna försöksstation.

Förenämnda belopp å tillhopa (46 000 + 24 000 + 137 000 + 24 000 + 12 000 + 15 000 =) 258 000 kronor torde böra anvisas såsom ett reservationsanslag, benämnt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Inredning och utrustning.

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Lokala trädgårdsförsök och fasta försöksfält.

Till lokala trädgårdsförsök har för innevarande budgetår anvisats ett obetecknat anslag av 10 000 kronor.

Institutsstyrelsen har hemställt, att anslaget för budgetåret 1949/50 måtte höjas till 15 000 kronor. Styrelsen har därvid erinrat om att anslagsbeloppet varit otillräckligt och att Kungl. Majt under ett vart av de tre senaste budgetåren i annan ordning anvisat tilläggsanslag av 3 000 kronor. *Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* har tillstyrkt anslagsäskandet.

Departementschefen.

I det föregående har jag förordat, att till bestridande av kostnaderna för lokala trädgårdsförsök och fasta försöksfält för budgetåret 1949/50 skola ställas till förfogande 10 000 respektive 20 000 kronor. Dessa medel torde böra anvisas under ett reservationsanslag, benämnt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Lokala trädgårdsförsök och fasta försöksfält.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Avlöningar och Driftkostnader.

Statsbidrag till de statsunderstödda trädgårdsskolorna bestridas från förevarande anslag. I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har lantbruksstyrelsen med utgångspunkt från nu gällande bidragsgrunder uppskattat medelsbehovet för bidrag till trädgårdsskolornas avlöningskostnader till i runt tal 135 100 kronor. Lantbruksstyrelsen har därvid räknat med att vid en var av de tre trädgårdsskolorna skulle finnas anställda en föreståndare, två ordinarie ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare. Medelsbehovet för grundlöner, ålderstillägg, rörligt tillägg, kristillägg och provisoriskt lönetillägg till dessa har beräknats till 127 700 kronor. För arvoden till speciallärare och för vikariatsersättningar ha upptagits 7 000 respektive 400 kronor.

Medelsbehovet för driftkostnader har lantbruksstyrelsen beräknat till 20 050 kronor, varav 16 200 kronor i grundbidrag och 3 850 kronor i tilläggsbidrag.

För bidrag till avlöningar och driftkostnader vid en fruktodlarskola har lantbruksstyrelsen upptagit 28 300 respektive 6 100 kronor.

Departementschefen.

Ett bifall till vad jag i det föregående föreslagit beträffande undervisningen vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna påkallar vissa ändringar i medelsanvisningen för statsbidrag till dessa skolor.

Då vid lantbruksakademiens trädgårdsskola två huvudkurser böra anordnas, erfordras att ytterligare en ordinarie ämneslärare anställas vid denna skola. Avlöningskostnaderna för denne kunna uppskattas till 8 800 kronor. För speciallärare torde böra avses ett belopp av 5 000 kronor. Jag har härvid tagit hänsyn till den ökning av behovet av dylik lärarkraft, som för-anledes av ett avvisande av förslaget om anställande av särskilda trädgårdsinstruktörer.

I fråga om Norrlands trädgårdsskola har jag i det föregående föreslagit, att den fasta lärarpersonalen skall bibehållas oförändrad. Då den extra ordinarie ämnesläraren icke beräknas skola biträda vid skolträdgården utan i stället erhålla en mera omfattande undervisningsskyldighet, torde behovet av speciallärare kunna begränsas avsevärt. Det synes tillräckligt att för ändamålet beräkna ett belopp av 500 kronor.

Statsbidrag till Adelnäs trädgårdsskola bör utgå jämväl för läsåret 1949/50, så att skolan kan avsluta den andra årskurs, som börjar den 1 november 1949 och slutar den 31 oktober 1950. Undervisningen, som torde böra anordnas enligt nu gällande grunder, synes kunna bestridas av föreståndaren jämte två ämneslärare. I förhållande till innevarande läsår kan sålunda lärarpersonalen minskas med en extra ordinarie ämneslärare. Avlöningskostnaderna för denne uppgå till i runt tal 6 500 kronor. Någon ersättning till speciallärare torde ej böra beräknas.

Med utgångspunkt från lantbruksstyrelsens beräkningar av medelsbehovet för avlöningar till trädgårdsskolornas fasta personal finner jag sålunda, att till förevarande ändamål böra anvisas ($127\,700 + 8\,800 - 6\,500 =$) 130 000 kronor. Vidare böra till speciallärararvoden m. m. upptagas ($5\,000 + 500 =$) 5 500 och till beräknade vikariatsersättningar 400 kronor. Sammanlagt skulle sålunda till bidrag till trädgårdsskolornas avlöningskostnader för huvudkurserna för nästa budgetår behöva anvisas ($130\,000 + 5\,500 + 400 =$) 135 900 kronor.

I fråga om statsbidrag till driftkostnaderna bör enligt vad jag i det föregående förordat till en var av lantbruksakademiens trädgårdsskola och Norrlands trädgårdsskola utgå ett grundbidrag av 10 000 kronor och tilläggsbidrag av en krona per elev och kursdag. Vid lantbruksakademien kan elevantalet under läsåret 1949/50 uppskattas till 50. Tilläggsbidraget till denna skola kan alltså beräknas till ($50 \times 252 =$) 12 600. Vid Norrlands trädgårdsskola kan elevantalet uppskattas till 20 och tilläggsbidraget sålunda beräknas till ($20 \times 252 =$) i runt tal 5 000 kronor. För Adelnäs böra enligt gällande grunder upptagas ett grundbidrag av 5 400 kronor och ett tilläggsbidrag, efter ett beräknat elevantal av 10, å 600 kronor. Till statsbidrag för driftkostnaderna vid skolornas huvudkurser skulle sålunda behöva anvisas ($20\,000 + 12\,600 + 5\,000 + 5\,400 + 600 =$) 43 600 kronor. Vidare har jag föreslagit, att till lantbruksakademiens trädgårdsskola skall utgå ett årligt bidrag av högst 2 000 kronor till hyra för en lärarbostad.

Vad angår lärlingsutbildningen avses, såsom jag i det föregående förordat, denna skola ske dels vid statsunderstödda lärlings- och yrkesskolor,

dels vid trädgårdsskolor m. fl. skolor, dels slutligen genom korrespondenskurser, kompletterade med muntlig undervisning.

Statsbidrag till kostnader för lärlingskurser av föreslagen omfattning vid de statsunderstödda lärlings- och yrkesskolorna beräknas enligt gällande bidragsgrunder för nästa budgetår uppgå till omkring 4 500 kronor. I den mån sådana kurser komma till stånd, torde bidragen liksom hittills få bestridas från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget. Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Statsbidrag till dylika kurser vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna böra bestridas från anslagen till lägre lantbruksundervisningsanstalter. Då det icke kan bedömas, huruvida dylika kurser kunna komma till stånd under nästa budgetår, torde några särskilda belopp icke böra beräknas för ändamålet. Detsamma gäller specialkurser, vilka likaledes torde böra få anordnas, därest möjligheter därtill föreligga. Lärlingskurser böra kunna anordnas även vid vissa andra utbildningsanstalter såsom lantmannaskolor, folkhögskolor m. fl. skolor. Även till dessa kurser synas statsbidrag lämpligen kunna få bestridas från nyssnämnda anslag till understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter. För ändamålet torde under anslaget Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Avlöningar böra beräknas ett belopp av 6 000 kronor.

I fråga om korrespondenskurserna torde medelsbehovet enligt de av mig förordade bidragsgrunderna för nästa budgetår kunna uppskattas till 4 700 kronor. Beloppet torde böra upptagas under förenämnda anslag till Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Avlöningar.

Såsom jag redan nämnt torde någon medelsanvisning till fruktodlarskola icke erfordras för nästa budgetår.

I enlighet med det anförda skulle vid här berörda förslags genomförande till förevarande ändamål behöva anvisas ($135\,900 + 6\,000 + 4\,700 =$) 146 600 kronor under anslaget Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Avlöningar samt ($43\,600 + 2\,000 =$) 45 600 kronor under anslaget Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Driftkostnader. Till dessa anslagsäskanden torde jag få återkomma, då jag anmäler frågan om anslag till den lägre lantbruksundervisningen.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.

I likhet med trädgårdsundervisningskommittén anser jag, att vid korrespondenskurserna statsbidrag bör utgå med hela kostnaden för deltagarnas resor till och från den plats, där kompletterande muntlig undervisning lämnas, ävensom för resor vid demonstrationer och övningar. Deltagare i dylik repetitionskurs, vilken icke kan bo i sitt hem under kurstiden, bör som bidrag till inkvarteringskostnader utan behovsprövning erhålla ett grundstipendium å tre kronor per dag. Därutöver bör efter behovsprövning

kunna utgå tilläggsstipendium å högst nio kronor per dag till deltagare, som är familjeförsörjare, och å fyra kronor per dag till annan deltagare.

Då undervisningen för trädgårdslärlingar liksom annan lägre lantbruksundervisning bör vara kostnadsfri, finner jag därjämte, att de elevavgifter, som uttagas vid vissa lärlingsskolor, böra bekostas av staten.

Medelsbehovet för dessa resebidrag, stipendier och elevavgifter torde för budgetåret 1949/50 kunna uppskattas till 10 000 kronor. Kostnaderna torde böra bestridas från anslaget Lägre lantbruksundervisning: Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.

Vid den omläggning av trädgårdsskolornas huvudkurser, som jag i det föregående förordat, kommer elev i dylik kurs att få betala för kost och logi under vistelse vid skolan. Med hänsyn härtill biträder jag trädgårdsundervisningskommitténs förslag, att elev vid trädgårdsskola skall erhålla stipendium enligt de grunder, som gälla för elev vid lantmannaskola. På grund härav och på grund av ökat elevantal vid trädgårdsskolorna ökar medelsbehovet något under förenämnda anslag. Jag kommer att taga hänsyn till nu ifrågakvarande förslag, då jag behandlar frågan om medelsanvisning under anslaget.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Lägre mejeriskolor.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	12 100	12 105
1948/49 (statsliggaren s. 740) ..	12 100	
1949/50 (förslag)	14 700	

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte upptagas med 14 700 kronor. Styrelsen har därvid förnyat sitt i anslagsäskandena för innevarande budgetår framförda förslag, att arvodet till huvudlärare skulle höjas från 800 kronor till 1 000 kronor för år och ersättningen till timlärare från tre kronor 50 öre—5 kronor till sex kronor för undervisningstimme. Som motivering för förslaget har styrelsen anfört, att det icke visat sig möjligt att förvärva kompetenta lärare mot nu fastställda arvoden. Mejeriskolorna hade därför nödgats själva utbetala förhöjda ersättningar. Enligt styrelsens mening borde staten emellertid svara för själva lärarkostnaderna. Med utgångspunkt från de föreslagna höjda ersättningarna har styrelsen beräknat medelsbehovet för varje skola till 4 900 kronor.

Departementschefen.

Såsom jag i det föregående anfört torde de nuvarande lägre mejeriskolorna böra tills vidare fortsätta sin verksamhet enligt oförändrade grunder. De av lantbruksstyrelsen föreslagna höjningarna av ersättningarna till skolornas lärare till belopp, som skolorna för närvarande utbetala, vill jag icke motsätta mig. Med hänsyn härtill finner jag anslaget för budgetåret 1949/50 böra uppföras med 14 700 kronor.

Bidrag till lantbruksakademiens trädgårdsskola för anskaffande av vissa inventarier.

Jag har i det föregående föreslagit, att statsbidrag skall utgå till lantbruksakademiens trädgårdsskola med halva kostnaden för anskaffande av vissa inventarier för skolan och dess trädgårdsekonomiska byrå, dock högst med 30 000 kronor. Detta belopp torde böra anvisas såsom ett särskilt reservationsanslag under förenämnda anslagsrubrik.

Bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker.

I det föregående har jag förordat, att till kostnader för inredande av samlings- eller dagrum för eleverna vid Norrlands trädgårdsskola i Söråker skola beräknas 11 000 kronor och att det belopp å 60 000 kronor, som av 1948 års riksdag anvisats till byggnadsarbeten vid skolan, på grund av stegrade priser skall ökas med 5 000 kronor. Ifrågavarande belopp å tillhoppa 16 000 kronor torde böra anvisas för nästa budgetår i form av ett reservationsanslag, benämnt Bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker.

Befrämjande av mejerihanteringen m. m.: Bidrag till avlönande av mejerikonsulenter m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	113 400	109 985
1948/49 (statsliggaren s. 780) ..	118 100	
1949/50 (förslag)	120 000	

I skrivelse den 25 augusti 1948 har lantbruksstyrelsen överlämnat en framställning från *Svenska mejeriernas riksförbund u. p. a.* om ett anslag av 177 168 kronor såsom bidrag till avlönande av konsulenter på mejerihanteringsens område och till dessas resekostnader.

Under förutsättning att förslag rörande organisationen av konsulentverksamheten på mejerihanteringsens område icke komme att föreläggas 1949 års riksdag har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att ifrågavarande anslag för nästa budgetår måtte upptagas med 118 400 kronor.

Departementschefen.

I enlighet med vad jag i det föregående föreslagit torde bidragssystemet beträffande förevarande verksamhet böra omläggas så, att bidraget i fortsättningen utgår med ett årligt belopp av 120 000 kronor. Anslaget, som hädanefter torde böra vara obetecknat, synes alltså böra upptagas med nämnda belopp.

Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Jag har i det föregående förordat, att medel skulle anvisas till vissa byggnadsarbeten vid Alnarpsinstitutet. Sålunda har jag tillstyrkt institutstyrelsens framställning om ett anslag av 95 000 kronor för utbyggnad av Alnarpsmejeriets lagerlokaler för ost.

Vidare har jag biträtt trädgårdsundervisningskommitténs förslag om dels viss utökning av det elevhem, till vars uppförande 1947 års riksdag anvisat 295 000 kronor, dels vissa ombyggnadsarbeten i det s. k. slottet. Kostnaderna för uppförande av elevhemmet ha beräknats till 405 000 kronor, varvid av merkostnaderna, 110 000 kronor, 65 000 kronor betingas av den föreslagna utökningen och 45 000 kronor av stegrade byggnadskostnader. Ombyggnaderna i slottet ha beräknats kosta 15 000 kronor.

I fråga om statens trädgårdsförsök har, såsom redan nämnts, föreståndaren för försöken framställt vissa önskemål om medel till växthus och andra anläggningar. I detta hänseende torde jag få framhålla följande.

Vid statens trädgårdsförsök kunna försök under glas endast förekomma i mycket blygsam omfattning, då blott två växthus stå till institutionens förfogande. Såsom jag i det föregående anfört böra dylika försök tillmätas större utrymme på programmet än hittills, bland annat på grund av att försök med prydnadsväxter skola ingå i verksamheten. Av dessa skäl är det nödvändigt, att institutionens växthus redan nu åtminstone något utvidgas. Sålunda böra uppföras ett växthus i storleken 8×30 m för försök med köksväxter och ett i storleken 6×30 m för försök med prydnadsväxter samt uppdragning av plantmaterial. Dessa båda växthus böra uppföras i anslutning till de redan befintliga växthusen å Alnarp Mellangård. En mindre tillbyggnad och en utvidgning av bränslerummet erfordras även. Vidare är stokeranläggningen förbrukad och måste bytas. För tillvaratagande av vetenskapligt material av bärväxter och för uppdragning av fröplanter erfordras ett mindre växthus utan uppvärmningsanordning. Detta bör förläggas i omedelbar närhet av institutionsbyggnaden för frukt- och bärförsök. De tre växthusen beräknas kosta sammanlagt 60 000 kronor.

I övrigt erfordras 16 000 kronor för reparation av en äldre assistentbostad å Mellangård samt för iordningställande av häststall m. fl. ekonomibygnader.

Härtill komma oförutsedda utgifter, kostnader för ritningar, kontroll m. m., vilka torde kunna beräknas till 6 000 kronor.

Då den statens trädgårdsförsök tillhöriga byggnaden å Söråker måste målas utvändigt om den icke skall förfalla, torde ett belopp å 3 000 kronor böra anvisas för detta ändamål.

Medelsbehovet för ifrågavarande byggnadsarbeten vid statens trädgårdsförsök skulle sålunda uppgå till ($60\,000 + 16\,000 + 6\,000 + 3\,000 =$) 85 000 kronor.

Jag föreslår alltså, att till byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut för budgetåret 1949/50 skall anvisas ett investeringsanslag av ($95\,000 + 110\,000 + 15\,000 + 85\,000 =$) 305 000 kronor.

Byggnadsarbeten å vissa staten tillhöriga byggnader vid Experimentalfältet.

Såsom i det föregående anförts skulle vid bifall till den av mig förordade upprustningen av lantbruksakademiens trädgårdsskola erfordras vissa byggnadsarbeten, dels å de byggnader vid Experimentalfältet, som intill den 1 juli 1949 disponeras av statens jordbruksförsök, dels å två staten tillhöriga villor vid Experimentalfältet, vilka för närvarande bebos av befattningshavare vid statens jordbruksförsök, dels slutligen å en akademien tillhörig byggnad. Till kostnaderna för arbetena å sistnämnda byggnad, vilka uppskattats till högst 70 000 kronor, har bidrag föreslagits skola utgå med 75 procent, eller högst 52 500 kronor. Detta bidrag torde böra få bestridas från anslaget Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

Vad åter angår kostnaderna för övriga byggnadsarbeten, vilka avse staten tillhöriga byggnader, torde till bestridande av dessa böra anvisas ett särskilt investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond. Då ifrågavarande kostnader uppskattats till 145 000 kronor, torde anslaget böra uppföras med detta belopp.

Departementschefens hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) godkänna att den lägre trädgårdsundervisningen organiseras enligt de riktlinjer, som jag i det föregående uppdragit;
- 2) fastställa följande personalförteckning för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut:

Personalförteckning.**Tjänstemän å ordinarie stat:**

	Lönegrad
4 professorer	Ca 33
3 laboratorer	Ca 29
2 statsagronomer	Ca 29
2 försöksledare	Ca 27
5 ämneslärare vid lantbruksavdelningen	Ca 27
2 ämneslärare vid mejeriskolan	Ca 27
3 ämneslärare vid trädgårdsavdelningen	Ca 27
1 förste vaktmästare	Ca 11
1 eldare	Ca 9
2 vaktmästare	Ca 9.

*Kungl. Maj:ts proposition nr 79.*Extra ordinarie tjänstemän i högre
lönegrad än Ce 24:

	Lönegrad
1 föreståndare för lantbruksavdelningen	Ce 31
1 föreståndare för trädgårdsavdelningen	Ce 31
1 föreståndare för trädgårdsekonomiska byrån	Ce 29
1 försöksledare	Ce 27
1 kamrerare	Ce 25;

3) godkänna följande avlöningsstat för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 282 500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	» 9 800
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie per- sonal, <i>förslagsvis</i>	» 442 500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 75 200

Summa kronor 810 000;

4) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Avlöningar* ett förslagsanslag av 810 000 kronor,

b) till *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Omkostnader* ett förslagsanslag av 288 800 kronor,

c) till *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Materiel m. m.* ett reservationsanslag av 28 500 kronor,

d) till *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Bokinköp och bokbindning för institutets bibliotek* ett reservationsanslag av 7 000 kronor,

e) till *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Stipendier m. m.* ett anslag av 9 700 kronor,

f) till *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Inredning och utrustning* ett reservationsanslag av 258 000 kronor,

g) till *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Lokala trädgårdsförsök och fasta försöksfält* ett reservationsanslag av 30 000 kronor,

h) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Lägre mejeriskolor* ett reservationsanslag av 14 700 kronor,

i) till *Bidrag till lantbruksakademiens trädgårdsskola för anskaffande av vissa inventarier* ett reservationsanslag av 30 000 kronor,

j) till *Bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker* ett reservationsanslag av 16 000 kronor,

k) till *Befrämjande av mejerihanteringen: Bidrag till avlönande av mejerikonsulenter m. m.* ett anslag av 120 000 kronor;

5) å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50 under statens allmänna fastighetsfond anvisa

a) till *Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* ett investeringsanslag av 305 000 kronor,

b) till *Byggnadsarbeten å vissa staten tillhöriga byggnader vid Experimentalfältet* ett investeringsanslag av 145 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

G. Lüzell.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Propositionen	1
Sammanfattning	2
Utdrag av statsrådsprotokollet den 25 februari 1949	3
Inledning	3
Kap. I. Försök, forskning och undervisning på mejerinäringens område	6
Huvuddragen av utredningsmannens förslag och av yttrandena...	6
Mejeriförsöksverksamheten	9
Försöksverksamhetens och den högre mejeriundervisningens förläggning	14
Den högre mejerikursen och forskningsinstitutionerna	22
Forskning och försök rörande mjölkbildningens fysiologi	24
Mejeriskoleutbildningen	25
Mejerikonsulentverksamheten	32
Kostnadsberäkningar och byggnadsfrågor	33
Förslag om övertagande av mjölkleveranserna till Kävlinge mejeri	34
<i>Departementschefen</i>	37
Kap. II. Trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök	
Huvuddragen av 1946 års trädgårdsundervisningskommittés förslag	46
A. Den lägre trädgårdsundervisningen	50
Läringsutbildningen	50
Undervisningen vid trädgårdsskolorna	53
Trädgårdsskolornas förläggning m. m.	57
Lärare vid trädgårdsskolorna	61
Inträdesfordringar vid trädgårdsskola m. m.	64
Statsbidrag till byggnader och driftkostnader	65
Trädgårdsbokföringens ordnande	66
Fruktodlarskola	67
<i>Departementschefen</i>	69
B. Den högre trädgårdsundervisningen	81
<i>Departementschefen</i>	83
C. Statens trädgårdsförsök	84
Förhållandet mellan trädgårdsförsök och trädgårdsundervisning	84
Försöksverksamhetens uppgift och inriktning	85
Försöksverksamhetens organisation	88
Den centrala ledningen av trädgårdsförsöken	91
Huvudstationens förläggning	92
De lokala försöksstationernas förläggning	94
<i>Departementschefen</i>	97

Kap. III. Anslagsberäkningar

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut:	
Avlöningar	102
Omkostnader	107
Materiel m. m.	113
Bokinköp och bokbindning för institutets bibliotek	114
Stipendier m. m.	115
Inredning och utrustning	115
Lokala trädgårdsförsök och fasta försöksfält	117
Lägre lantbruksundervisning m. m.:	
Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter:	
Avlöningar och Driftkostnader	117
Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.	119
Lägre mejeriskolor	120
Bidrag till lantbruksakademiens trädgårdsskola för anskaffande av vissa inventarier	121
Bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker	121
Befrämjande av mejerihanteringen m. m.: Bidrag till avlöande av mejerikonsulenter m. m.	121
Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut	122
Byggnadsarbeten å vissa staten tillhöriga byggnader vid Experimen- talfältet	123
Departementschefens hemställen	123